

ZARES PRIPRAVLJENI NA IZZIVE!

Za nov razvojni dogovor, za novo politiko!

Kazalo vsebine:

I. IZZIVI ZA NOVO POLITIKO	3
Izzivi za prihodnost.....	4
Zares odgovarja na izzive	6
Za nov razvojni sporazum	12
II. TEMELJNE PROGRAMSKE USMERITVE	14
1. Za povečanje gospodarske konkurenčnosti in spodbujanje podjetništva	14
1.1 Za stabilne javne finance	17
1.2 Stabilno financiranje pokojninskega zavarovanja	18
1.3 Stabilnost financiranja sistema zdravstvenega zavarovanja.....	20
1.4 Stabilnost v skrbi za okoljsko sprejemljivost:zelena davčna in javno finančna reforma	20
1.5 Spodbujanje socialnega podjetništva in vloge tretjega sektorja	21
2. Zares za ustvarjalnost, znanje in znanstveno-tehnološki razvoj	22
2.1 Temeljne programske usmeritve na področju vzgoje in izobraževanja	22
2.2 Temeljne programske usmeritve na področju visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja	25
2.3 Za prodorno znanost in hiter tehnološki razvoj.....	28
2.4 Za komunikacijsko dostopnost in hitrejši razvoj informacijske družbe.....	31
2.5 Za svobodne prostore kulture.....	33
2.6 Za svobodne in neodvisne medije	35
3. Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala	38
3.1 Temeljne programske usmeritve na področju socialne politike	38
3.2 Za javno in učinkovito zdravstvo	40
3.3 Nevladne organizacije in tretji sektor	42
4. Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri	43
4.1 Boj proti podnebnim spremembam.....	43
4.2 Za novo regionalno, urbano in lokalno politiko - za trajnostni razvoj v prostoru	45
4.3 Stanovanjska politika	50
4.4 Za dosledno in učinkovito okoljsko politiko	51
4.5 Za trajnostno upravljanje in gospodarjenje z vodami	54
4.6 Glavne smernice programa za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.....	56
4.7 Temeljne usmeritve na področju energetike	58
4.8 Temeljne programske usmeritve na področju prometa.....	59
5. Za odgovorno javno politiko in upravljanje države	64
5.1 Varnost in svoboščine.....	69
5.2 Za neodvisno sodstvo.....	73
5.3 Za novo in odprto zunanjo politiko	78

I. IZZIVI ZA NOVO POLITIKO

Slovenija se, tako kot cel svet, srečuje s številnimi novimi izzivi, ki seveda vlečejo korenine iz preteklosti, vendar so se prav v zadnjih letih zgostili v kompleksne probleme, na katere vsaka država oziroma družba odgovarja po svoje. Čeprav so problemi podobni, morata vsaka družba in politika najti lastne odgovore. Prihodnost ni določena, v veliki meri je v naših rokah, spremembam se lahko zgolj prilagajamo ali pa skušamo nanje dejavno vplivati. V stranki Zares smo se odločili za slednje – za aktiven, ustvarjalen odnos do najpomembnejših problemov in izzivov, s katerimi se sooča naša družba ter posameznice in posamezniki v njej. Ta odnos temelji na vrednostnih opredelitvah, ki smo jih poudarili že v Ustanovni programski izjavi, pa vendar se zdi potrebno, da jih povzamemo še enkrat.

V Zares smo zavezani liberalni politični tradiciji, ki temelji na svobodi, odgovornosti, strpnosti, družbeni pravičnosti in enakih možnostih, na vzpostavljanju odprte družbe ter odprte in demokratične politike. Obenem pa se zavedamo, da je treba na podlagi novih spoznanj te vrednote nadgraditi, in sicer:

- da mora temeljni koncept svobode, po katerem je svoboda posameznika lahko omejena le s svobodo drugega, vključevati tudi omejitve, ki jih postavlja naravni kontekst človekovega življenja. Okoljska kriza, zlasti grožnja klimatskih sprememb, nas opominjata, da je naša svoboda omejena tudi v odnosu do naravnih okoliščin življenja na našem planetu;
- da se odgovornost posameznic in posameznikom za njihovo delovanje ne nanaša le na družbeno skupnost, ampak tudi na zagotavljanje in vzdrževanje razmer, ki bodo omogočale uspešno in kakovostno življenje prihodnjim generacijam;
- da je svobodno tržno gospodarstvo in podjetništvo osnova gospodarskega in družbenega razvoja, pri čemer t. im. eksternih stroškov proizvodnje in porabe ne sme prenašati na širšo družbeno skupnost;
- da strpnost ne pomeni le priznavanja različnosti in distance do drugačnih, pač pa tudi upoštevanje raznovrstnosti in različnosti ter etiko družbene vključenosti;
- da moramo družbeno pravičnost meriti in presojsati po tem, kako dobro gre najbolj ranljivim in najšibkejšim skupinam v družbi ter da obseg družbenega bogastva sam po sebi še ne zagotavlja pravičnosti in družbene blaginje, če so pridobitve gospodarskega in družbenega razvoja pridržane samo za nekatere;
- da moramo zagovarjanje enakih možnosti razumeti kot problem dejanske enakosti pri dostopu do javnih dobrin (šolstvo, zdravstvo ipd.), to pa pomeni, da moramo za tiste, ki so neenakem družbenem položaju, odpravljati ovire za uresničevanje načela enakih možnosti;
- da je vladavina prava nujen pogoj za uspešno in zdravo tržno gospodarstvo ter varovanje človekovih svoboščin in pravic; da vladavino prava zagotavlja le neodvisno sodstvo, nad katerim sta le ustava in zakon, izvršna veja pa naj vanj ne posega.

* * *

Slovenija je v času od osamosvojitve do danes prehodila pot, na katero smo lahko ponosni. Ljudje danes živijo bolje, kot pred leti, čeprav so socialne razlike še vedno prevelike in izvirajo iz novih oblik družbene neenakosti, ki jih prinaša razvoj tržnega gospodarstva in lastninskega preoblikovanja nekdanj skupnega družbenega premoženja. Te razlike sprožajo mnoga etična in razvojna vprašanja. V stranki Zares ne verjamemo, da je možno vzpostaviti enakopravno družbo, niti ne mislimo, da je takšna družba lahko upoštevanja vreden politični cilj. Verjamemo in prizadevamo pa si, da razlike temeljijo na sposobnostih, prizadevanju in znanju, ne pa na privilegiranem dostopu do položajev, kapitala in uporabi politične moči za zasebne koristi. Tem vidikom bomo posvečali še posebno pozornost. Učinkovitost pravne države bomo merili tudi po tem, v kolikšni meri bo uspela preprečiti nelegitimno ravnanje pri doseganju gospodarskih in političnih ciljev.

Čas, v katerem živimo, je čas velikih izzivov, ki presega obdobja znanih štiriletnih ciklusov, v katerih poteka konkurenčni boj političnih akterjev za prevzem zakonodajne in izvršne veje oblasti. Zato v Zaresovem programu ponujamo odgovore na izzive, ki jih pred prebivalke in prebivalce Slovenije postavlja prvo desetletje novega tisočletja. Verjamemo, da so to odgovori, ki jim bodo omogočili dostojno življenje, brez pretirane skrbi za prihodnost.

Naj najprej navedemo izzive, za katere je po našem prepričanju treba poiskati prave odgovore:

Izzivi za prihodnost

Izziv **globalizacije**, ki je omogočil nesluten razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij in vzpon novih ekonomij, kot so Indija, Kitajska, območje jugovzhodne Azije, Latinske Amerike. Te ekonomije po dinamiki rasti krepko presegajo tradicionalno visoko razvite države, vplivajo na globalno prerazporeditev proizvodnje, potrošnje in tudi rabe naravnih virov.

Izziv predstavlja tudi omejenost in ogroženost **naravnih virov**, ki bolj kot kadarkoli postavljajo določene »končne omejitve« človekovi dejavnosti. Nekateri najbolj pomembni naravni viri, kot je denimo nafta, so skorajda povsem izčrpani ali pa so že zelo omejene možnosti njihovega izkoriščanja, obenem pa predstavljajo pomembne pritiske na okolje. Tisti naravni viri, ki so vsaj dolgoročno obnovljivi (denimo voda in obdelovalne površine), pa so izpostavljeni velikim pritiskom zaradi onesnaževanja, pretirane rabe, erozije, zaradi česar so možnosti njihovega samoobnavljanja korenito zmanjšane.

Izziv **podnebnih sprememb** terja bistveno učinkovitejše in dolgoročnejsše ukrepanje, kot okoljski problemi, ki smo jih poznali doslej. Stroški odpravljanja posledic klimatskih sprememb utegnejo pomembno vplivati na zmanjševanje kakovosti življenja. Zato je

treba vse pomembne gospodarske politike opazovati skozi prizmo tega, koliko prispevajo k zmanjševanju vzrokov in blaženju učinkov klimatskih sprememb.

Izziv **prehranske varnosti** - tako glede količine in dostopnosti kot tudi kakovosti hrane. Čeprav se velik del človeštva vseskozi bojuje s problemi lakote, je za Slovenijo doslej veljalo, da dostop do hrane in njena kakovost nista ogrožena. Vse dokler nas niso presenetila določena zdravstvena tveganja (kot npr. bolezen »norih krav« in ptičja gripa), v zadnjem času pa tudi veliko povečanje cen hrane, kar povečuje prehransko negotovost.

Izziv **dolgožive družbe**: projekcije kažejo, da se bo v Sloveniji do leta 2050 delež oseb, starih 65 let in več, podvojil, delež zelo starih pa celo potrojil. Oceniti je mogoče, da bo leta 2050 približno 32,7 odstotka prebivalcev Republike Slovenije starejših od 65 let (vir: Umar, 2006), v letu 2005 pa je bil ta delež 15,3 odstotka. To pomeni, da je treba pripraviti dolgoročne ukrepe, ki bodo ublažili negativne demografske posledice, obenem pa tudi ukrepe za vzpodbujanje aktivne starosti, s katerimi bi starejšim omogočili podaljšanje aktivnega načina življenja .

Izziv **demokratske politike**: zmanjšuje se stopnja zaupanja državljanek in državljanov v klasični sistem predstavniške demokracije; tradicionalni politični akterji, kot so politične stranke, ne uspejo mobilizirati politične volje na demokratičen način; soočamo se s poudarjenim populizmom in politično privatizacijo javnih funkcij, ki se izraža predvsem v delitvi na »naše« in »vaše«. Obenem pa v družbi obstaja cela vrsta različnih civilnih pobud in nevladnih organizacij, ki jim je otežen dostop do javnega političnega prostora oziroma do javnega izražanja mnenj in stališč. Izziv demokratske politike je torej v tem, kako zajeti pisano raznovrstnost civilne družbe v sooblikovanje javnih politik.

Izziv **svobode in varnosti**: dogodki po 11. septembru 2001 so v veliki meri na novo opredelili razmerje med svobodo in varnostjo. Če je bilo v demokratični in liberalni politični tradiciji zagotavljanje varnosti v funkciji varovanja svobode posameznika, če je bila postavljena jasna ločnica med zasebno sfero posameznika in javno sfero, se danes te razlike brišejo. Postavljajo se zahteve, da se je treba v imenu večje varnosti odpovedati vsaj delu posameznikove svobode, državi pa dopustiti večji nadzor in poseganje v zasebno sfero. Takšne "trgovine" med svobodo in varnostjo v stranki Zares ne sprejemamo. Varnostni izzivi ne smejo ogroziti že doseženih svoboščin.

Če se sodobne družbe in urejanje javnih zadev v njih srečujejo s številnimi izzivi in omejitvami, ki smo jih navedli, pa vendarle **obstaja vsaj en vir, ki v osnovi ni omejen** – to je **znanje, človekova ustvarjalnost in na znanju temelječa družba**. Zato je po našem mnenju osnovna vloga sodobne politike, da z ukrepi, ki jim ima na voljo, sprosti ovire pri uveljavljanju človekovih potencialov, da omogoča pridobivanje, razširjanje in uporabo človekovega znanja, da bi zmogli z ustvarjalnostjo premagovati ovire, ki jih pred nas postavljajo omejenost naravnih virov ter okoljska in družbena tveganja. V Sloveniji danes študirata že dve tretjini mlade generacije - ali bodo te

generacije dobile priložnost, da kreativno uporabijo svoja znanja in zmanjšajo tveganja, ki so jim izpostavljeni? Bodo imele priložnost, da svoje pobude spremenijo v podjetniške priložnosti in prispevajo k lastni blaginji in blaginji družbe? V stranki Zares si za cilj postavljamo prilagajanje družbi znanja, zato sprejemamo cilje in ukrepe Lizbonske strategije kot zavezo, ki omogoča ne samo prilagajanje ampak tudi ustvarjanje novih razvojnih priložnosti.

Zares odgovarja na izzive

Razvojni izzivi, s katerimi se sooča Slovenija kot del združene Evrope, opredeljujejo tudi temeljne cilje našega programa. Izziv **globalizacije** napotuje k:

- ciljem in ukrepom za učinkovito in konkurenčno gospodarstvo. Tržno gospodarstvo s korekcijskimi mehanizmi, ki omogočajo internalizacijo t. im. eksternih stroškov, je še vedno tisto, ki omogoča inovativnejši in hitrejši razvoj od kateregakoli drugega modela s poudarjenim vpletanjem države;
- temeljiti javnofinančni reformi, ki vsebuje dolgoročno uravnotežen proračun brez strukturnega primanjkljaja;
- zeleni davčni reformi, ki naj ponovno uvede stimulatívne davčne olajšave za investicije v tehnološki razvoj, hkrati pa postopoma manj davčno obremenjuje delo in bolj uporabo naravnih virov;
- povečanju deleža izdatkov za znanstveno-raziskovalno delo in tehnološki razvoj na 3 odstotke BDP. Oblikovali bomo sistem spodbujanja naložb gospodarstva v raziskave in tehnološki razvoj, tako da bo gospodarstvo prispevalo dve tretjini načrtovanega zneska. Tretjino tega zneska bi prispevali iz javnih sredstev;
- h krepitvi vloge tretjega sektorja, da bo prispeval k razvoju vsaj toliko kot trenutno prinaša v EU, torej približno 10 odstotkov BDP, in spodbudil tesno sodelovanje med obema sektorjema.

Izziv omejenosti in ogroženosti **naravnih virov** napotuje na cilje, s katerimi bomo:

- povečali racionalno in varčno rabo energije, tako v gospodarstvu, gospodinjstvih in prometu. Ocenjujemo, da je mogoče že v srednjeročnem obdobju povečati učinkovito rabo energije vsaj za 30 odstotkov, dolgoročno pa težiti k temu, da se rast primarne energije približuje ničelni stopnji;
- povečali delež obnovljivih virov energije v primarni proizvodnji energije - do leta 2020 vsaj na 20 odstotkov;

- v okviru programa Natura 2000 sprejeli dodatne ukrepe za ohranjevanje in izboljšanje naravnih ekosistemov, ki jih ne moremo ocenjevati samo kot strošek ohranjanja narave, ampak tudi kot gospodarsko utemeljeno skrb za trajnostno rabo naravnih virov;
- oblikovali dolgoročno politiko ter strategijo gospodarjenja in upravljanja z vodami. Takšne politike v tem trenutku nimamo oziroma je omejena le na skrb za zagotavljanje kakovosti voda, ne pa tudi na skrb za zagotavljanje vodnih bilanc in za trajnostno upravljanje z vodami. Poskrbeli bomo, da bomo do leta 2015 zagotovili dobro stanje voda v skladu z Okvirno direktivo o vodah, na področju upravljanja z vodami pa oblikovali ukrepe, s katerimi bi ob spremenjenih klimatskih razmerah zagotovili zadostne količine vode;
- zagotovili, da bo rast pozidanih površin manjša od rasti BDP; pozidavo bomo usmerjali znotraj območij naselij in poskrbeli za sanacijo degradiranih površin v naseljih in zunaj naselij;
- s pomočjo ekoremediacij izboljšali kakovost kmetijskih površin in spodbujali dobre kmetijske prakse, ki v najmanjši možni meri obremenjujejo tla in vode s fitofarmaceutskimi sredstvi in gnojili.

Izziv **podnebnih sprememb** najprej zahteva temeljito spremenjen pogled: klimatske spremembe namreč niso zgolj še eden izmed številnih okoljskih problemov (v nizu že znanih problemov, kot so onesnaževanje vode, zraka, tal, zmanjševanje biotske raznovrstnosti ipd.), pač pa predstavljajo razvojni problem **prehoda na nizko ogljično družbo**, hkrati pa artikulirajo in izostrujejo sicer tradicionalne razvojne in okoljske probleme, ki jih moramo opazovati in reševati skozi prizmo vprašanja, kaj pomenijo v kontekstu podnebnih sprememb. V luči dejstva, da so zaloge ogljikovih energentov, predvsem pa nafte, omejene, hkrati pa povzročajo pritiske na okolje in podnebne spremembe, se dogaja gospodarska in tehnološka tekma za prehod na neogljikove tehnologije. Boj proti podnebnim spremembam torej povezuje ukrepe za zmanjševanje toplogrednih plinov z razvojem novih nizko ogljičnih ali neogljikovih tehnologij in s prizadevanjem za ohranjevanje pomembnih naravnih virov, ki bodo lahko ogroženi zaradi sprememb – predvsem vode, gozdov in kmetijske zemlje. Cilji in ukrepi, ki jih zagovarjamo, so:

- zmanjševanje emisij toplogrednih plinov z ukrepi energetske varčnosti. Cilji, ki jih za Slovenijo postavlja nov okoljsko-energetski paket, kar zadeva zmanjševanje emisij, so spodnja raven, ki jo moramo doseči. Preverili bomo, ali je mogoče še bolj zmanjšati emisije, saj povečevanje emisij v prometu do leta 2020 za dodatne 4 odstotke ne bo ugodno vplivalo na razvoj trajnostnega prometa, Slovenijo pa bo v prometnem smislu uveljavilo kot tranzitno državo za cestni tovorni promet;

- pri spodbujanju znanstveno-raziskovalnega dela in razvoja novih tehnologij bomo posebno pozornost posvetili spodbudam za razvoj neoglijkovih tehnologij;
- v okviru prometne politike se bomo zavzemali za razvoj javnega cestnega in železniškega prometa: kratkoročni cilj je zaustavitev negativnega trenda upadanja potnikov v javnem prometu, do leta 2015 pa želimo, da ima vsaj 80 odstotkov prebivalcev dostop do kakovostnega javnega prometa;
- v luči tveganj, ki jih prinašajo klimatske spremembe, bomo revidirali politike gospodarjenja in upravljanja z naravnimi viri – gozdovi, kmetijskimi zemljišči in zlasti z vodo;
- spodbujali bomo takšne načine poselitve, ki zmanjšujejo potrebe po dnevni mobilnosti, tudi z uvajanjem novih tehnologij in z načini nizkoenergijske gradnje. Spremenili bomo predpise tako, da bodo pospeševali varčno energetske rabo že pri sami zasnovi objektov.

Izziv **prehranske varnosti** izpostavlja, da je osnovna naloga kmetijstva vendarle in predvsem proizvodnja hrane, ki bo po količini in kakovosti v čim večji meri zadovoljila prehranske potrebe. Seveda se zavedamo, da je okvir kmetijske politike v Sloveniji skupna evropska kmetijska politika, ki je vsaj do leta 2013 v marsičem določena. Zato se nameravamo močno angažirati pri oblikovanju kmetijske politike, ki bo temeljila zlasti na spodbujanju pridelave zdrave in varne hrane. V okviru celovite kmetijske politike bomo podprli naslednje cilje:

- zagotoviti večnamensko vlogo kmetijstva in gozdarstva pri razvoju podeželja, to je ohranjanje kulturne krajine, varstvo okolja, ohranjanje rodovitnosti kmetijskih zemljišč, varstvo pred onesnaženjem ter ohranjanje virov za trajnostno pridelavo hrane;
- zagotoviti večjo samooskrbo Slovenije in takšno zemljiško politiko, ki bo zagotavljala bolj smotrno rabo kmetijskih zemljišč ter zagotavljala ukrepe za preprečevanje in odpravljanje zaraščanja kmetijskih zemljišč;
- združevati in usmerjati podporo v ekološko kmetijstvo;
- do leta 2015 povečati delež ekoloških kmetij na 15 odstotkov, delež kmetijskih zemljišč v uporabi v nadzoru ekološkega kmetijstva pa na 20 odstotkov;
- do leta 2015 doseči na slovenskem trgu vsaj 10 odstotkov ekoživil slovenskega porekla od celotne prodane količine hrane;

- organizirano nastopati na tržišču z osveščanjem potrošnikov in pridelovalcev, povečati pridelavo zelenjave, sadje in nemesnih predelanih živil (mlevski in mlečni izdelki), saj trenutno prevladuje živinoreja;
- promovirati lokalno pridelano in predelano hrano, ohranjati tradicionalni način pridelave in predelave hrane ter spodbujati njeno prodajo;

Na **izzive dolgožive** družbe, ki postopno, a opazno spreminja demografsko sestavo prebivalstva, ponujamo naslednje odgovore:

- zagotoviti je treba dolgoročno vzdržnost in stabilnost pokojninskega sistema. Nesporno moramo v okviru obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja še nadalje ohraniti načelo »pay-as-you-go« sistema, tj. načelo solidarnosti. V prihodnosti bi bilo smiselno razmisliti o nekaterih spremembah delovanja omenjenega sistema, kot je npr. točkovni ali t.i. sistem navideznih računov, s katerim bi se večji poudarek namenil učinkovitejšemu evidentiranju vplačanih prispevkov na nivoju posameznika (to v določeni meri pomeni individualizacijo prispevkov tudi v obveznem zavarovanju in ne zgolj iskanje rešitev v spreminjanju (zviševanju) pogojev za pridobitev pravic);
- predlagamo vsebinske dopolnitve ureditve sistema prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja;
- starejšim je treba omogočiti, da tudi po preteku formalne delovne dobe ostajajo aktivni v različnih in fleksibilnih oblikah zaposlitve, če to sami želijo;
- spodbujali bomo zaposlitve po upokojitvi, kot dodaten vir zaslužka ob bolj jasnih in razdelanih pogojih. Treba je dopustiti in spodbujati zaposlovanje upokojenih brez posegov v pridobljen status (pokojnino);
- zagotoviti je treba organiziranje pomoči starejšim v posebnih življenjskih okoliščinah. Pomoč bi lahko dejavneje potekala na področjih, kot so: finance, nasilje nad starejšimi v družini in bližnji okolici, medsebojna komunikacija, družabne aktivnosti, rekreacija, brezplačna pomoč in svetovanje;
- zavzemali se bomo za pomoč starejšim ob reševanju stanovanjske problematike, kar bi lahko reševali s spodbujanjem bivanja posameznikov v raznovrstnih skupnostih. Na ta način bi bilo poskrbljeno za primernejše in cenejše bivanje (sobivanje) ter vzajemno skrb in pomoč.

Na izzive **demokratične politike**, ki se izražajo v čedalje manjšem zaupanju ljudi v ustanove političnega sistema (vlada, državni zbor, sodstvo), odgovarjamo s predlogom **nove politike**. Vztrajamo pri stališču, da je reprezentativna predstavniška demokracija,

ki je utemeljena na liberalnem pojmovanju človeških svoboščin in demokratičnem ustroju oblasti, temelj demokratične politike, vendar mora biti dopolnjena in nadgrajena z novimi oblikami izražanja in uveljavljanja politične volje državljanek in državljanov:

- na različnih ravneh (od lokalne do državne) je treba odpreti možnosti participativne demokracije, torej omogočiti sodelovanje različnih »prizadetih« javnosti in prebivalcev pri odločanju o zadevah, ki jih neposredno zadevajo;
- treba je polno uveljaviti dostop do informacij javnega značaja in s predpisi omogočiti sodelovanje javnosti pri pripravi zakonodajnih predlogov in različnih programskih dokumentov, kot so resolucije, razvojne strategije ipd. Predlagali bomo, da morajo biti razvojne strategije in resolucije ter zakonodajni predlogi, ki urejajo sistemska vprašanja, podvrženi presoji posebej oblikovanih teles, ki jih bodo sestavljali ugledni strokovnjaki, predstavniki nevladnih organizacij in zainteresiranih javnosti. Predlagatelj takšnih dokumentov (vlada) pa mora argumentirano odgovoriti na pripombe in predloge, ki jih ni mogel ali hotel upoštevati;
- kot del politične kulture in tudi na pravno sistemski ravni zagovarjamo omejitve politike pri regulaciji posameznih družbenih podsistemov: gospodarskega, šolskega, kulturnega, znanstveno-raziskovalnega itd. Posameznih, relativno avtonomnih logik delovanja v posameznih sistemih ni mogoče podvreči zgolj političnemu podsistemu. V zakonodaji, ki sistemsko ureja posamezna področja, mora biti natančno navedeno, kaj je pristojnost politike in kje so njene meje, na katerih področjih je politična regulacija lahko neposredna, na katerih področjih pa lahko vpliva le na zakonodajni ravni;
- zagovarjamo samoomejevanje politike, ki se v prvi vrsti odraža v tem, da je za doseganje legitimnih političnih ciljev v izvršni in zakonodajni oblasti treba uporabiti le toliko politične moči, kot je nujno potrebno. Posamezna politična opcija ali koalicija na volitvah sicer dobi mandat za upravljanje z državo in javnimi zadevami, a s tem nikakor ne dobi države v last;
- odločno nasprotujemo temu, da se pomembna mesta v upravljanju z javnimi zadevami delijo izključno po ključu politične pripadnosti ali privrženosti aktualni politični oblasti. Politična lojalnost v ničemer in nikoli ne sme imeti prednosti pred strokovnostjo, zato odločno nasprotujemo politizaciji javno-upravnih in strokovnih funkcij;
- še posebej občutljivo je razmerje med politiko in gospodarstvom. V preteklosti je zaradi velikega deleža državne lastnine v gospodarstvu vseskozi obstajala realna nevarnost, da preko vplivanja na posamezne gospodarske subjekte politika dosega svoje cilje na nelegitimen način. Danes pa imamo v okoliščinah zaključka lastninskega preoblikovanja in konsolidacije lastništva opraviti tudi z vzporednim

obratnim procesom - z vplivom kapitalskih lastniških skupin na politiko in medije, ki so v njihovi lasti. V tej luči se bomo zavzemali za kritičen pregled in revizijo zakonodaje o političnih strankah, predvsem z vidika zmanjšanja vpliva gospodarskih ali drugih lobijev na oblikovanje politike. Prevetrili bomo tudi medijsko zakonodajo - z namenom zarisati bolj jasne meje med lastništvom nad mediji in avtonomijo uredniške politike.

Na izzive **svobodi in varnosti** najprej odgovarjamo z jasno opredelitvijo, da za več varnosti nismo pripravljeni na omejevanje svobode. V zadnjih letih je bila v državnem zboru sprejeta zakonodaja s področja človekovih pravic, azilnega prava, javne varnosti, elektronskih komunikacij, ki je - brez kakršnihkoli študij, ki bi dokazovale morebitno upravičenost takšnih posegov v svoboščine - zaostila nadzorne in represivne pristojnosti državnih organov. V primeru romske družine smo bili priča obsežnim nadzorovalnim ukrepom, ki presegajo razumevanje konvencionalne skrbi za javno varnost. Pa ne zgolj na ravni države in njenih organov, tudi sicer smo zaradi napredka informacijsko - komunikacijskih tehnologij soočeni z vse večjo uporabo sredstev za nadzorovanje na javnih in pol javnih mestih ter v delovnih okoljih. Zato napovedujemo skrben pregled in revizijo tovrstne zakonodaje ter upoštevanje načela, da mora biti vsakršen poseg v zasebnost utemeljen izključno na zakonu, ljudje pa morajo biti o njem vnaprej obveščeni.

Izzivi na znanju temelječe družbe: omenili smo že, da je znanje edini človeški vir, ki v svojem temelju ni omejen in nam zato ponuja priložnost, da se ustrezno soočamo z omejitvami, ki jih pred nas postavljajo naravni viri. Gledano z zgodovinske perspektive, zapuščamo družbo in njen način proizvodnje, ki je temeljila predvsem na izkoriščanju naravnih virov in je z njihovo uporabo ustvarila veliko družbeno bogastvo, čeprav ne vedno pravično porazdeljeno. Družba, ki ji želimo utreti pot, je družba, ki ne bo več prvenstveno temeljila na izkoriščanju naravnih virov (čeprav bodo ti še vedno pomembni in bodo zahtevali trajnostno rabo), pač pa na človekovem znanju in ustvarjalnosti (vstopamo v informacijsko družbo ali družbo, utemeljeno na znanju). Znanje in ustvarjalnost sta dobrini, javni in zasebni, ki se ne izrabljata, pač pa se nadgrajujeta, dopolnjujeta in ustvarjata priložnosti za ustvarjalno prilaganje sodobnim razmeram. V stranki Zares nameravamo s svojim programom utreti pot informacijski družbi oz. družbi, ki temelji na znanju. Pri tem:

- se zavedamo, da znanje in ustvarjalnost ne bosta dobila veljave, če bo uspeh posameznika odvisen od tega, kako se znajde v bitkah za prerazdeljevanje bogastva, ne pa od prispevka posameznika k družbenemu razvoju;
- k ustvarjanju ugodnih razmer sodi tudi to, da se politika umakne iz neposrednega vpletanja v vodenje raziskovalnih zavodov in dopušča, da si raziskovalci sami

izbirajo predmet in cilje svojega raziskovanja v dialogu s potrebami gospodarstva in drugih dejavnosti;

- na znanju temelječa družba ne more biti omejena le na pospešen razvoj razmeroma ozkega znanstveno-tehnološkega segmenta, kar sicer vsekakor podpiramo, temveč moramo biti sposobni ustvariti razmere, v katerih bodo izkoriščeni vsi človeški potenciali, kar je za družbe z razmeroma majhnim številom prebivalcev še toliko bolj pomembno;
- je ključen cilj povečanje izdatkov za znanstveno-raziskovalno dejavnost na vsaj 3 odstotke BDP in vzpostavljanje organizacijskih ter podpornih instrumentov za čim hitrejši prenos novih spoznanj v tehnološke rešitve in po potrebi ustanavljanje t. im. »spin off« podjetij;
- ob vsej pozornosti, ki jo nameravamo posvetiti visokošolskemu izobraževanju ter znanstveno-raziskovalnemu in tehnološkemu razvoju, ne nameravamo zapostaviti osnovnošolskega izobraževanja. Primanjkljaj v tem izobraževanju ali ne dovolj dobro osnovnošolsko izobraževanje pomeni izgubo dragocenih talentov. Dostopnost do kakovostnega izobraževanja ne sme biti pogojena s socialnim položajem staršev, zato zagovarjamo dejansko brezplačno osnovnošolsko izobraževanje, ki bo vključevalo tudi brezplačne učbenike in brezplačen dostop do obšolskih dejavnosti.

Za nov razvojni sporazum

Izzivi s katerimi se soočamo, predvsem pa odgovori nanje niso enostavni. Predvsem za politiko velja, da ne bo več mogoče po eni strani prisegati na visoko leteče cilje, po drugi strani pa v vsakodnevnem življenju vztrajati na ustaljenih obrazcih političnega delovanja, kot da se ni nič zgodilo. Če želimo iti v korak z »duhom časa« in ga soblikovati, **potrebujemo nov razvojni sporazum**, ki bo v luči gornjih izzivov ustvaril možnosti in priložnosti za nujno potrebne spremembe. Posebej opozarjamo, da takšne spremembe niso mogoče, če jih želimo izpeljati v škodo enih družbenih skupin in v korist drugih. Potrebno je sodelovanje. Zato zagovarjamo odprt prostor in dialog med vsemi pomembnimi družbenimi akterji, kot so delodajalci, sindikati, znanostjo, nevladnimi organizacijami in politiko (državo). Ne želimo vzpodbuditi neke vrste novega »korporativističnega sporazuma« pod patronatom države, pač pa živahno civilno družbo, ki bo ponujala odgovore in alternative ter odzivno politiko. Politika naj predvsem sprost ovire, ki jih je največkrat postavila prav sama in omogoči dobrim idejam in projektom, da najdejo pot v življenje.

* * *

Struktura programa

V nadaljevanju predstavljamo osnovne programske usmeritve stranke Zares, ki smo jih - ob upoštevanju razvojnih izzivov, s katerimi se soočamo -, razčlenili v naslednjih pet sklopov, v katerih so združene in povezane posamezne sektorske politike:

- 1. Za povečanje gospodarske konkurenčnosti in stabilnosti javnih financ na temelju trajnostnega razvoja.**
- 2. Zares za ustvarjalnost, za znanje in znanstveno tehnološki razvoj.**
- 3. Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala.**
- 4. Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri.**
- 5. Za odgovorno javno politiko in upravljanje z državo.**

Pri predstavitvi programa smo se odločili, da v skladu z novimi možnostmi, ki nam jih nudi široka uporaba interneta in z njim povezane različne možnosti aktivnega sodelovanja pri ustvarjanju vsebin (nekatero možnosti že kar nekaj časa uporabljamo, kot na primer komentiranje različnih objav in Spodnji dom - glej www.zares.si) v tiskani obliki objavimo zgolj osnovne programske usmeritve stranke, podrobnejši programi po posameznih področjih javne politike pa bodo dostopni v posebni rubriki in bodo odprti za sprotno odzivanje, dopolnjevanje, komentiranje in kritike. Medtem ko z Ustanovno programsko izjavo in tem programom postavljamo osnovne gradnike naše politične usmeritve, pa dopuščamo stalno obnavljanje in dopolnjevanje konkretnih vsebin na posameznih področjih.

II. TEMELJNE PROGRAMSKE USMERITVE

1. Za povečanje gospodarske konkurenčnosti in spodbujanje podjetništva

Temeljni izziv, s katerim se danes sooča politika, je vprašanje, kako zagotoviti ustrezen položaj Slovenije v čedalje bolj globaliziranem svetu ter s kakšno državo in kakšnimi politikami omogočiti državljanom in državljanke, da se bodo sposobni soočiti z novimi izzivi.

Temeljni princip pri soočanju s ključnimi razvojnimi izzivi je zavzemanje **za odprto, svobodomiselno družbo**. Slednja je namreč povezana s **prostim pretokom znanja in idej** na eni strani ter s hitrejšim in lažjim ustvarjanjem socialnega kapitala na drugi. Oboje je ključni razvojni dejavnik sodobnih družb. Politična in ekonomska svoboda sta medsebojno povezani. Tržno gospodarstvo omogoča s konkurenco idej in inovacij najboljše možnosti za svobodno, samostojno in neodvisno življenje ljudi. Odprta svobodna družba mora zato ščititi zasebno lastnino, omejevati različne monopole in s ciljno usmerjenimi socialnimi transferji zagotavljati ekonomska sredstva za socialno pomoč tistim, ki si sami ne morejo pomagati. Zdravje in varna starost ne moreta biti odvisna samo od posameznikovega ekonomskega položaja, pač pa nam **zdravo gospodarstvo daje možnost, da je pravica do varnosti zagotovljena vsem**.

Spodbujanje odprtega trga in konkurence zato predstavlja enega temeljnih ciljev gospodarskega programa stranke Zares, ki ga bomo uresničevali tudi z zavzemanjem za:

- odpravo monopolov in povečanjem konkurence na področju t.im. nemenjalnega sektorja;
- s transparentno privatizacijo državnega premoženja v tistih podjetjih, ki delujejo na konkurenčnem trgu;
- z uvajanjem učinkovitega upravljanja v javna podjetja, in sicer s pomočjo prenosa dobrih praks upravljanja iz zasebnega v javni sektor (t.im. novi javni management) in predvsem z vzpostavitvijo transparentnega sistema imenovanja članov uprav, ki bodo na te funkcije imenovani na podlagi njihovega znanja, izkušenj in strokovnih referenc (in nikakor ne na podlagi politične pripadnosti ali lojalnosti posamezni politični stranki);
- z ureditvijo sistema plač in nagrajevanja direktorjev, članov uprav in nadzornih svetov v družbah, v katerih ima država večinski lastniški delež, v smeri njihove uskladitve in prilagoditve rezultatom poslovanja ter obenem z zagotovitvijo, da bodo tudi delavci v teh podjetjih primerno udeleženi pri delitvi dobička;
- z intenzivnejšim uvajanjem javno-zasebnih partnerstev pri izvajanju in financiranju javnih služb ter naložb v infrastrukturo.

Krepitev dejavnikov konkurenčnosti gospodarstva na globalnem trgu predstavlja najboljšo podlago za zagotavljanje zdravega gospodarstva in dolgoročno stabilno gospodarsko rast.

Analiza dejavnikov konkurenčnosti slovenskega gospodarstva kaže, da razvojne strategije in oblike podpore države za udejanjanje razvojnih prioritet niso uspešno sledile novemu položaju slovenskega gospodarstva v EU in na globalnem trgu. Globalizacija, ki sicer prinaša mnoge koristi, na drugi strani dviguje merila uspešnosti gospodarstva, po katerih pa Slovenija vse bolj zaostaja za primerljivimi evropskimi državami. Kazalniki dolgoročne konkurenčnosti gospodarstva kažejo na prepočasne premike ali celo na nazadovanje na pomembnih področjih, kot so: povečanje tehnološke zahtevnosti proizvodov, rast vhodnih neposrednih tujih investicij, stopnja inovacijske dejavnosti, raven vlaganj v raziskave in razvoj, kakovost izobraževanja ter razvitost poslovnih in finančnih storitev. Strukturni premiki v slovenski industriji so prepočasni. Še vedno prevladujejo proizvodi in storitve z nizko dodano vrednostjo, zato je povprečna dodana vrednost na zaposlenega v EU kar dvakrat višja kot v Sloveniji.

Pomembni razlogi za nazadovanje Slovenije na področju konkurenčnosti so: nekonkurenčno poslovno okolje,

- neučinkovito podporno okolje za podjetništvo,
- inovacije in tehnološki razvoj ter
- predvsem odsotnost vodenja celovite transparentne razvojne politike v dialogu z gospodarstvom.

Vse naštetu dokazuje, da resnično prestrukturiranje slovensko gospodarstvo še čaka. Za prehod v novo razvojno fazo, ki bo manj delovno intenzivna, bolj storitveno usmerjena, z višjim deležem visoko tehnoloških proizvodov in storitev, Slovenija potrebuje novo politiko, ki bo ustvarila **administrativno okolje za učinkovito implementacijo razvojne politike** in **poslovno okolje, ki bo zagotovilo večjo konkurenčnost**, razvojni preboj slovenskega gospodarstva in dolgoročno stabilno gospodarsko rast.

Drugi temeljni cilj gospodarskega programa stranke je tako **krepitev najpomembnejših dejavnikov konkurenčnosti slovenskega gospodarstva:**

- s spodbujanjem inovativnosti ter vlaganj v znanost in tehnološki razvoj v tesni povezavi z gospodarstvom;
- s spodbujanjem podjetništva in njegovega ključnega nosilca, podjetnika in njegove ustvarjalnosti;
- z odpravljanjem nepotrebnih administrativnih ovir in regulacijskih stroškov;
- z ustvarjanjem ugodnega poslovnega in davčnega okolja za poslovanje podjetij;
- s spodbujanjem internacionalizacije slovenskega gospodarstva;
- s spodbujanjem razvoja storitev.

Ključni ukrepi za doseganje tega cilja bodo:

- povečanje vlaganj v znanost in tehnološki razvoj gospodarstva na 3 odstotke BDP skupaj z zasebnim sektorjem in z bistveno racionalizacijo nakupov vojaške opreme ter drugimi dodatnimi javnimi sredstvi;
- izboljšanje podpornega inovacijskega okolja s prestrukturiranjem državnih institucij, zadolženih za izvajanje inovacijske politike, na način, da bodo te v

- pristojnosti ministrstva za gospodarstvo. Zagotovili bomo večjo fleksibilnost in samostojnost izvajalskih institucij pri oblikovanju in izvajanju sodobnih ukrepov in aktivnosti inovacijske politike. Vzpostavili bomo transparenten sistem financiranja inovacij in tehnološkega razvoja, ki ne bo birokratski, temveč bo slonel na partnerskem odnosu in dialogu z gospodarstvom. Nosilci predlogov tehnoloških projektov bodo gospodarske družbe v sodelovanju z institucijami znanja;
- tehnološki preboj bomo podprli z davčnimi spodbudami za vlaganja v raziskave in tehnološki razvoj ter zaposlovanje raziskovalcev in mladih raziskovalcev v gospodarstvu;
  - z ustrezno prilagojeno imigracijsko politiko bomo spodbujali pritok novih mladih strokovnjakov naravoslovno-matematičnih in tehniških ved, ki jih primanjkuje v našem gospodarstvu in družbi;
  - z vzpostavitvijo in podporo razvoju vsebin v regionalnih tehnoloških parkih, centrih in inkubatorjih bomo spodbudili razvoj ustvarjalnih regij;
  - z razvojnimi spodbudami bomo podpirali mrežno povezovanje v domačem gospodarstvu, vključevanje slovenskih podjetij v mednarodne inovativne skupine, internacionalizacijo grozdov in tehnoloških mrež, sklepanje strateških zavezništev s tujimi partnerji za povezovanje v dobaviteljske razvojne verige, posodobitve v proizvodnji, obvladovanje tržnih tveganj in logistike ter za povezovanje velikega in malega gospodarstva;
  - s temeljito analizo interesa in potreb bomo pripravili podjetnikom prilagojeno politiko spodbujanja razvoja podjetništva in s koordinacijo izvajanja ukrepov in aktivnosti med posameznimi ministrstvi, lokalnimi skupnostmi, interesnimi združenji in organizacijami zagotovili vodenje celovite razvojne politike na področju podjetništva ter s tem učinkovitejšo implementacijo razvojnih ukrepov in aktivnosti, ki se bo odrazila v povečani podjetniški dejavnosti;
  - z oblikovanjem skladov tveganega kapitala bomo povečali možnost pridobitve začetnega kapitala državljanom in državljanom, ki imajo inovativne podjetniške ideje, a jih zaradi nedostopnosti začetnega kapitala ne morejo uresničiti;
  - vzpostavili bomo mrežo svetovalcev s specialističnimi znanji, ki bodo znali svetovati malim in srednjim podjetjem, predvsem v manj razvitih okoljih, kjer podporno okolje za podjetništvo ni zadostno razvito;
  - s kritično presojo obstoječih predpisov in praks, ki posegajo na področje gospodarstva, vključno z davčnim postopkom, bomo odpravljali nepotrebne administrativne omejitve konkurence in spodbujali gospodarske aktivnosti;
  - povečali bomo fleksibilnost delovnih razmerij (krajši delovni čas, delitev delovnega mesta, prožna izraba delovnega časa, delo na domu in delo na daljavo). S spremembo davčne zakonodaje bomo povišali znesek nadomestila za uporabo lastnih sredstev za delo na domu, ki se ne všteva v davčno osnovo;
  - zavzemali se bomo za izvajanje zakona o participaciji zaposlenih pri dobičku gospodarskih družb. Vzporedno bomo prilagodili davčni sistem, tako da bodo gospodarske družbe stimulirane k uvajanju shem za participacijo zaposlenih pri dobičku;

- pospešili bomo razvoj nosilnih in inovativnih storitvenih dejavnosti (trajnostni turizem, poslovne, finančne in informacijske storitve, storitve na visoko tehnoloških področjih). Sredstva iz evropskih strukturnih skladov bomo prednostno usmerili na področje spodbujanja inovacijskega okolja in turizma;
- na področju turizma bomo povečali intenzivnost razvojnih spodbud v krepitev znanja, kakovosti, razvoj inovativnih turističnih proizvodov in storitev ter povečali vlaganja v javno turistično infrastrukturo, vključno z vlaganji v objekte kulturne dediščine. Na varovanih območjih narave bomo s ciljem izboljšanja preglednosti poslovanja na teh območjih pripravili jasne normative, kriterije in merila za opravljanje turističnih in drugih gospodarskih dejavnosti.

1.1 Za stabilne javne finance

Naša ključna usmeritev na področju javnih financ je stabilno financiranje javnih potreb s pomočjo trajnostno naravnanih javnih financ. Tovrstna usmeritev pomeni: a) skrb za konkurenčno gospodarstvo, b) socialno vključenost in c) okoljsko sprejemljivost.

Stabilnost v skrbi za konkurenčnost zahteva:

- uravnotežen proračun brez strukturnega primanjkljaja. Slovenske javne finance so danes nestabilne. Zmanjšanju javnofinančnih prihodkov ni sledilo ustrezno zmanjševanje odhodkov, obenem pa dramatično raste primanjkljaj v plačilni bilanci. **Naš cilj je vzpostavitev stabilnih javnih financ v mandatu 2008-2012, tako da bo Slovenija brez strukturnega primanjkljaja in brez primanjkljaja v plačilni bilanci;**
- boljše pobiranje davkov: javnofinančni prihodki se hitro nižajo zaradi množičnih davčnih utaj t. im. slamnatih podjetij, predvsem pri plačevanju davka na dodano vrednost, davka na motorna vozila in pri gotovinskem poslovanju. **Naš cilj je kadrovsko in finančno okrepiti davčno upravo,** vanjo vključiti del odvečne carinske uprave, jo spremeniti v agencijo in ji dati večja pooblastila pri pobiranju in tudi pri odpisovanju neizterljivih dajatev. Davčna uprava mora dobiti možnost zahteve po zavarovanju izpolnitve davčne obveznosti od t.im. slamnatih podjetij;
- konkurenčno javnofinančno gospodarsko okolje: pogoj za večjo konkurenčnost slovenskega gospodarstva je manjša obremenitev stroškov dela, manj nepotrebnih stroškov in izgube časa zaradi zahtev države ter več proračunskih sredstev za razvoj. Iz sistema obveznega zdravstvenega zavarovanja bomo izločili zavarovanje pred nesrečami pri delu ter zavarovanje teh rizikov prenesli na prave zavarovalnice. Za delež prispevka za zdravstveno varstvo, ki ga predstavlja zavarovanje pred nesrečami pri delu, bomo **zmanjšali višino prispevka za zdravstveno varstvo in tako razbremenili bruto plačo za najmanj 0,53 odstotka,** kolikor je stopnja prispevka. Ker je strošek vseh pravic večji od zneska zavarovalnine, bo verjetno lahko razbremenitev plač še večja;
- uvedli bomo še vrsto drugih ukrepov, ki bodo z javnofinancijskega vidika prispevali k večji preglednosti in lažjemu poslovanju:

- uvedli bomo pavšalni način obdavčevanja za mikro podjetja z določenim obsegom poslovanja in manjše obrtnike;
- **odpravili bomo obvezno članstvo v preostalih zbornicah**, v katere so se dolžni včlanjevati kmetje in samostojni podjetniki;
- **obročno plačilo davka bomo dovolili vsem davčnim zavezancem**, tudi samostojnim podjetnikom in drugim samostojnim poklicem;
- **pospešili bomo črpanje sredstev iz naslova kohezijske politike** za razvoj slovenskega gospodarstva. Slovenija je za obdobje 2007-2013 za razvojne investicijske projekte predvidela približno 150 milijonov evrov, vendar temu ne sledi z razpisi. Tudi sicer je črpanje evropskih sredstev sramotno nizko z le 12-odstotno realizacijo;
- **odpravili bomo stroške delodajalca za zdravniški pregled pred nastopom dela brezposelnega delavca**, napotenega z zavoda za zaposlovanje, če se delavec dejansko ne bo zaposlil;
- poenostavili bomo sistem pobiranja prispevkov za socialno varnost. Prvi korak bo **poenotenje zavezancev za plačilo vseh prispevkov, nato poenotenje dinamike plačevanja ter poenotenje osnov za obračun in plačilo** vseh prispevkov za socialno varnost;
- poenostavili bomo sistema plačevanja davkov in zmanjšali stroške plačevanja s pomočjo **vplačevanja na en sam vplačilni račun**;
- **postopek plačevanja davka bomo prilagodili višini obveznosti**, kar pomeni poenostavitev predvsem pri majhnih zneskih;
- zagotovili bomo davčno **enakopraven položaj delavcev**, napotenih v tujino z javnimi uslužbenci in funkcionarji;
- poenostavili bomo postopek za uveljavljanje ugodnosti iz mednarodnih pogodb o izogibanju dvojnega obdavčevanja;
- **racionalizirali bomo preobsežno računovodsko poročanje** za enoosebno d.o.o. in druge manjše d.o.o., ki morajo sedaj po zakonu izdelati letno poročilo na najmanj 30 straneh.

1.2 Stabilno financiranje pokojninskega zavarovanja

Pokojninsko zavarovanje je zaradi demografskih trendov nestabilno in dolgoročno predstavlja največjo grožnjo stabilnosti slovenskih javnih financ. Na podlagi projekcij lahko ugotovimo, da bi se javnofinančni odhodki, povezani s staranjem, povišali za 9,7 odstotka BDP, dolg pa bi dosegel 190 odstotkov BDP. Večino (7,3-odstotne točke BDP) povišanja bi povzročil dvig odhodkov, namenjenih za pokojnine, izdatki za zdravstvo bi se povečali za 1,6-odstotne točke BDP, izdatki, povezani z dolgotrajno nego, pa za 1,2-odstotne točke BDP. Na drugi strani bi se znižali odhodki, povezani z izobraževanjem (za 0,4-odstotne točke BDP) in nadomestila za brezposelnost (za 0,1-odstotne točke BDP).

Za blaženje tega problema bomo sprejeli zakonsko rešitev, s katero bomo **donos od državnega premoženja namenili za financiranje rastočih bodočih potreb**

pokojninske blagajne. Pripravili bomo **dodatne vzpodbude za daljše ohranjanje aktivnega statusa prebivalstva in ukrepe, s katerimi bi se zmanjšal interes za zgodnje upokojevanje.** V okviru obveznega zavarovanja je potrebno še bolj učinkovito evidentirati vplačila posameznika in **prilagoditi pokojnino njegovim dejanskim vplačilom.**

V okviru **prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja** so se po sedmih letih delovanja pokazale nekatere slabosti. Te so v nejasnih razmejitvah med kolektivnim in individualnim prostovoljnim dodatnim pokojninskim zavarovanjem, pomanjkanju dodatnih virov financiranja prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, v pomanjkljivem obveščanju posameznikov o višini pričakovanih pravic iz te oblike zavarovanja ter uspešnosti poslovanja izvajalcev. Poenotili bomo nadzor nad izvajalci ter poenotili pravila za vse izvajalce prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja. Problem dodatnega prostovoljnega pokojninskega zavarovanja je tudi v odsotnosti vzpodbud za povečanje vključenosti v to obliko zavarovanja.

Potrebne vsebinske dopolnitve ureditve sistema prostovoljnega dodatnega pokojninskega (PDPZ) zavarovanja so:

- dodatna davčna spodbuda vseh, ki želijo namensko varčevati v okviru PDPZ, premijo pa jim plačuje že delodajalec. Rešitev bi bila ločena olajšava za premije delodajalca (5,84 % bruto plače) in olajšava za premije posameznika(5,84 % bruto plače);
- za doživljenjsko rento dodatnega pokojninskega zavarovanja se ne bi obračunavalo davka;
- za vse izvajalce PDPZ bi morali veljati enaki pogoji in pravila poslovanja (članstvo zavarovancev v nadzornih svetih, kadrovsko-organizacijske in kapitalske zahteve);
- poenotenje nadzornih institucij (v praksi imamo tri tipe izvajalcev: pokojninske družbe, banke (vzajemni pokojninski skladi), zavarovalnice (vzajemni pokojninski sklad ali kritno premoženje) in dva ločena nadzornika AZN in ATVP z v dobršni meri različnimi zahtevami do vsebinsko enakih področij PDPZ);
- možnosti pokojninskega načrta s priznanimi davčnimi olajšavami in naložbeno politiko **brez zjamčenega donosa** za določene kategorije zavarovancev (starost, odnos do tveganja...);
- krovni skladi ter podskladi **z različnimi naložbenimi politikami (skladi življenjskega cikla) z davčnimi olajšavami in deloma zjamčenim donosom** (delež naložb v obveznice in druge instrumente z zjamčenim donosom se prilagaja starosti posameznika).

Poleg tega bomo **javnim uslužbencem pod dogovorjenimi pogoji zagotovili prosto, konkurenčno izbiro** izvajalcev dodatnega pokojninskega zavarovanja.

1.3 Stabilnost financiranja sistema zdravstvenega zavarovanja

Prispevek za zdravstveno zavarovanje je v približnem sorazmerju s koriščenjem pravic le še pri tistih, ki so zaposleni v srednjih in večjih podjetjih. Prispevek za zdravstveno varstvo bomo pri vseh, ki niso v delovnem razmerju ali pa so v delovnem razmerju v podjetju, katerega lastniki so, bistveno reorganizirali tako, da bodo plačevali prispevek v ustrežnejši višini.

Premije dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja bistveno preveč obremenjujejo dohodkovno šibke sloje. Zato bomo te **premije** za dohodkovno najšibkejše (vsaj za 12 odstotkov prebivalstva, ki je pod pragom revščine) **plačevali iz proračuna**. Dopolnilno zdravstveno zavarovanje bomo omogočili izvajati **tudi pod okriljem ZZS**, da bo s svojo konkurenco skrbel za to, da bodo Vzajemna in zasebne zavarovalnice posvečale večjo skrb zavarovancem.

Ključno pri učinkoviti organizaciji zdravstva je, da je zdravstvena blagajna le ena (single payer) in da je njena naloga zaščita bolnikov, saj so sicer proizvajalci zdravil in zdravniki v pogajanjih premočni.

Iz ZZS in iz obveznega zdravstvenega zavarovanja bomo izločili zavarovanje pred nesrečami pri delu ter zavarovanje teh rizikov prenesli na prave zavarovalnice.

Delo v javnih zdravstvenih zavodih je treba narediti enako privlačno, kot je pri koncesionarjih in zato **povečati variabilni delež plač v javnem zdravstvu**, da bi dobri zdravniki ne uhajali, temveč bi gradili kariero v javnih ustanovah.

Zdravniki iz javnega zdravstva bodo le pod zelo omejenimi pogoji smeli delati pri zasebnikih in **ne bodo smeli biti hkrati koncesionarji**;

Obstoječe koncesijske pogodbe bomo prenovili v skladu z obveznimi sestavinami, ki jih bo na novo predpisal zakon, ter predvideli tudi možnost prekinitve koncesije. Koncesionar hkrati ne bo smel biti zasebnik ali po pogodbi delati pri zasebniku.

1.4 Stabilnost v skrbi za okoljsko sprejemljivost: zelena davčna in javno finančna reforma

Takšna reforma pomeni povezan in uravnotežen sistem postopnega zmanjšanja fiskalnih obremenitev oz. dajatev na delo in kapitalne transakcije ob hkratnem povečanju fiskalnih obremenitev (davkov, taks, trošarin) na rabo okoljskih dobrin (tla, voda, zrak, energija, surovine itd) oz. razvrednotenje okolja. Poleg tega bo tovrstna reforma zajemala še zmanjšanje izdatkov za netrajnostne namene/programme ob sočasnem povečanju izdatkov za nove namene/programme, ki so v skladu s kriteriji trajnostnega razvoja, ter za uveljavljanje trajnostno razvojnih kriterijev v sistem javnih naročil.

Okoljska reforma javnih financ bo privedla k zniževanju obdavčitve dela in povečanje davkov na razvrednotenje okolja, s čimer bomo dosegli dve koristi hkrati oziroma t. im. »dvojno dividendo«.

V sklopu te reforme želimo **letno registracijsko takso za osebne avtomobile** spremeniti tako, da bi njen nivo v povprečju ostal enak, vendar **njena višina za posamezen avto ne bi bila več odvisna od prostornine motorja, temveč od izpustov škodljivih snovi**. Enako želimo spremeniti davek na motorna vozila. Želimo spodbuditi uporabo plina v prometu tako, da pri določanju trošarine nanj in na nafto ter bencin bolj upoštevamo njihov vpliv na izpuste toplogrednih plinov. Hočemo čim bolj popolno reciklažo odpadkov, zato načrtujemo za zbiranje nekaterih vrst odpadne embalaže uvedbo stimulacij in taks kot spodbudo za varčevanje. Pri varčevanju z energijo je še zelo veliko rezerv, posebej v javnem sektorju. Uvajali bomo t. im. **zelena javna naročila**, ki so sicer dražja, so pa dolgoročno bolj vzdržna, Z **uvajanjem trgovalne sheme za emisijo ogljikovega dioksida, ki bo nadomestila sedaj brezplačno delitev kvot industriji za izpuste CO2 pred obveznim letom 2012**, želimo zbrati vsaj pol odstotka bruto domačega proizvoda, ki bi ga namenili za povečanje spodbud za energetska učinkovitost, za znižanje prispevka za zdravstveno varstvo ter za dodatna vlaganja v znanost in šolstvo.

1.5 Spodbujanje socialnega podjetništva in vloge tretjega sektorja

Socialna (družbena) ekonomija postaja pomembna inovacija socialno-ekonomskega razvoja zadnjih desetletij. Evropska unija samo v «starih» članicah (15) zaposluje 9 milijonov ljudi, kar predstavlja 10 odstotkov celotne zaposlenosti in ustvarja približno 10 odstotkov BDP. Gre za zasebno gospodarsko iniciativo, s socialno in ekološko razvojnimi cilji, prepoznavno po tem, da ustvarjeni dobiček ne deli med ustanovitelje, temveč ga reinvestira v nadaljnji razvoj podjetja in njegovih zaposlenih ali v razvoj skupnosti, na območju katere podjetje deluje. Socialna ekonomija predstavlja pomembno ekonomsko dopolnitev klasičnemu profitno usmerjenemu tržnemu gospodarstvu in odpira možnosti aktivnega odzivanja in samoorganizacije tistih, ki jih je razvoj klasičnega kapitalizma izrinil na družbene in gospodarske robove. Zato bomo v stranki poskrbeli za:

- vzpostavitev podpornega okolja, ki bo omogočalo razvoj močne razvojne vloge tretjega sektorja in s tem vpliva civilne družbe na human in trajnostno naravnani družbeno-ekonomski razvoj Slovenije;
- aktivno nadgradnjo obstoječih oblik socialnega dialoga s promocijo standardov družbeno odgovornega podjetništva;
- zagotovitev boljših pogojev vsakemu posamezniku, ki se je znašel izven glavnih gospodarskih tokov, da ob pomoči storitev tretjega sektorja ter skozi nove zaposlitvene priložnosti, ki jih bodo razvijala socialna podjetja, sebi in svoji družini omogoči dostojanstveno strategijo izhoda iz revščine in socialne izključenosti;
- to, da socialni transferji preidejo v socialne investicije in s tem sledijo tržnim pristopom v reševanju socialnih problemov.

2. Zares za ustvarjalnost, znanje in znanstveno-tehnološki razvoj

V tem poglavju obravnavamo sklop programskih usmeritev, ki jih lahko z nekaj besedami opredelimo kot prizadevanje za uresničevanje človeških potencialov, »človeškega kapitala« za doseganje individualne in družbene blaginje. V ta sklop sodi celovit proces izobraževanja, raziskovanja, pridobivanja novih znanj, vrednotenja pomena informacij in navsezadnje tudi medijske politike ter kulture. Tem področjem je skupna ustvarjalnost, prav ta pa zahteva posebne oblike javne regulacije, ki mora biti občutljiva za razlike, priznavati mora relativno avtonomne logike delovanja posameznih podsistemov (šolski, visokošolsko-raziskovalni, informacijski, medijski...), obenem pa mora preiščena javna politika na tem področju terjati tudi odgovornost za doseganje ciljev in prispevek teh sistemov k individualni splošni družbeni blaginji.

V tem poglavju torej obravnavamo pogloblitve programske usmeritve na naslednjih področjih:

- predšolska vzgoja, osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje;
- visokošolsko/univerzitetno izobraževanje;
- znanstveno-raziskovalna in tehnološko razvojna dejavnost;
- razvoj informacijske družbe;
- medijska in kulturna politika.

* * *

2.1 Temeljne programske usmeritve na področju vzgoje in izobraževanja

Za uresničevanje ustavno zagotovljenih pravic je treba ohranjati odprt in *demokratičen sistem vzgoje in izobraževanja*, ki omogoča uveljavljanje načel pravičnosti in enakih možnosti ob hkratnem upoštevanju posameznikove različnosti in individualnosti. Razlike v dohodku, oddaljenosti od izobraževalnih središč, starosti in spolu pri tem ne smejo igrati nobene vloge. Enakost dejanskih pogojev za pouk za vse šolajoče je v tem pogledu eno izmed ključnih načel.

- **Država mora zagotoviti pogoje za kakovostno javno šolstvo**, ki temelji na skupnih vrednotah in bo v celoti brezplačno vsaj na osnovnošolski ravni.
- **Vse vzgojno-izobraževalne institucije (vrtce, osnovne šole, srednje šole) je treba spodbujati k pripravi kakovostne in celovite vzgojne zasnove.** Če naj bosta vrtec in šola avtonomna kraja širjenja vednosti, socialne integracije, moralnega oblikovanja in formiranja avtonomnega, emancipiranega, kritičnega in razsvetljenega državljana, in če želimo, da v tem smislu pomembno prispevata tudi k oblikovanju zaželenih osebnostnih lastnosti (samostojnost, ustvarjalnost, strpnost, kritičnost in odgovornost, socialna zavest, ipd.), ju je treba podpreti tudi v njunih vzgojnih prizadevanjih in pri oblikovanju vzgojne

zasnove, znotraj katere je prostor tudi za obravnavo problematike nasilja in (zlo)rabe drog.

- **Z vsemi ukrepi, ki jih ima na voljo, mora država poskrbeti, da bo imel poklic učitelja čim višji družbeni ugled in veljavo**, da bo temu primerno ovrednoten in da bo med najbolj sposobnimi mladimi, ki se odločajo o svoji poklicni poti, predstavljal eno prvih in zaželenih izbir.
- **Zagotoviti je treba, da bodo vse spremembe sistemskih rešitev in vsi posegi v strukturo sistema vzgoje in izobraževanja konstruktivni, transparentni, strokovno pripravljene, utemeljeni in domišljeni.** Priprava stališč in predlogov sprememb ali novih rešitev mora potekati v tesnem sodelovanju s strokovnjaki s pedagoškega, andragoškega in psihološkega področja, z učitelji, ravnatelji in drugimi strokovnimi delavci, s starši ter socialnimi partnerji.

Predšolska vzgoja v vrtcih

Poglavitni cilj predšolske vzgoje v vrtcu je kakovostna vzgoja vseh otrok, ki dopolnjuje družinsko vzgojo. Izhodišče razmisleka je otrok s svojimi individualnimi značilnostmi, interesi in potrebami.

Standard, ki ga želimo doseči, je vključenost vseh otrok od tretjega leta starosti v različne programe predšolske vzgoje, ki nudijo otrokom nove in drugačne izkušnje, kot so jih deležni v družini, hkrati pa si bomo prizadevali, da se v programe institucionalne predšolske vzgoje vključi tudi čim več otrok od prvega do tretjega leta starosti. Ob tem bomo sledili cilju povečevanja vsebinske in organizacijske ponudbe ter raznolikosti programov, kar udejanja načelo pravice do izbire in drugačnosti. Prizadevali si bomo za ohranjanje in razvijanje kakovostne mreže javnih vrtcev s programi, ki udejanjajo načela demokratičnosti, pluralnosti, avtonomnosti, strokovnosti.

Osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje

Osnovnošolsko izobraževanje mora vztrajati pri prizadevanjih za doseganje visokih in kakovostnih standardov znanja, izobrazba pa mora biti usmerjena k razvoju človekove osebnosti in k utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in solidarnost med vsemi ljudmi, narodi, rasnimi in verskimi skupinami.

- **Šola široko odprtih vrat.** Osnovna šola ne bo le prostor kakovostnega pouka, pač pa tudi prostor kakovostnega preživljanja prostega časa mladih, vključevanja v občinske dejavnosti, in prostor, kjer bodo lahko učenci opravili večino svojih šolskih obveznosti (domače naloge, projekti, raziskovalne naloge ipd.), pri čemer jim bodo pomagali in jih vodili ustrezno usposobljeni strokovni delavci.
- **Konceptualna prenova podaljšanega bivanja in posodobitev obveznega programa osnovne šole.** Pristojne strokovne institucije v državi bomo

spodbudili h konceptualni prenovi podaljšanega bivanja. V prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju bo prenovljeno podaljšano bivanje del obveznega programa osnovne šole, v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa del razširjenega programa. Del obveznega programa osnovne šole bosta tudi dve izvedbi šole v naravi: ena v času prvega in ena v času tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Država bo tako šolam in staršem zagotovila polno financiranje omenjenih dejavnosti iz javnih sredstev, obenem bomo postopoma tudi presegli razmeroma velik razkorak v številu ur pouka med slovenskimi osnovnošolci in njihovimi vrstniki v drugih razvitih evropskih državah, kar bo nenazadnje prispevalo tudi k njihovem manjšemu občutku obremenjenosti s šolskim delom.

- **Osnovnim šolam je treba omogočiti več organizacijske fleksibilnosti.** Nadaljevati velja s projekti, kot je bilo poskusno uvajanje fleksibilnega predmetnika v letih 2006 in 2007, ter tako razvijati izvedbene rešitve, ki bi omogočale bolj fleksibilno organizacijo pouka zlasti v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Prizadevali si bomo, da bodo šole v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju lahko fleksibilno oblikovale predmetnik v skladu z lastno strokovno presojo, lastnimi potrebami, značilnostmi okolja in v skladu z nacionalnimi smernicami.
- **Država bo šole spodbujala h kakovostni notranji samoevalvaciji in usposabljala učitelje ter druge strokovne delavce za raziskovanje lastne pedagoške prakse.** Vsaka šola bo lahko kontinuirano izvajala samoevalvacijo na posameznih področjih vzgojno-izobraževalnega dela, zlasti tistih dejavnosti in aktivnosti (ocenjevalne konference, sestanki aktivov, govorilne ure, neposredno delo z učenci, medpredmetno povezovanje ipd.), ki so potrebne interne prenove. Šola bi opravila celovito samoevalvacijo svojega vzgojno-izobraževalnega dela vsaj vsakih pet let in na tej osnovi pripravila svojo razvojno vzgojno-izobraževalno strategijo za prihodnje petletno obdobje.
- S ciljem, da bi se v času osnovnega šolanja vsi učenci vsaj enkrat udeležili poletne in vsaj enkrat zimske šole v naravi, bomo postopoma, tj. do leta 2011/12, **vsem šolam zagotovili ustrezna finančna sredstva, s katerimi bomo v polnem deležu (100 odstotkov) subvencionirali udeležbo 30 odstotkom socialno najbolj ogroženih učencev.** Za ostalih 70 odstotkov učencev bomo tudi v prihodnje ohranili obstoječi standard sofinanciranja.
- **Vsem učenkam in učencem bo država postopoma zagotovila, da bodo učbeniške komplete za vseh 9 let osnovnega šolanja prejeli v trajno last.** Do konca leta 2009 bomo razvili model, po katerem bo (1) država določila najvišjo ceno učbeniškega kompleta za posamezen razred osnovne šole, (2) organizirala odkup učbeniških kompletov v skladu z naročili, ki jih bodo posredovale osnovne šole, (3) pri čemer bodo starši, upoštevajoč socialni kriterij, prispevali od 0 do 20 odstotkov njihove cene.
- **Država mora zagotoviti, da bo delež izbirnosti v osnovni šoli primerljiv z razvitimi in učinkovitimi šolskimi sistemi.** Na Finskem učenci izbirajo okoli 6 odstotkov ur, na Danskem 5 odstotkov, Švedskem 6 odstotkov in na Norveškem

vsaj 6 odstotkov. V Sloveniji je po sedanji ureditvi delež izbirnosti v osnovni šoli nižji od 5 odstotkov, zato si ga bomo prizadevali zvišati in doseči vsaj 6-odstotno izbirnost.

- **Država bo na sistemski ravni zagotovila učinkovito in kakovostno zunanjo evalvacijo v obliki nacionalnih preverjanj znanja.** Po prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju bo NPZ iz matematike in slovenskega jezika obvezno za vse šole. Po drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju bo NPZ iz matematike, slovenskega in tujega jezika prostovoljno, po tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju bo NPZ obvezno za vse šole, in sicer iz slovenskega jezika, matematike, tujega jezika in četrtega predmeta.
- **Posebno pozornost bo država namenila regijam, ki bodo na NPZ dosegle pomembno nižje rezultate od nacionalnega povprečja.** Takšnim regijam, zlasti tistim, ki bodo pomembno nižje rezultate dosegale več let zapored, bo država pomagala z dodatnimi finančnimi in strokovnimi spodbudami ter jim tudi na podlagi ustrezne analize stanja in spremljajočih dejavnikov omogočila pripraviti strategijo, po kateri bodo zlasti na šolah z izrazito podpovprečnimi rezultati učencem lahko zagotovili doseganje nacionalno primerljivih standardov znanja.

Prizadevali si bomo za znižanje normativov za oblikovanje gimnazijskih oddelkov na največ 28 dijakov. Z zmanjšanjem normativa bomo omogočili bolj intenzivno in aktivno izvajanje pouka in ohranili standard glede velikosti skupin, ki so ga bili dijaki deležni v času osnovne šole.

- **Ohranili bomo splošno maturo** kot zaključek gimnazijskega izobraževanja in kot zunanje preverjanje znanja, ki zagotavlja ohranjanje izobraževalnih standardov v gimnaziji.
- **V programih poklicno-tehničnega izobraževanja je potrebno ohraniti ustrezne standarde znanja in njihovo mrežo prilagoditi potrebam trga dela.**

2.2 Temeljne programske usmeritve na področju visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja

Slovenija mora postati mednarodno znana po kakovosti izobraževanja, odličnosti znanj in znanstvenega raziskovanja. V generiranju in uporabi znanja za gospodarski in trajnostni razvoj ter družbeni napredek z inovacijsko kulturo mora doseči raven najbolj razvitih držav, družb in gospodarstev.

Vrednote, na katerih temelji politično delovanje stranke Zares, izhajajo iz svobodomiselnega okvira odprte družbe. Odprta družba je odprta do znanja.

- Naš program temelji na politiki, ki se zavzema za transparentno in odgovorno upravljanje, pravičen družbeni razvoj po merilih trajnosti, višjo konkurenčnost

razvitega gospodarstva, socialno vključenost in za spodbuden razvoj talentov in sposobnosti.

- To pomeni možnost vsakogar, da v družbi skupaj z drugimi uresniči svoja hotenja. To pomeni priložnost, da vsakdo pokaže, kaj ve in zna. To pomeni, da vsakdo prispeva k osebni in skupni blaginji.
- **Izobraževanje postavljamo v središče osebnega razvoja vsake posameznice in posameznika.** Visokošolske institucije morajo prispevati k osebnostnemu razvoju, družbenemu angažmaju in kritičnemu mišljenju vsake posameznice/ka. Znanje je vrednota sama po sebi.
- **Izobraževanje, znanstveno-raziskovalni in tehnološko inovacijski razvoj postavljamo v središče razvoja slovenske družbe in Slovenije.** Slovenskemu univerzitetnemu in visokošolskemu prostoru ter slovenski znanosti moramo ustvariti pogoje za svobodo, odličnost in mednarodno odprtost. Razvoj družbe mora izboljšati možnosti vsakogar za kakovostno, zdravo in dolgo življenje ob spoštovanju načel trajnostnega razvoja. Z enakovrednim obravnavanjem intelektualne, gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti razvoja bo Slovenija postala bolj konkurenčno gospodarstvo in humana država, ki gradi na znanjih, spretnostih in sposobnostih posameznika ter s tem na kakovosti celotne družbe.

Glavna načela, cilji in prioritete stranke Zares za ustvarjanje pogojev za univerzitetno in visokošolsko izobraževanje na svetovnem nivoju in razvoj slovenskega visokošolskega prostora v aktiven in kakovosten del skupnega Evropskega visokošolskega prostora (EHEA) so:

- **zagotavljanje kakovosti:** v Zares vidimo kakovost kot prioriteto v slovenskem visokošolskem sistemu. Le z neodvisnim in strokovno podprtim zunanjim sistemom zagotavljanja kakovosti bomo imeli verodostojne in javno dostopne informacije o kakovosti slovenskih visokošolskih inštitucij ter jo primerno razvijali. To bo omogočalo dobro vpetost in primerljivost v mednarodnem prostoru. V skladu s smernicami bolonjskega procesa in visokošolskih reform od visokošolskih institucij pričakujemo nadaljnje oblikovanje, vzdrževanje in razvijanje njihovih notranjih sistemov zagotavljanja kakovosti;
- **zagotavljanje polne avtonomije:** univerzam in raziskovalnim ter drugim izobraževalnim institucijam bomo zagotovili visoko stopnjo avtonomije - tako finančno, programsko kot vodstveno. Finančno avtonomijo razumemo kot samostojno vodenje ter upravljanje sredstev visokošolskih in raziskovalnih institucij. Odgovornost vsake visokošolske institucije je, da celovito in kakovostno izpolnjuje svoje obveznosti. Verjamemo, da le avtonomne, odgovorne in finančno podprte visokošolske in raziskovalne institucije lahko razvijajo svoje potenciale ter uresničujejo svoje poslanstvo;
- **pospešeno in ustrezno uresničevanje bolonjskega procesa:**
  - Bolonjski proces še ni končan. Politika ne sme neposredno vplivati na visokošolske inštitucije, vendar v Zares stremimo k ustreznemu uresničevanju bolonjskega procesa na vseh nivojih.

Med področji, ki so še vedno potrebna največje pozornosti, so:

- internacionalizacija in globalizacija izobraževanja, še zlasti mobilnost in izmenjava študentov, učiteljev, raziskovalcev in administrativnega osebja;
  - lajšanje birokratskih ovir za mobilnost, spodbujanje »joint degreejev« in drugih oblik sodelovanja med visokošolskimi inštitucijami znotraj univerz ter med univerzami ali visokošolskimi inštitucijami v Sloveniji in tujini;
  - priznavanje izobraževanja in omogočanje horizontalnih in vertikalnih prehodov – na nivoju države je potrebno ustvariti pravične in učinkovite mehanizme priznavanja izobraževanja in oblikovati podlago za priznavanje izobraževanja;
  - izboljšanje uresničevanja Evropskega prenosnega kreditnega sistema (ECTS) in učnih dosežkov in modernizacije učnih metod;
  - oblikovanje nacionalnega ogrodja kvalifikacij;
  - večja integracija in prestrukturiranje vseživljenjskega učenja ter vrednotenja in priznavanja znanj in spretnosti, pridobljenih izven formalnih institucij v visokošolski sistem izobraževanja, na način, da bo omogočeno, da se ljudje vanj vračajo;
- **upoštevanje socialne razsežnosti:** socialna razsežnost je sestavni del bolonjskega procesa in ustvarjanja skupnega Evropskega visokošolskega prostora (EHEA) ter nujni pogoj njegove privlačnosti in konkurenčnosti. Socialno razsežnost vidimo kot proces, ki vodi k večji družbeni koheziji, zmanjševanju neenakosti, dvigu kompetenc v družbi in maksimalizaciji potenciala posameznikov v smislu osebnega razvoja in prispevka k trajnostnemu razvoju in demokratični družbi, ki temelji na znanju. Zato bomo omogočili takšne pogoje študija, ki bodo zagotovili:
    - enake možnosti pri dostopu do študija, sodelovanju v njem in enake možnosti za njegov zaključek;
    - široko dostopnost in sodelovanje v visokem šolstvu;
    - študijsko okolje, ki bo spodbujalo kakovost študijske izkušnje;
    - participacijo študentov pri vodenju in organizaciji visokega šolstva;
  - **odprtost in dostopnost:** odprtost in dostopnost do visokega izobraževanja za vse, ki imajo željo in interes po takšnem izobraževanju. To bi moralo biti dostopno tako neposredno kot na daljavo. Odprtost pomeni tudi odpiranje visokošolskega in raziskovalnega prostora zasebni iniciativi pri oblikovanju novih visokošolskih institucij in oddelkom tujih univerz;
  - **participacija vseh partnerjev:** visokošolski sistem ustvarjajo vsi visokošolski partnerji in verjamemo, da je edini pravi način razvoja sistema z njihovim vključevanjem, kar pomeni s sodelovanjem študentov, visokošolskih institucij, visokošolskega osebja, organov za vrednotenje kakovosti, delodajalcev ter predstavnikov državnih organov. V Zares si prizadevamo za enakovredno sodelovanje vseh partnerjev pri oblikovanju državnih aktov in tudi za redno posvetovanje o razvoju visokega šolstva ter znanstveno raziskovalne-dejavnosti in

razvoja. Prav tako želimo spodbuditi visokošolske in raziskovalne inštitucije za sodelovanje in vključevanje vseh partnerjev;

- **financiranje:** delež proračunskih sredstev bomo progresivno poviševali na raven najuspešnejših evropskih držav. Programi morajo držati akademski standard in le takšni lahko pridobijo finančna sredstva. Od visokošolskih in raziskovalnih institucij pričakujemo učinkovito in racionalizirano uporabo;
- **nekateri odprti problemi:** v sistemu visokošolskega izobraževanja je nekaj odprtih problemov, ki jih je v sodelovanju med visokošolskimi partnerji nujno potrebno rešiti že v naslednjem kratkoročnem obdobju, med temi:
  - razmerje med javnimi in zasebnimi visokošolskimi zavodi - v Zares ne nasprotujemo ustanavljanju zasebnih visokošolskih institucij in vnaprej ne postavljamo nikakršnih omejitev, koliko in kje naj bodo. Glavno vodilo pri oblikovanju novih visokošolskih institucij je, da te institucije dosegajo vse kriterije kakovosti za akreditacijo;
  - zavzemamo se za postopno ukinitve plačanega izrednega študija. Zavedamo se, da je ta oblika študija nastala kot odgovor na vse večje izobraževalne potrebe mlade generacije ob hkratnem nezadostnem financiranju povečanega zanimanja. Poti za rešitev je več in nameravamo jih preveriti v sodelovanju z visokošolskimi partnerji, kot npr. prenos stroškov tega izobraževanja v redno financiranje, delna uvedba vavčerjev ali podobno;
  - potrebno bo na novo določiti in izvesti reformo študentskih finančnih podpornih mehanizmov, še posebej ob dinamiki študija, ki jo zahteva bolonjski proces;
  - na osnovi skrbne analize vpisnega sistema je potrebno v sodelovanju z visokošolskimi partnerji predlagati spremembe sistema vpisa in izbire študija.

2.3 Za prodorno znanost in hiter tehnološki razvoj

Znanstveno raziskovanje je intelektualna aktivnost, ki jo vodijo radovednost, odkrivanje skrivnosti narave, človeka in družbenih procesov, razvoj novih znanj ter globlje razumevanja okolja, v katerem živimo. Hkrati pa te raziskave vodijo do razvoja novih tehnologij, ki omogočajo boljše življenje, to je izboljšujejo zdravje, prehrano, okolje itd., skratka izboljšujejo kvaliteto življenja, vzpodbujajo ekonomsko rast in ustvarjajo nova delovna mesta. Seveda pa se je potrebno zavedati ne le koristnosti raziskovanja, pač pa tudi potencialno nevarnih posledic, kar odpira nova etična in moralna vprašanja, pa tudi nove znanstvene pristope. Znanstvena odkritja dolgoročno ključno vplivajo na razvoj družbe. Skozi različna obdobja, vse do danes, smo prišli do spoznanja o nujnosti trajnostnega razvoja kot ključne vrednote današnjega časa. Ta čas pomeni nesluten ekonomski razvoj ter globalizacijo trga. Da bi to dosegli, je treba:

- slovensko znanost rešiti vseh spon, ki jo ovirajo na poti, ki so jo po temeljiti in dolgoletni znanstveni politiki in njenem izvajanju začrtale razvite članice EU;

- preprečiti neposredno vpletanje izvršne oblasti v vodenje javnih raziskovalnih zavodov, tako da se ponovno vzpostavi paritetno razmerje med predstavniki države, raziskovalci in med uporabniki znanstvenih spoznanj;
- takoj dvigniti javna finančna vlaganja v raziskovanje in razvoj, saj bomo le tako vzpodbudili privatni sektor k sovlaganjem. Tako kažejo izkušnje iz držav, ki so na tem področju pred nami. Zato bi morala tudi slovenska vlada ukrepati podobno, če misli resno z ekonomskim razvojem. Brez vlaganj v odličnost znanost ne bo napredka!
- z odlično znanostjo in iz nje izhajajočimi znanji stimulirati domači in tuji kapital k vlaganjem v podjetništvo in tako doprinesati k pospešenemu ekonomskemu razvoju RS;
- izhajati iz dejstva, da zmanjševanje vlaganj javnih sredstev na področju osnovnih raziskav ne bo nikoli možno nadomestiti z vlaganji iz industrije. Tu politika pogosto najbolj greši! Potreben pa je stalen dialog med gospodarstvom oz. kapitalom, univerzo, instituti in politiko. Pri tem ima posebno vlogo javno mnenje, ki naj bo korektno informirano o pomenu in vlogi znanosti za dobrobit družbe;
- zagotoviti, da sta Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) in Tehnološko inovacijska agencija (TIA) ločeni in popolnoma neodvisni od vlade! Agencija ARRS naj financira samo kvalitetne temeljne raziskovalne programe in projekte, Agencija TIA pa naj bo odgovorna za razvojne in aplikativne raziskave. Vrednotenje programov in projektov naj se izvaja po vsesplošno priznanih in uveljavljenih mednarodnih kriterijih, ločeno za temeljne raziskave ter tehnološke oz. aplikativne in razvojne raziskave. Najbolj enostavno bo, da sledimo skandinavskemu modelu ali modelu druge razvite države (vsi skupaj se le neznatno razlikujejo, v temeljih pa so isti modeli). To, kar imamo v Sloveniji sedaj, je popolnoma zgrešeno in destimulativno ter meji že na absurd;
- doseči internacionalizacijo slovenskega raziskovalnega prostora in mobilnost raziskovalcev. To je možno le s primerljivimi možnostmi za kakovostno raziskovalno delo, kot jih imajo razvite države (odlična infrastruktura, primerni osebni dohodki, pokrivanje realnih materialnih stroškov za raziskovalno delo itd.). To odpira možnost za enakopravno sodelovanje v evropskih mednarodnih projektih in drugih integracijah, prav tako pa tudi v globalnem prostoru;
- doseči, da univerze postanejo resnično raziskovalno-pedagoške ustanove, odprte tudi navzven, v mednarodni prostor, kjer bodo poučevali najbolj kvalitetni raziskovalci;
- doseči, da raziskovalni inštituti izvajajo le odlične raziskave (glede na svoje poslanstvo), se povezujejo z univerzami in/ali dobijo možnost, da najodličnejši inštituti podeljujejo tudi doktorate.

Prihodnost Slovenije znotraj EU, pa tudi v širšem globalnem prostoru, je in bo odvisna od odličnih raziskovalnih dosežkov, kreativnih in talentiranih raziskovalcev, odlične izobrazbe na vseh nivojih in ustreznega »treninga« na osnovi mednarodnih standardov. Pri tem so ključne mednarodna odprtost, odličnost in svoboda. Neupoštevanje tega bi namreč Slovenijo pustilo zunaj evropskega raziskovalnega prostora. Le takojšna korenita

sprememba na tem področju lahko pripelje do napredka, kar pa je dolgotrajen proces in presega mandat ene vlade. Tu je potreben nacionalni konsenz v smeri, kot so ga izvedli na Finskem. Le na tak način bomo lahko slovensko znanost uspešno vključili kot enakopravnega partnerja v evropski raziskovalni prostor - ERA.

Zato so za Zares ključna vprašanja: načini naložb v znanje in inovacije ter naložb v ljudi, zagotovitev avtonomije, odličnosti, preverljivosti in odgovornosti znanstveno-raziskovalnega dela. Naslednje ključno vprašanje je vzpostavitev in koordinacija mehanizmov, ki bodo omogočali tvorno komunikacijo med gospodarstvom, podjetništvom in znanstveno-raziskovalnim delom, s ciljem, da bodo spoznanja čim hitreje in učinkovito uporabljena v novih tehnoloških procesih.

Glavni cilji in prednostne naloge stranke Zares na področju znanosti in tehnologije so:

Ustvarjanje pogojev za znanstveno odličnost svetovnega razreda. V Zares bomo na področju znanstveno-raziskovalnega dela in tehnološkega razvoja:

- izvajali takšno politiko, s katero bo Slovenija z realnimi in hitrimi ukrepi v najkrajšem času dosegla raven tistih evropskih držav, ki so avantgarda na področju tehnološko-inovacijskega razvoja Evrope;
- si prizadevali za vzpostavitev dolgoročne stabilnosti vodenja politike in zakonodaje, vključno s finančnimi mehanizmi, davčnimi spodbudami in drugimi relevantnimi politikami v smeri poenostavljanja že tako kompleksnega raziskovalnega okolja;
- si prizadevali za enakopravno sodelovanje vseh partnerjev pri oblikovanju zakonodaje in razvojnih programov ter strategij, za redno posvetovanje o znanstveno-raziskovalni dejavnosti ter stalnem spremljanju in vrednotenju zastavljenih programov;
- delež naložb za raziskave in tehnološki razvoj bomo povečali na 3 odstotke BDP. Oblikovali bomo sistem spodbujanja naložb gospodarstva v raziskave in tehnološki razvoj, na način, da bo gospodarstvo prispevalo dve tretjini načrtovanega zneska. Tretjino tega zneska bomo prispevali iz javnih sredstev;
- pri javnem financiranju bomo dosledno uveljavljali učinkovitejše upravljanje s sredstvi in merila kakovosti nad količino. Spodbujali bomo tako uporabnost in prenos znanj v gospodarstvo, kot tudi temeljne znanosti, eksperimentiranje in izvirne ideje;
- spodbujali bomo komunikacijo in promocijo znanosti z oblikovanjem komunikacijske strategije in promoviranja prispevka znanosti k napredku gospodarstva, splošne blaginje in na znanju temelječe konkurenčnosti - s ciljem ustvarjanja podjetniške, znanstvene in inovacijske kulture ter boljšega koriščenja virov.

Tehnološki preboj

Tehnološki preboj lahko dosežemo le, če bolje povežemo celotno verigo znanja in izobraževanja. Slovenija potrebuje odprt, podjeten, ambiciozen in motiviran razvojno-raziskovalni in visokošolski prostor, ki bo povezan s poslovnim in javnim sektorjem ter celotno družbo. V Zares bomo za večjo integriranost izobraževanja, znanj in znanstveno-raziskovalne dejavnosti z javnim sektorjem in gospodarstvom:

- pripravili zakonodajo in mehanizme, ki bodo povečali kroženje strokovnjakov med organizacijami znanja, v organizacije znanja pa pritegnili strokovnjake iz gospodarstva in iz tujine ter pospešili zaposlovanje mladih raziskovalcev z vključitvijo v projekte za povezavo raziskav in razvoja (R&R) z gospodarstvom;
- s spremembo zakonodaje in ustreznimi razvojnimi spodbudami bomo motivirali strokovnjake iz organizacij znanja za ustanavljanje t. im. spin-off podjetij in ustanavljanje zasebnih raziskovalnih, visokotehnoloških in svetovalnih organizacij, ki bodo služile kot podpora inovacijskim projektom in aktivnostim;
- podprli tehnološki preboj z davčnimi spodbudami za vlaganja v raziskave, inovacije in tehnološki razvoj, zaposlovanjem raziskovalcev in mladih raziskovalcev v gospodarstvo;
- posebno pozornost bomo posvetili raziskovanjem na področju informatike in informacijskih procesov, biotehnologije, nanotehnologij, in tehnologij, ki omogočajo prehod na nizko ogljično družbo.

Pospešeno vključevanje v mednarodni in Evropski raziskovalni prostor

(ERA): v Zares si bomo prizadevali za okrepljeno izobraževalno in raziskovalno razvojno sodelovanje v skladu z ljubljanskim procesom in drugimi smernicami novega cikla Lizbonske strategije. Ta cikel predvsem poziva k napredku pri uresničevanju ciljev »lizbonskega programa skupnosti« na štirih prednostnih področjih, med temi: naložbe v znanje in inovacije ter v ljudi in posodabljanje trga dela. V okviru prve prioritete je uveden tudi pojem »pete svoboščine« - prostega pretoka znanja. Za odpravo ovir prostemu pretoku znanja si bomo prizadevali:

- za povečanje čezmejne mobilnosti raziskovalcev, študentov, znanstvenikov in univerzitetnih predavateljev;
- za raziskovalce zagotoviti bolj odprt in konkurenčnejši trg dela, ki bo nudil boljše poklicne možnosti ter bo preglednejši in bolj družinsko naravnani.

2.4 Za komunikacijsko dostopnost in hitrejši razvoj informacijske družbe

Informacijsko komunikacijske tehnologije po podatkih Evropske komisije zaposlujejo že več kot šest milijonov Evropejcev, njihov prispevek k BDP, ki je trenutno pet-odstoten, pa iz leta v leto narašča. Uporaba različnih računalnikov in omrežij vse bolj vpliva na naše vsakdanje življenje, česar mnogokrat niti ne opazimo. **Novosti, ki nam življenje**

olajšajo ali naredijo bolj varno, kot posamezniki sprejemamo, hkrati pa postanemo pozorni, kadar se nam zdi, da so kršene meje naše zasebnosti.

V stranki Zares se zavedamo, da je občutek vseprisotnosti interneta v Sloveniji lahko tudi zavajajoč. Precejšen del prebivalstva dovolj kakovostnega dostopa namreč še nima, čeprav imajo interes zanj. To vodi k izključevanju posameznikov iz vsakdanjega življenja, ki je vse bolj odvisno od elektronskega komuniciranja. **Rešitev problema informacijske izključenosti vidimo v: (a) dodatnem povečanju dostopnosti, (b) vseživljenjskem učenju in (c) medgeneracijski e-solidarnosti.**

Vemo tudi, da uporaba informacijskih tehnologij temelji na zaupanju. Možnosti nadzora posameznikov ter poseganje v njihove osebne podatke še nikoli niso bile tako na dlani kot danes. **Zaradi tega se zavzemamo za dopolnitev zakonodaje tako, da ta ne bo dušila inovativnih načinov uporabe informacijskih tehnologij, hkrati pa bo izrecno in pregledno ščitila zasebnost in varnost vsakega posameznika v informacijski družbi.**

Trdimo, da je treba na primeren način podpreti večkrat izkazano **inovativnost slovenskih (tudi mikro) podjetij ter spodbuditi njihov prodor na svetovna tržišča.** Zavedamo se, da prihajamo v obdobje množičnega trženja informacij javnega značaja, pri katerih bodo posebnega pomena podatki, ki jih bo ponujal tudi evropski satelitski sistem Galileo.

Vlada, ki je prevzela oblast leta 2004 se je s politično odločitvijo in z uradniško miselnostjo lotila ministrstva, ki je bilo pristojno za informacijsko družbo in ga razčetrverila. To je potekalo v času vzpostavljanja Barrosove ekipe na Evropski komisiji, ki je dotedanji direktorat za informacijsko družbo ne zgolj ohranila, temveč tudi razširila njegove pristojnosti na področje medijev. V času vse bolj konvergenčnih tehnologij in vsebin je bilo to, kar je storil Barroso, pričakovano in samo po sebi umevno, tisto, kar in kako je storila takrat še sveža vladna ekipa pri nas, pa je bilo najmanj nenavadno.

Na področju informacijske družbe se bomo zavzemali za:

- doseganje kakovostne dostopnosti do informacijsko komunikacijskih tehnologij, storitev in znanja za vse državljanse;
- v tem kontekstu bomo spremenili zakonodajo tako, da bo postal širokopasovni dostop del univerzalnih storitev;
- pregledno in učinkovito zakonodajo, ki bo omogočala življenje in delo v kibernetnem svetu ter ne bo omejevala svobodo izražanja in kreativnost;
- učinkovito »državno informatiko« s preglednim povezovanjem javnih evidenc in s storitvami, v katere se bo lahko vključeval tudi zasebni sektor;

- inovativno okolje, ki bo imelo vizijo razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter njihovega vpliva na življenje in delo s posebnim poudarkom na zdravju posameznika, varnosti in dostopu do informacij;
- z razvojnimi ukrepi spodbujali lokalne skupnosti in mesta, da bodo omogočala ustrezno število javno dostopnih točk do internetnih povezav;
- prilagoditev medijskih politik in zakonodaje konvergenčnim medijem, ki nudijo ne zgolj medijskim hišam, temveč tudi posameznikov doslej neslutene možnosti participacije v (e)demokraciji.

2.5 Za svobodne prostore kulture

Kulturi daje politika že mitološke razsežnosti prevečkrat le v besedah, v realnosti pa je pogosto drugače. Da bi se uveljavila kot temeljna vrednota družbe, zares tlakovala naša ravnanja in nam osmišljala življenje, mora biti družba do nje maksimalno odprta, omogočati mora njeno dostopnost ter svobodno ustvarjalnost.

Pri tem je bistveno, da se kulturna politika (samo)omeji pri presojanju estetik, odreče »državnemu« okusu in zmanjša v zadnjih letih okrepljeno moč odločanja, kjer imata oblast prepogosto pravico do zadnje besede.

Zato se Zares zavezuje k principu zadržka pred estetskimi, ideološkimi in moralnimi ocenami ustvarjalnih procesov ter stavi na oblikovanje takega javnega servisa, ki se v čim večji meri samoregulira.

Čim več dejavnosti prenašamo na neodvisne oblike organiziranja in izhajamo iz nujnosti dialoga z ustvarjalci kulturnih dobrin in njihovimi predstavniki.

Kulturna politika naj se osredotoči na **splošne ukrepe**: na načrtovanje strategij, monitoring, vlaganja v infrastrukturo, skrbstvo za varno ustvarjanje, davčno regulativo, vzpodbujanje kulturne industrije, varovanje manjšin, decentralizacijo moči in tudi na razumevanje kulture kot pomembne ekonomske kategorije, čeprav se njeni učinki ne vedno realizirajo neposredno na trgu, pač pa posredno prek vsestranskega vpliva na družbo.

Razumno financiranje

- **stabilno povečevanje** deleža znotraj proračuna oziroma BDP, skladno z evropskimi cilji;
- **večja participacija** na sredstvih iz različnih **evropskih skladov in fundacij**;
- odpiranje **povezovanju zasebnega in družbenega** kapitala;
- možnost nekaterih **izjem pri davčnih oprostitev in posebnih dajatev** (knjiga, film, avdiovizualna produkcija);

- iskanje rešitev v možnosti o "**univerzalnem temeljnem dohodku za ustvarjalce**" in v utrditvi "**umetniških**" pokojnin;
- zaradi diskriminatorne obravnave bomo v EU sprožili postopek za uveljavljanju **izjeme** za ničelno stopnjo DDV na knjigo in primerljivo obravnavo **storitev** na področju filmske produkcije;
- več vzvodov na področju **sponsoriranja**.

Enakost

Za stalno, senzibilno in aktivno držo do vseh manjšinskih skupin, še posebej pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije.

Potrebujemo bolj demokratično, množično in urbano kulturo

- več programskega in projektne financiranja za tisto kulturno ustvarjalnost, ki ni vključena v sistem institucionalnih služb;
- **nujno prehajanje iz tradicionalnih na množične medije posredovanja kulturne produkcije (radijski in televizijski, film, ostali digitalni nosilci zvoka in slike).**

Kulturniški inkubatorji

- svobodni prostori za mlade potenciale na lokalnih ravneh. Mladim ustvarjalcem se v začetni fazi ustvarjalne poti (v prvem obdobju treh let) v kulturniškem inkubatorju nudi popolno podporo pri doseganju svojega umetniškega cilja: promocijo svojih del, samozaposlitev ter uveljavitev na umetniškem trgu.

O kulturni in naravni dediščini, arheologiji in arhivih:

- nujna ureditev pogojev **varovanja arhivskega gradiva**;
- revidiranje zakona o naravni in **kulturni dediščini** s postavitvijo jasne regionalno mrežo in strokovne varstvene službe;
- sodobno dojetje dediščine, vključno z novejšo arhitekturo;
- zaščita naravnih dobrin in odpoved golfu v Lipici;
- de-monopolizacija arheoloških raziskav in več dostopa mladim arheologom.

Svobodnih prostorov ni brez pogleda v svet

- mobilnost umetnikov, tudi z najetimi ateljeji po svetu;
- mreža rezidenc doma za tuje ustvarjalce;
- vrnitev odtujenih slik iz slovenske Istre.

Film

Prekinitev izrazito nezdravih razmer, ki so temeljito destabilizirale kinematografijo, in vzpostavitev takih pogojev, ki bodo slovenskim filmskim ustvarjalcem omogočili stabilno in tekočo produkcijo s pomočjo nepristranskega in strokovnega odločanja, znotraj čimbolj neodvisne institucije.

Založništvo

- davek od knjige se mora vrniti nazaj knjigi (Agenciji za knjigo);
- več knjig v knjižnice;
- izplačilo knjižničnega nadomestila tudi za izposoje v šolskih knjižnicah.

Skrbno uveljavljanje nadomestil za intelektualno delo

Ureditev že nekaj let nestabilnih razmer glede izplačil nadomestil za avtorska dela – tako na glasbenem kot medijskem področju.

O investicijah v infrastrukturo

- dolgoročno in realno načrtovanje, kjer se zaveze politike sprotno preverja;
- povezovanje **javnega in zasebnega** interesa ter jasna **regijska mreža**;
- velikopoteznejši projekt(i) prestižne arhitekture kot destinacija kulturnega turizma ob zavedanju, da so **sodobne romarske poti danes v domeni kulture**.

Spremembe na področju izobraževanja

- zagovarjamo odpiranje in prevetritev študijskih možnosti na področju umetnosti, boljšo povezavo med izobraževanjem, usposabljanjem in kulturnimi in kreativnimi sektorji;
- širitev študijskih smeri na področju umetnosti. Slovenija je na dnu lestvice članic EU glede na delež študentov umetniških visokošolskih programov, umetnost je slabo zastopana tudi v srednjih šolah.

Samozaposleni v kulturi

- spodbujamo **zastopništvo** samozaposlenih v kulturi. Podpiramo sklenitev **kolektivne pogodbe** za samostojne ustvarjalce na področju kulture;
- zagovarjamo večje število **ateljjev** za mlade umetnike in rast števila **kadrovskih stanovanj**;
- smo za **preglednejši razvid** samozaposlenih in **obnovo statusa** samozaposlenih z namenom prilagoditve **kariernim** potem avtorjev;
- želimo doseči stabilno ureditev **socialnega varstva** samozaposlenih, ureditev **zdravstvenega varstva** v primeru bolniškega dopusta ipd.;
- zagovarjamo doseganje primerne razmerja **statusa** samozaposlenih s statusom kmetov in izdelovalcev umetne obrti.

2.6 Za svobodne in neodvisne medije

Odnos med oblastjo, lastniki in mediji je bil vedno izjemno občutljiv, toda takšnega poseganja vladajoče politike v medijski prostor, kot smo ga občutili v mandatu 2004 - 2008, pa v vsem obdobju demokratične politične ureditve v Sloveniji še ni bilo. Zato bomo v stranki Zares:

- spremenili **zakon o RTV Slovenija**. Politiko je treba izgnati iz tega "raja", prav tako ne-vednost. V programskem svetu ne morejo sedeti ljudje, ki so izbrani po meri oblasti, ne pa poznavanju medija. RTV ni supermarket, tudi ne salon avtomobilov, temveč mora postati posrednica raznolikih vsebin, namenjenih

različnim javnostim – predvsem pa tistih vsebin, ki jih komercialni mediji ne pokrivajo, ker ne prinašajo visoke gledanosti/ poslušanosti. Radiotelevizija Slovenija mora postati **javna in ne sme ostati vladna**. Rešitev, da so novinarji javni uslužbenci, se je izkazala kot slaba; zavračamo tudi, da je RTV prispevek politična nagrada ali pa kazen. In tudi nočemo, da hiša tehnološko nazaduje, kar se trenutno dogaja. Vendar, v Zares ne bomo ničesar spreminjali brez soglasja poznavalcev in novinarjev;

- **zasnovali bomo drugačne oblike državne pomoči za uresničevanje javnega interesa na področju medijev.** Ni prav, da dobivajo denar mediji, ki izkazujejo dobičke. Sprašujemo se, ali je smiselno, da se davkoplačevalski denar deli po načelu politične uravnoteženosti - malo levo, malo desno. Je sprejemljivo in racionalno, da se milijoni evrov delijo "po domače" in da se prikrito plačuje volilne kampanje političnih strank? Smo proti t. im. skladu za pluralizacijo medijev, ki medije, navidez paradoksalno, spravlja v (še večjo) odvisnost od oblasti.

V Zares smo za:

- podporo posebnim, **ozko specializiranim in tržno šibkim medijem**;
- **posredne oblike pomoči** in za večje možnosti izobraževanja;
- **sklad tveganega kapitala**, ki ga lahko ustanovi država z določenim vložkom za medijske zagone ali obstoječe medije, vendar vanje vlaga omejen čas, sploh pa izstopi takoj, ko dosežejo določeno raven tržnega preživetja.
- **novinarske kooperative**;
- celosten in pospešen razvoj **avdiovizualne kulture** in **avtorskih del**, ne da bi jih ločevali na tiste, ki so namenjeni tv programom in tiste, ki so namenjeni drugim predvajalcem. Odločanje o teh delih je treba izločiti iz kulturnega ministrstva in preiti v neodvisno avdio-vizualno institucijo. Skratka, smo za posredne podpore z jasnimi cilji in merljivimi rezultati in ne za hranjenje političnih apetitov;
- čeprav je slabo, da se medijska zakonodaja spreminja vsak mandat, smo za prenovu **medijskega zakona**, ker so nujne tiste **spremembe, ki zagotavljajo medijsko svobodo in avtonomijo** novinarstva.

V sodelovanju s stroko in civilno družbo bomo poiskali boljše ureditev:

- **pravice do odgovora in popravka**, ki tako, kot je zapisana, posega v avtonomijo uredniškega dela;
- razmejitev **lastniške in uredniške funkcije**;
- **organiziranosti novinarjev** (medijska kooperativa, fundacija);
- opredelitev **programske zasnove, odgovornega urednika** in **novinarja**;
- reguliranja transparentnega, nadzorovanega in nemonopolnega medijskega lastništva;
- za bolj zaščiten položaj **svobodnih novinarjev**;
- statusa tistih novinarjev, ki zaradi temeljne spremembe uredniške politike ne morejo več sodelovati z medijem (izplačilo odpravnin);

- zavzemamo se za statusno preoblikovanje **Slovenske tiskovne agencije**, ki je še vedno v stoddostotni lasti vlade. STA bi morali prepustiti tistim, ki jo bodo upravljali na način avtonomnega in učinkovitega ter uporabnikom prijaznega servisa, ki nudi visoko profesionalno pripravljene informacije za domači trg in ki posreduje relevantne informacije o Sloveniji v druge države;
- jamstvo za profesionalno, odgovorno in verodostojno novinarstvo ni zgolj v zakonih. Je tudi v družbeni klimi, zmožnosti (samo)refleksije in kritične distance. Predpogoj za odgovorno novinarstvo pa je v svobodi izražanja, v varni in razgledani družbi;
- zagovarjali bomo uresničevanje avtorskih pravic na nediskriminatoren način tudi s pomočjo sprememb zakona o avtorskih in sorodnih pravicah;
- v Zares se zavzemamo za **boljši dostop etničnih in jezikovnih manjšin do medijev**, še zlasti pripadnikov prebivalcev iz nekdanjih jugoslovanskih republik.

V Zares smo prepričani, da mora **napredna medijska politika**, ki je pomemben **dejavnik razvoja informacijske družbe**, vključevati naslednja izhodišča:

- **digitalizacijo** (ohranjanje kulturne dediščine z digitalizacijo vsebin, produkcija digitalnih vsebin, razvoj digitalnih storitev in trga digitalne produkcije);
- **vrednotenje sofinanciranja medijev in avdiovizualne kulture** z vidika izboljšanja **medijske pismenosti** in vpetosti v **evropske medijske projekte**;
- **nove oblike bivanja v omrežni družbi**; s konvergenčnimi mediji spodbujene in pogojene **socialne mreže** (izzivi zasebnosti in identitete); poudarek na spodbudam inovativnosti in razvoju;
- **načela svobodne kulture** (nujna je razprava o prenovi avtorske zakonodaje v digitalni dobi), spodbujanje sodelovanja v pobudah svobodne kulture in večja pozornost preučevanju vpliva na konvencionalno financiranje medijskega prostora v razmerju do digitalnih medijev;
- **vprašanje novih mediji v umetnosti** - praksa multimedijски centrov na vseh področjih kulture ter njenega povezovanja z interesno/investicijskimi sferami.

3. Za odzivno socialno politiko in krepitev socialnega kapitala

3.1 Temeljne programske usmeritve na področju socialne politike

Program stranke Zares izhaja iz podmene, da je treba socialno državo ohraniti in modernizirati njene ustanove. **Socialne storitve**, katerih temeljna naloga je povečevanje socialne kohezije, morajo postati steber socialnega in gospodarskega razvoja. Sistem pluralizacije izvajanja storitev se mora razvijati po vnaprej določeni strategiji, ki odraža potrebe družbe, tudi z vidika regionalne razpršenosti.

Obstoječi sistem **socialnih transferjev**, ki je rezultat dolgoletnega reševanja posamičnih problemov, je zelo zapleten in nepregleden, zato je modernizacija sistema socialnih transferjev nujna. **Vzpostaviti je treba enotno vstopno točko za prejemanje vseh socialnih transferjev** in pripraviti pravno podlago za vzpostavitev enotne evidence prejemnikov, kar bo omogočilo preglednost nad socialnimi transferji vseh vrst.

Dolgoročno se nagibamo k uvedbi **univerzalnega temeljnega dohodka**, s katerim bi ukinili množico transferjev. Glede na povečevanje tveganja revščine v naši družbi, menimo, da lahko le redna mesečna plačila zavarujejo prebivalstvo pred revščino in socialno izključenostjo. Enakopravnost, protidiskriminacija in individualizacija morajo biti temelj novega koncepta urejanja socialnih transferjev (ali davkov) ter izhajati iz potreb posameznikov in ne gospodinjstev.

Nova politika bo temeljila na **načelu zagotavljanja enakih možnosti**. Prizadevali si bomo za krepitev demokratičnih procesov in s tem preglednosti delovanja javnih ustanov ter za povečevanje možnosti javnosti, da sodeluje pri oblikovanju politik in ukrepov. Sledili bomo enotnemu in doslednemu zagotavljanju človekovih in državljskih pravic. Država mora sprejeti jasno določeno in oprijemljivo **protidiskriminacijsko** zakonodajo za posamezna področja in ne le načelnih stališč, saj to ne zadostuje za zaznavanje in preprečevanje diskriminacije skozi vsakdanje prakse (npr. zaposlovanja, zdravstva, šolstva, sociale - enakosti v pravicah in prejemkih).

Družba mora temeljiti na medgeneracijski **solidarnosti** in vzajemnosti ter na pravnih, enakopravnih in pravičnih temeljih. Pogoj za krepitev socialne države je ustvarjanje pogojev za gospodarsko rast, ki se mora odražati v kakovosti življenja vseh državljanov in državljanov, zlasti ranljivih družbenih skupin. V tem smislu se zavzemamo za vzpostavitev ukrepov preprečevanja razslojevanja prebivalstva. Z namenom boja proti **revščini** bomo zagotovili plačila premij za dopolnilno zdravstveno zavarovanje iz proračuna za vse, ki so pod pragom revščine (okoli 12% prebivalstva).

Stremeli bomo k usklajevanju in nadgradnji prvega in drugega stebra za zagotavljanje dolgoročne stabilnosti **pokojninskega sistema**, kot odgovor na povečevanje skupine

prebivalcev, starejših od 65 let. Aktiven razvoj in prilagajanje pokojninskega sistema je nujen. Spodbujati moramo vlaganja v različne načine varčevanja za starost, vendar mora biti osnova, ki bo zagotavljala dostojno preživetje v starosti, še vedno v obveznem osnovnem pokojninskem zavarovanju. Pri razvoju drugega stebra pokojninskega zavarovanja moramo sprejeti ukrepe za povečanje učinkovitega nadzora nad poslovanjem pokojninskih skladov ter s tem povečati preglednost in stabilnost njihovega poslovanja. V sklopu problematike t. im. dolgožive družbe se kot akutno vprašanje pojavlja tudi problem **dolgotrajne oskrbe**.

V razmerah dolgožive družbe je treba spodbujati tudi **daljšo delovno aktivnost starejših na prostovoljni osnovi**. Med ukrepi takšnega spodbujanja predlagamo, da starejši po dopolnjeni pokojninski dobi v aktivnem delovnem razmerju ne bi več plačevali prispevka za obvezno osnovno pokojninsko zavarovanje, tako da bi se lahko del tega prispevka neposredno prelil v njegov osebni dohodek.

Prizadevali si bomo za ustvarjanje novih **delovnih mest** na višji ravni zahtevnosti, ki bo povečala konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Urejanje **plačnih razmerij** na podlagi dela bo pomembna točka usklajevanja. Nizke povprečne plače pogojujejo nizke pokojnine, slednje to pa pogloblja problem revščine ljudi v tretjem življenjskem obdobju (zlasti pri starejših od 65 let, predvsem ženskah).

S politiko urejanja delovnih razmerij, zaščite brezposelnih in socialno izključenih, moramo zagotoviti, da bosta tako **fleksibilnost zaposlitev za delodajalce kot varnost zaposlitve za delavce** druga drugi prilagojeni, in da bosta skupaj pripomogli k večji konkurenčnosti gospodarstva in socialni varnosti delavcev. Stremeli bomo k čim širšemu vključevanju ranljivih družbenih skupin na trg dela, tudi s spodbujanjem **socialnega podjetništva**.

Varnost in zdravje pri delu sta za Zares zelo pomembni vrednoti. Dolgoročno uspešno in sodobno naravnano gospodarstvo sta namreč temeljni značilnosti, ki ju lahko doseže le zdrav, zadovoljen in visoko motiviran delavec, ki dela v varnem, zdravem in spodbudnem delovnem okolju. Sodobne družbene ureditve namreč ni mogoče graditi na delovnih mestih v dejavnostih in s pomočjo tehnologij, pri katerih je za varnost in zdravje delavcev pri delu slabo poskrbljeno.

Odločitev za **družino** in otroka je predvsem subjektivna odločitev posameznice, posameznika ali para. Pri odločanju o rojstvu otroka imajo odločilno vlogo **socialno-ekonomski dejavniki**. Spodbujali bomo zgodnejši prehod mladih v samostojno življenje z ustrežno stanovanjsko politiko, usklajevanjem poklicnega in družinskega življenja ter s primernimi prilagoditvami šolstva od vrtca do dokončanja šolanja.

V sklopu učinkovite dolgoročne prebivalstvene politike in politike trga dela moramo določiti učinkovito **migracijsko politiko**. Z ustrežno imigracijsko politiko bomo spodbujali pritok mladih strokovnjakov naravoslovno-matematičnih in tehniških ved, ki

jih primanjkuje pri nas primanjkuje (npr. inženirji, zdravniki, informatiki). Cilj je z uravnoteženimi ukrepi spodbujanja priseljevanja vsako leto privabiti vsaj 3.000 mladih strokovnjakov iz tujine.

3.2 Za javno in učinkovito zdravstvo

V aktualnih političnih razpravah v zvezi z zdravstvom se večkrat pojavlja dilema ali javno zdravstvo ali učinkovito zdravstvo. Takšna dilema je navidezna. Kot kažejo zgledi vrste razvitih držav je javno zdravstvo, ki omogoča široko dostopnost lahko učinkovito. Ni pa vsak sistem zdravstvene oskrbe, ki temelji na zasebnem zdravstvu nujno tudi učinkovit glede na sredstva, ki se obračajo v njem.

Če želimo imeti učinkovito in dostopno javno zdravstvo, zasebno zdravstvo pa kot dopolnilo ali nadgradnjo javnega moramo ustvariti primerne razmere. Navajamo nekaj ukrepov s katerimi bi to dosegli:

Na področju **financiranja zdravstva** je treba zagotoviti:

- racionalno uporabo že zbranih finančnih sredstev;
- dolgoročno povečati delež bruto družbenega proizvoda za financiranje javnega zdravstva, po naši oceni za 1% BDP;
- kratkoročno zaustaviti padanje deleža delež BDP za zdravstvo, ki je v Sloveniji že zdaj eden najnižjih v Evropi.

V Zares - nova politika se zavzemamo za **preoblikovanje dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja**, in sicer tako, da bi spremenili ustrezne zakonske predpise in tako omogočili tudi zavodu za zdravstveno zavarovanje, da sklepa pogodbe za dopolnilno zavarovanje. S tem bi povečali konkurenčnost in zmanjšali transakcijske stroške dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja.

Predlagamo **razbremenitev obveznega zdravstvenega zavarovanja**, in sicer tako da:

- se zavarovanje za poklicne bolezni in poškodbe pri delu, vključno z zavarovanjem za bolniško odsotnost, prenese z obveznega zavarovanja na zavarovalnice;
- se financiranje terciarne dejavnosti v zdravstvu prenese z zavoda za zdravstveno zavarovanje na postavke ustreznih ministrstev, ki so zadolžena za izobraževanje;
- razpravljamo o možnostih oblikovanja posebnega zavarovanja za nego starostnikov, kar bi delno razbremenilo zavod za zdravstveno zavarovanje, hkrati pa bi zagotovilo posebno skrb za starejšo populacijo, ki se povečuje in je bolj ranljiva.

Da bi izboljšali organizacijo zdravstva, ki pogosto botruje številnim neljubim zapletom, predlagamo:

- moratorij na podeljevanje koncesij, dokler ne najdemo ustreznega načina vključevanja koncesionarjev v javno zdravstveno mrežo;
- skrajšanje čakalnih vrst za ambulantni pregled pri specialistu na največ 14 dni, za kar je treba prerazporediti sredstva v programu zdravstvenega varstva in oblikovati nacionalne čakalne vrste, ki bodo omogočale izbiro takšnega pregleda pri vseh specialističnih ambulantah v Sloveniji;
- ohranitev in nadgraditev zdravstvenih domov na področju primarnega zdravstva, ki naj se oblikujejo v zdravstvene centre, saj njihova vloga še zdaleč ni izčrpana; izčrpava jih nepremišljena zdravstvena politika; dogaja se, da pacienti sledijo svojemu zdravniku v zasebno prakso namesto, da bi sami izbrali zasebne zdravnike koncesionarje; zdravstveni domovi naj postanejo koordinatorji primarne zdravstvene dejavnosti na svojem vplivnem območju;
- da se na področju sekundarnega zdravstva ohranijo regionalne splošne bolnišnice, namesto da bi gradili nove; namesto tega je treba spodbuditi delitev dela med bolnišnicami, namreč specializacijo bolnišnic, ki bi s tem dobile kritično maso za pokrivanje diagnostične tehnologije in dovolj pacientov za potrebno kakovost dela ter obstoj specializiranih ekip; k takšni specializaciji bistveno prispevata večja prometna mobilnost in dostopnost;
- povečanje konkurence med javnimi zavodi - trenutno se sklepajo pogodbe med javnimi zavodi na podlagi podatkov iz preteklih let; javni zavodi bi lahko konkurirali za program in s tem dobili spodbudo in možnost, da svojo specializacijo prodajo zavodu za zdravstveno zavarovanje ter prek konkurenčnejšega sklepanja pogodb pridobijo več zdravstvenega programa na svojem specialističnem področju; z uveljavljanjem rednega spremljanja kakovosti bi lahko prešli na konkurenčnejše razdeljevanje finančnih sredstev med javne zavode; s spodbujanjem konkurence med javnimi zavodi bi dejansko uresničili načelo izbirnosti in načelo, da denar sledi pacientu, hkrati pa bi izboljšano razdeljevanje sredstev pripeljalo do skrajšanja čakalnih dob - pri najboljših specialistih in zdravstvenih zavodih bo čakalna doba naraščala, kar pa bo v pogojih konkurenčnega razdeljevanja sredstev privedlo do povečanja sredstev in s tem povečanja zmogljivosti odličnih ustanov;
- da na terciarni ravni ne odpiramo novih kliničnih centrov, saj menimo, da je to področje dobro urejeno s podzakonskimi akti, to pa izhaja tudi iz meril za pridobitev statusa klinike; bolj smiselno bi bilo usmeriti večjo pozornost v obstoječe zmogljivosti, povečati in omogočiti večji vpis na medicinski fakulteti ter pri tem vztrajati na čim višji kakovosti izobraževanja in znanja diplomantov; povečevanje števila regionalnih kliničnih centrov utegne razpršiti kritično maso stroke in znižati visoko stopnjo dosežene strokovnosti;
- oziroma se zavzemamo za enako dostopnost zavarovancev do primerljive kakovosti storitev, pri čemer vztrajamo, da morajo biti primerljive zdravstvene storitve, ki se opravljajo kjerkoli (v javnem ali zasebnem sektorju, na sekundarni ali terciarni ravni), opravljene kakovostno in visoko strokovno; kadar temu ni tako, se take storitve ne smejo izvajati; pred tem je treba opredeliti kazalce kakovosti za storitve na vseh področjih, kar je v pristojnosti stroke.

3.3 Nevladne organizacije in tretji sektor

Nevladne organizacije (NVO) so pomemben dejavnik ustvarjanja družbene blaginje in so najboljši pokazatelj, kako razvejena in živahna je civilna družba. Zato bomo v stranki Zares

- čim prej obnovili pogovore, ki naj pripeljejo do sprejetja sporazuma med vlado in nevladnimi organizacijami, v katerem bodo urejena vprašanja civilnega dialoga, pravnega okvira delovanja NVO, financiranja NVO in zaposlovanja v tretjem sektorju;
- zagotovili podporno okolje za delovanje tistih nevladnih organizacij, ki lahko s pomočjo dodatnih usposabljanj in izobraževanj lahko prek civilnega dialoga oziroma posvetovalnih procesov prispevajo k oblikovanju bolj kakovostnih in trajnostno naravnanih politik;
- okrepili usposobljenost za delovanje tistih nevladnih organizacij, ki imajo možnosti za izvajanje javnih storitev, ker lahko s svojim poznavanjem potreb državljanov javne storitve izvajajo bolje in ceneje, kot to lahko stori neposredno država;
- podpirali promocijske dejavnosti, ki bodo okrepile vlogo in pomen nevladnega sektorja.

4. Za trajnostno upravljanje z naravnimi viri

Eden od najpomembnejših izzivov, pred katerimi stoji politika, je nujna potreba po temeljiti spremembi odnosa do naravnih virov, tako neobnovljivih, katerih zaloge se iztekajo in jih je treba nadomeščati z drugimi viri, kot tudi obnovljivih virov, saj so pritiski nanje tako močni, da so že izgubili možnosti samoobnavljanja po naravni poti.

V Zares izhajamo iz opredelitve trajnostnega razvoja, ki ni le kategorija, ki se nanaša na ožjo problematiko okolja in onesnaževanja, pač pa poskuša opredeliti tiste načine gospodarjenja z naravnimi viri, ki omogočajo »*zadovoljevanje potreb sedanje generacije, ne da bi ogrozili potrebe prihodnjih generacij*«. Če želimo doseči ta cilj, je treba postopno spremeniti potrebe in navade sedanje generacije. V tem smislu razumemo trajnostni razvoj tudi kot medgeneracijsko solidarnost in zavezanost, da pustimo svet vsaj v takšnem stanju, kot smo ga podedovali od predhodnikov.

V nadaljevanju predstavljamo naše programske usmeritve na področjih, ki kakorkoli zadevajo upravljanje naravnih virov - prostor, okolje, vode, kmetijstvo, energetski viri in promet.

4.1 Boj proti podnebnim spremembam

V Zares namenjamo posebno pozornost **podnebnim spremembam**, ki po našem mnenju niso le še en okoljski problem ob že znanih, kot so onesnaževanje voda, zraka in zemlje ravnanje z odpadki, zato jih obravnavamo kot izhodišče za oblikovanje programskih usmeritev trajnostnega razvoja.

Podnebne spremembe so temeljni razvojni problem prehoda na nizko ogljično družbo, hkrati pa artikularajo in izostrujejo sicer tradicionalne razvojne in okoljske probleme, ki jih moramo opazovati in reševati v kontekstu podnebnih sprememb. Kot značilen primer lahko vzamemo problematiko upravljanja voda in zagotavljanja ter izboljšanja kakovosti površinskih in podzemnih voda. Ker podnebne spremembe vplivajo na spremembo režima padavin, je treba gospodarjenje z vodami prilagoditi tako, da bodo te čim manj vplivale na vodne bilance in s tem omogočale učinkovito prilagajanje spremembam.

To zahteva celovit in sistematičen pristop k obravnavi podnebnih sprememb, pristop ki bi preprečil značilno sektorsko načrtovanje, pri katerem, denimo, program prilagajanja kmetijstva pričakuje dodatne količine in razpoložljivost vodnih virov, vodno gospodarstvo pa s tem ni seznanjeno.

Celovit program za boj proti podnebnim spremembam, ki bi vključeval tako prizadevanja za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov (TGP), kot tudi prilagajanje spremembam, bi moral vključevati določeno zaporedje ukrepov, in sicer bi morali:

- najprej sprejeti ukrepe, s katerimi poleg podnebnih ciljev dosegamo še druge cilje; značilen primer je politika energetske varčnosti, ki smo jo primorani izvajati že zaradi višanja cen energentov;
- sledijo naj ukrepi prestrukturiranja s ciljem prehoda na nizko ogljično družbo; dejavnosti, ki ne bodo zmogle prevzeti eksternih stroškov TGP, po letu 2012, ko bo v EU uveljavljen nov način trgovanja z emisijami, ne bodo preživele;
- prenoviti ali na novo zasnovati programe upravljanja pomembnih naravnih virov, predvsem voda, kmetijskih zemljišč in gozdov; posebej opozarjamo, da Slovenija nima celovitega programa upravljanja in gospodarjenja z vodami;
- opustiti idejo o takorekoč neomejeni prostorski mobilnosti že zaradi visokih cen goriv; eden ključnih dolgoročnih problemov v Sloveniji je problem prostorske mobilnosti - razpršena poselitev spodbuja rabo osebnega avtomobila in otežuje prehod na javni promet; v tej smeri je treba prenoviti prostorske načrte, zlasti z vidika zgoščevanja naselij;
- den od temeljnih problemov za politiko seveda je, kako vplivati na spreminjanje obnašanja in navad ljudi. Potrebno je posvariti, da samo s srhljivimi opisi kaj se utegne zgoditi, če se ne bomo spremenili ni veliko možnosti za uspeh. Strah ni bil nikoli posebej dober dejavnik za motivacijo. Prej pasivizira. Prav tako ni za pričakovati hitrih radikalnih sprememb obnašanja ljudi, ne zato ker to ne bi hoteli, pač pa zato, ker se ne morejo tako prilagoditi na nove razmere (npr. opustiti uporabo osebnega avtomobila). Treba je spodbujati ukrepe, ki zahtevajo postopno spreminjanje navad in s katerimi ljudje niso na slabšem. Že omenjeni ukrepi energetske varčnosti so primer za to.

V zvezi s konkretnimi cilji na področju boja proti podnebnim spremembam je treba:

- zagotoviti, da bodo uresničene zaveze iz Kjotskega protokola k Okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja: zmanjšanje emisij TGP za (najmanj) 8% glede na izhodiščno leto 1986;
- sprejeti višje cilje od tistih, ki izhajajo iz okoljsko-energetskega svežnja EU do leta 2020. Obveznosti iz okoljsko energetskega svežnja so samo okvir za pogajanja, če se Slovenija želi vključiti v tekmo za prehod v nizko ogljično družbo;
- postaviti alternativno možnost - radikalno zmanjšanje tranzitnega tovornega prometa in hitrejši prehod na javni potniški promet, še posebej v urbanih aglomeracijah, glede na dovoljeno povečanje emisij TGP v prometu za +4% do leta 2020.

V Zares ocenjujemo, da v Sloveniji potrebujemo temeljit pregled dolgoročnih programov razvoja države. V poplavi različnih resolucij in vizij, s katerimi trenutno razpolagamo v Sloveniji, opozarjamo, da ti dokumenti ne temeljijo na novejših spoznanjih o možnostih in posledicah podnebnih sprememb, niti ne vključujejo različnih možnosti prilagajanja.

4.2 Za novo regionalno, urbano in lokalno politiko - za trajnostni razvoj v prostoru

Regionalna, urbana in lokalna politika so za Zares področja, ki so med seboj tesno prepletena, vsa skupaj pa s kmetijstvom in politiko razvoja podeželja tvorijo enoten prostorski okvir za družbeni razvoj in kakovost življenja. V zadnjih petnajstih letih so se razmere v prostoru temeljito spremenile. Srečujemo se z novimi prostorskimi danostmi in težnjami, s pojavom postopnega zgoščevanja prebivalstva ob avtocestnem križu ter upadanja števila prebivalcev v večjih mestnih središčih in v »žepih«, ki jih avtocestni sistem ne pokriva.

Srečujemo se torej še naprej s postopnim praznjenjem odmaknjenih podeželskih območij, v še večji meri pa s procesi suburbanizacije in celo dezurbanizacije. To so trendi, ki niso obetavni in nakazujejo na podaljševanje in krepitev razmeroma neracionalne poselitve, ki pomembno draži gradnjo javne infrastrukture (cest, komunalne opreme, vodovodov, različnih javnih omrežij), na večanje razdalje med stanovanji in delovnimi mesti ter zaradi manjših zgostitev postavljajo višja merila učinkovitosti in racionalnosti javnega potniškega prometa. K takšnim neugodnim trendom, ki vodijo k poselitveni razpršenosti in upadanju vloge večjih mest na eni, hkrati pa k dodatnemu praznjenju odmaknjenega podeželskega prostora na drugi strani, niso prispevale le spontane poselitvene težnje, temveč tudi zavestna antiurbana politika, ki jo je v obdobju 2004 - 2008 izvajala vladajoča koalicija. Ta politika se izraža v:

- ustanavljanju novih še manjših občin, ki glede na število prebivalcev in gospodarske možnosti niso sposobne zagotavljati kakovostnih javnih storitev za svoje prebivalce in so skoraj izključno odvisne od državnega financiranja; tako se je število občin v tem mandatu povečalo s 195 na 210;
- v spremembah sistema financiranja občin, ki spodbujajo proračunsko financiranje manjših občin: tako je delež financiranja mestnih občin z državnega proračuna v letih od 2006 do 2008 padel s 34,2 odstotka na 30,8 odstotkov; delež manjših občin (ki bodisi niso mestne bodisi v njih ni sedežev upravnih enot) pa se je povečal z 31 odstotka na 33,6 odstotka;
- nalaganju dodatnih obveznosti občinam, ki sorazmerno prizadenejo predvsem mestne občine (npr. subvencioniranje tržnih stanovanjskih najemnin, kar bo ošibilo predvsem proračune večjih mest);
- neupoštevanju posebnih potreb večjih mestnih občin, ki se ukvarjajo s problemi, ki manjših občine zadevajo (npr. javni mestni in primestni potniški promet, kakovostno drugačna stanovanjska politika ipd).

Takšna antiurbana politika zapostavlja vlogo mest kot središč gospodarskega in družbenega razvoja, kot sidrišč inovacij in ustvarjalnosti, ki svojo vlogo opravljajo ne le

zanje, temveč tudi za vplivno območje podeželskega prostora. Zapostavljanje mest torej nima negativnih posledic samo zanje, pač pa tudi za širši podeželski prostor.

Na področju regionalne politike je bil v mandatu 2004 - 2008 storjen pomemben preboj. Ob dejavnem sodelovanju opozicije smo dosegli soglasje o ustavnih spremembah, ki omogočajo ustanovitev občin. Žal pa je vladni projekt ustanovitve pokrajin zašel s poti, saj je pokrajine razumel samo kot sredstvo decentralizacije določenih (finančnih) obveznosti države (kar je sicer tudi pomembno), ne pa kot instrument spodbujanja regionalnega razvoja in zmanjševanja razvojnih razlik med regijami.

Zaradi napačnega pristopa in zarečenih političnih obljub je vlada predlagala bistveno preveliko število pokrajin, kar glede na število prebivalcev v posameznih pokrajinah in njihove gospodarske možnosti ne omogoča razvojne funkcije. Poleg tega je vladnih predlog ustanovitve pokrajin temeljil na neustrezni družbeno-teritorialni organizaciji nekaterih pokrajin, saj skupno pokrajino tvorijo kraji in ljudje, ki nimajo ničesar skupnega, navsezadnje tudi ne skupnega središča.

Na področju urejanja prostora smo bili priča sprejetju nove zakonodaje, še preden se je prostorska in gradbena zakonodaja, ki je bila sprejeta v prejšnjem mandatu, sploh lahko povsem uveljavila. Zato je nastala precejšnja zmeda, saj ni bilo jasno, na podlagi katerih predpisov nadaljevati sprejemanje vitalnih strateških dokumentov urejanja prostora, ki bodo bistveno vplivali na nadaljnjo gradnjo. Iz celovitega sistema urejanja prostora je bilo izločeno prostorsko načrtovanje, vlada je ponovno uvedla državni prostorski načrt, okrepila je vlogo države pri načrtovanju na lokalni ravni in zmanjšala stopnjo sodelovanja prebivalcev pri prostorskem načrtovanju.

Na področju urejanja prostora in posegih v prostor so se dokončno uveljavile nove razmere, ki jih po eni strani določa vloga zasebne lastnine nad stavbnimi zemljišči in pojav novih t. im. »institucionalnih vlagateljev«, ki imajo tolikšen finančni in zemljiški kapital in ustrezno strokovno podporo ter so usposobljeni za obsežne in celovite posege v prostor, skladno z njihovimi interesi. V teh razmerah opažamo, da predvsem manjše in srednje velike občine z razmeroma šibkimi službami občinske uprave, ki pogosto niso usposobljene za spremljanje in nadziranje velikih zasebnih projektov, niso pripravljene na soočanje s takšnimi pobudami. Zato obstaja nevarnost, da se pri takšnih projektih javni interesi v urejanju prostora podredijo zasebnim.

V Zares na področju **lokalne samouprave** zagovarjamo naslednje usmeritve in ukrepe:

1. po več kot dvanajstih letih je treba opraviti *celovito analizo* lokalne samouprave in na njihovi podlagi pripraviti ustrezne predloge spremembe oziroma prilagoditve

zakonodaje; obstoječe stanje je treba oceniti z vidika ustreznosti mandata organov, pristojnosti občin in sistema financiranja;

2. mandat organov lokalne skupnosti (župan, občinski svet, nadzorni odbor) zahteva podrobno presojo, vključno z ustreznostjo obstoječih rešitev glede združljivosti oziroma nezdružljivosti nekaterih funkcij; dolžina mandata ni sporna, vendar se postavlja vprašanje o smiselnosti petletnega mandata bodočih pokrajinskih organov; potrebujemo širšo razpravo o neomejenem številu mandatov župana; zlasti v manjših in srednje velikih občinah je vprašljivo "dosmrtno" članstvo lokalnih veljakov v občinskih svetih; razmisliti je treba bodisi o omejitvah števila zaporednih mandatov bodisi o drugačnem načinu sestavljanja kandidatnih list;
3. vloga podžupanov, predvsem njihov način izvolitve, je pokazala določene slabosti: ponekod omogoča predvsem politično trgovino s funkcijami in pristojnostmi in ne zagotavlja kakovostnih kadrovske rešitev; predlagamo razmislek o izvolitvi največ dveh podžupanov od katerih bi eden dejansko nadomeščal župana v času njegove odsotnosti; prišel je čas za presojo primernosti *združljivosti županske in poslanske funkcije*, pa tudi *poslanske funkcije s članstvom v občinskem svetu*;
4. vse od uvedbe lokalne samouprave ni bilo resne spremembe na področju pristojnosti razen, da so se uvajavile nekatere nedomišljene novosti predvsem na področjih, ki jih država ni znala kakovostno rešiti (npr. redarska služba-lokalna policija); z vidika resnejših pristojnosti ni bilo resnih sprememb, naj si bo to na področju upravnih nalog ali na drugih področjih; presoja pristojnosti v povezavi s sistemom financiranja neizogibno trči na vprašanje opravljive sposobnosti občin in s tem na velikost občin; kot nas je leta 2000 že opozorila Komisija Sveta Evrope je pri nadaljnjem razvoju lokalne samouprave nujno upoštevati dejstvo, da imamo pravilno sposobne in pravilno omejene občine ter temu prilagoditi zakonodajo, tako z vidika pristojnosti kot z vidika financiranja; trenutne zakonodajne rešitve tega ne upoštevajo, celo nasprotno, prednost dajejo pravilno omejeno sposobnim občinam;
5. obstoječi sistem je nesprejemljiv in bi ga je treba takoj spremeniti, saj pomeni le izključno prerazdelitev javnih financ v korist premajhnih in podeželskih občin, ki so praviloma tudi pravilno omejene in ne opravljajo vseh, z zakonom določenih nalog; na račun neodgovorne in nelogične prerazdelitve razpoložljivih finančnih virov je ogrožen dostop do nekaterih javnih dobrin v posameznih okoljih; poleg neustrezne prerazdelitve finančnih virov mimo ustreznega merjenja dejanskih stroškov lokalnih skupnosti, je obstoječi sistem neustrezen tudi z vidika primernosti in pestrosti lokalnih finančnih virov; glede na objektivne težave z avtonomijo javnih lokalnih financ, je mogoče poleg nujno potrebne avtonomije oziroma uvedbe avtonomnih finančnih virov zagotoviti večjo raznolikost in razpršenost odstopljenih finančnih virov; z ustreznim obsegom in kakovostjo finančnih virov je treba zagotoviti tudi

odgovornost za razvoj oziroma razvojna vlaganja; državni transferji za vlaganja obema lokalnima ravnema morajo biti prej izjema kot pravilo z jasno določenimi cilji.

Na področju **regionalnega razvoja in urbane politike** zagovarjamo:

1. takšno družbeno-teritorialno organizacijo pokrajin, ki bodo v čim večji meri ustrezale že obstoječim regionalnim gospodarsko-razvojnim sovisnostim in bodo po številu prebivalstva in raznovrstnosti dejavnosti omogočale uresničevanje regionalnih razvojnih možnosti;
2. ustanovitev šest do osem pokrajin, pri čemer smo najbolj naklonjeni osmim pokrajinam, vendar smo odprti tudi za pobude o manjšem številu; predlagamo ustanovitev naslednjih pokrajin: Primorske, Gorenjske, Osrednjeslovenske, Dolenjsko-Belokranjske, Savinjsko-Šaleške, Koroške, Podravske in Prekmursko-Prleške;
3. vladni predlog za ustanovitev pokrajin predvsem prenaša določene pristojnosti z države na pokrajine, kar načeloma podpiramo, vendar pa zagovarjamo tudi prenos določenega števila pristojnosti z občin na pokrajine – predvsem regionalne vodooskrbne sisteme, centre za ravnanje z odpadki, pa tudi nekatere ustanove, ki presegajo občinsko raven;
4. bistveno večji delež in raznovrstnost izvirnih pokrajinskih prihodkov, ki morajo, kar zadeva različne davščine, imeti določeno zgornjo mejo dopustnih obremenitev; sistem financiranja pokrajin se namreč v osnovi ne razlikuje bistveno od sistema financiranja občin, zato ob predlaganih majhnih pokrajinah vzdržuje podobno odvisnost pokrajin od države, kot to velja za občine;
5. okrepljeno vlogo mestnih občin ne glede na ustanavljanje pokrajin, katerih prihodnost je še nejasna, ali pa prav zaradi tega; status mestne občine poleg simbolnega pomena ne prinaša nobenih dodatnih pristojnosti, razen tistih, ki izhajajo iz mestnega življenja samega, npr. lokalni potniški promet ipd.; največja slovenska mesta se bodo morala soočiti z resnimi in investicijsko zahtevnimi projekti v zvezi z mestnim in primestnim javnim potniškim prometom, stanovanjsko gradnjo, zato namesto konflikta zagovarjamo partnerstvo med državo in mesti;
6. sistematično spodbujanje medkulturne izmenjave in ustvarjanje kreativnih delovnih mest vsaj v večjih mestih; izkušnje v svetu kažejo, da so mesta zaradi svoje velikosti in heterogenosti prebivalstva, kjer se srečujejo in prepletajo različni kulturni vzorci, središča inovativnosti in ustvarjalnosti;
7. ponovno urbanizacijo nekaterih degradiranih mestnih območij, bolj strnjeno pozidavo v naseljih, ob upoštevanju urbanih in krajinskih značilnosti posameznih naselij in v luči krepitve vloge mest za gospodarski in družbeni razvoj, s čimer bi

poleg bolj racionalne organizacije dela in življenja v mestih omogočili tudi ohranjanje kmetijskih površin;

8. poseben status za gorske oziroma hribovske občine, ki imajo določen delež prebivalstva in dejavnosti na nadmorski višini nad 600 metrov - zaradi specifičnosti in težjih pogojev življenja; takšne občine bi morale imeti posebne ugodnosti, ne pa de si jih delijo z manjšimi občinami v bližini večjih urbanih središč;
9. preoblikovanje sedanjega prispevka za uporabo stavbnih zemljišč v davek na nepremičnine, in sicer tako, da se v začetku davek ne bi razlikoval od sedanjih prispevkov, postopoma pa bi ga razvijali kot pomemben instrument zemljiške in poselitvene politike.

Na področju **urejanja prostora in prostorskega načrtovanja**

1. bomo podrobno spremljali uveljavljanje nove zakonodaje s področja prostorskega načrtovanja; ne glede na po našem mnenju mnoge zgrešene rešitve v novi zakonodaji, je ne nameravamo znova na hitro spreminjati; na podlagi analiz in izkušenj iz prakse bomo predlagali samo tiste spremembe, ki bodo zagotovile učinkovito prostorsko strateško in predvsem izvedbeno načrtovanje;
2. bomo predlagali manj celovite postopke prostorskega načrtovanja in občinam omogočili, da bodo spreminjale svoje načrte po posameznih delih oz. enotah urejanja prostora; zagovarjamo večjo fleksibilnost in več sodelovanja; prostorsko načrtovanje, tako strateško kot tudi izvedbeno, mora biti neprekinjen proces, spremembe načrtov bi se morale dogajati najmanj vsako leto oziroma odvisno od posebnih zahtev in predlogov;
3. bomo uvedli manj tvegan postopek za pridobitev gradbenega dovoljenja, tako, da bodo investitorju dostopne zanesljive informacije o ključnih omejitvah in možnostih gradnje na zazidljivem zemljišču; v upravne postopke za pridobitev gradbenega dovoljenja bomo vnesli določeno stopnjo diskrecijskega odločanja, kadar gre za korist stranke v postopku, in sicer na podlagi ekspertnih mnenj ob določenem vprašanju ali dilemi;
4. bomo znova pristopili k postopnemu povezovanju zakonodaje s področja urejanja prostora, ki vključuje strateško in izvedbeno prostorsko načrtovanje, prostorske evidence, zemljiško politiko, komunalno opremljanje stavbnih zemljišč, finančne instrumente in upravne postopke.

4.3 Stanovanjska politika

Obdobje 2004 - 2008 pomeni izgubljeno priložnost za oblikovanje in izvajanje stanovanjske politike, ki bi se lahko uspešno soočila s problemom nezadovoljive stanovanjske oskrbe. To obdobje pomeni prehod iz »dežja pod kap«, namesto, da bi storili korak k izboljšanju stanovanjske oskrbe, saj bo letos število stanovanj, ki jih bo zgradil Stanovanjski sklad RS, padlo pod sto, kar pomeni bistven upad v primerjavi s prejšnjimi leti, ko se je to število gibalo med 300 in 350 stanovanj letno. Cilj, da bi morali letno izgraditi približno 1500 neprofitnih stanovanj, da bi rešili stanovanjske probleme, je daleč od uresničitve.

Ukrepi, kot je subvencioniranje najemnin določenim skupinam prebivalcev v tržnih stanovanjih so sicer koristni, vendar so le gašenje požara in priznanje, da na »ponudbeni strani« stanovanjske oskrbe še zdaleč ni bilo storjeno dovolj. Pri tem obstaja tudi bojazen, da se bodo, vsaj v večjih mestih, kjer obstaja pomemben stanovanjski primanjkljaj, subvencije prenesle v višje tržne najemnine.

Ključni problem stanovanjske politike v Sloveniji je prvi vstop v sisteme stanovanjske oskrbe, predvsem pa dostopnost neprofitnih stanovanj za socialno ogrožene prebivalce, ki do lastniških stanovanj ne morejo priti na stanovanjskem trgu, ter za mlade družine in posameznike, ki si na začetku profesionalne kariere ne morejo privoščiti velikih finančnih vlaganj v nakup stanovanj.

Izhajajoč iz stanja na področju stanovanjske oskrbe so naše programske usmeritve naslednje:

- Stanovanjska politika bo prvenstveno usmerjena v izgradnjo in zagotavljanje neprofitnih stanovanj v javni (občinski) lasti. Stanovanjski sklad RS bo prenehal z gradnjo stanovanj za trg in svoja sredstva skupaj z občinami usmeril v pridobivanje ustreznih zemljišč in gradnjo neprofitnih stanovanj.
- Naš cilj je vsaj 1500 neprofitnih stanovanj na letni ravni, kar bomo dosegli postopoma v naslednjih desetih letih.
- Izkoristili bomo možnost javn-zasebnega partnerstva, torej tudi vstop zasebnih investitorjev v gradnjo neprofitnih stanovanj, ali pa zasebnega finančnega kapitala ob zagotovljeni stopnji donosnosti. V pogodbah, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo, pa morajo biti razmerja med javnimi in zasebnimi akterji jasno in vnaprej opredeljena, da ne bi prihajalo do prelivanja javnih sredstev v zasebne žepe.
- Za gradnjo neprofitnih stanovanj so ključna primerna komunalno opremljena zemljišča in vloga občin pri tem. Financiranje občin bomo v večji meri povezali s tem, ali so sposobne pridobiti in opremiti zemljišča za neprofitno stanovanjsko gradnjo.

- Nacionalna stanovanjska varčevalna shema je opravila pomembno vlogo v času, ko je bila dostopnost do komercialnih dolgoročnih in hipotekarnih posojil omejena in so bila takšna posojila preprosto predraga. Danes so se razmere spremenile, zato bi morali to shemo ukiniti in jo obdržati do konca varčevalne dobe samo za, v shemo vključene varčevalce.
- Vse več mladih, ki najbolj potrebujejo stanovanja, je zaposlenih za določen čas. Zato ne morejo najemati dolgoročnih bančnih posojil. Pomagali jim bomo tako, da bomo Stanovanjskemu skladu RS predpisali tudi vlogo pozavarovalnice, da bo lahko izdajal jamstvo za najemanje posojil mladim, zaposlenim za določen čas.
- Stanovanjska politika je pomemben del poselitvene politike. V prostorski politiki bomo spodbujali strnjeno gradnjo, ki zniža stroške komunalnega opremljanja zemljišč, pa tudi plačila za uporabo javnih komunalnih storitev.
- Individualna stanovanjska gradnja bo še vedno pomemben del stanovanjske oskrbe predvsem v manjših naseljih, zato bomo sprejeli ukrepe, ki bi jo olajšali – predvsem odpravo administrativnih ovir.
- Pri gradnji novih stanovanj in obnavljanju starih je treba striktno upoštevati načelo energijske varčnosti ter davčno in finančno spodbujati nizko energijsko gradnjo. Gradbene predpise bomo prenovili z vidika energetske varčnosti in uvedbo t. im. dejavnika obnovljivih virov energije (FOVE), ki meri stopnjo energetske samozadostnosti zgradb.
- Pri gradnji neprofitnih stanovanj ne sme priti do problemov prostorske segregacije, zato predlagamo »mešano« stanovanjsko gradnjo po vzoru dobrih praks iz Nizozemske in skandinavskih dežel.

4.4 Za dosledno in učinkovito okoljsko politiko

Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo je slovenska okoljska politika postala del skupne evropske politike. Področje okolja je eno od bolj harmoniziranih področij, zato pravni red EU neposredno vpliva na oblikovanje ciljev in izvajanje okoljske politike. To zahteva aktiven odnos do procesov in postopkov oblikovanja skupnih zavezujočih evropskih dokumentov in s tem tudi uveljavljanje slovenskih interesov na področju okolja.

Na področju sodobnih okoljskih politik prihaja že nekaj časa do pomembnih premikov, ki jim slovenska okoljska politika ne sledi, vsaj ne v praksi. Naj najprej navedemo nekaj teh procesov, ki v določeni meri spreminjajo tudi samo naravo družbe:

- na področju ravnanja z odpadki gre za prehod od družbe, ki **odmetava** odpadke, v družbo, ki **presnavlja** odpadke in jih vrača nazaj v snovne krogoke;

- na področju voda gre za prehod od družbe, ki **pospešuje odtočne razmere**, v družbo, ki temelji na **zadrževanju in varčni rabi vode**;
- na področju energije gre za prehod iz družbe, ki temelji na **energetski odvisnosti** od ogljikovodikovih goriv, v družbo, ki temelji na **energetski varčnosti**, večji vlogi **obnovljivih virov** in na razvoju **neogljikovih tehnologij**;
- na področju odnosa do ekosistemov gre za prehod iz družbe, ki je poudarjeno **prilagodila in poenostavila ekosisteme**, v družbo, ki temelji na sistematičnem **ohranjanju biotske raznovrstnosti**;
- na področju oblikovanja okoljske politike gre za prehod od družbe, ki se **izpostavlja okoljskim tveganjem** v družbo, ki je sposobna **upravljati z okoljskimi tveganji**.

Ocena stanja: analiza stanja na področju okolja navaja k sklepu, da se stanje okolja v zadnjih štirih letih ni niti bistveno izboljšalo niti bistveno poslabšalo, z izjemo ravnanja z odpadki, kjer je neaktivnost pristojnega ministrstva pri ustanavljanju regionalnih centrov za ravnanje z odpadki privedla do tega, da se že zaostrujejo konflikti s predelavo in odlaganjem odpadkov, kar med drugim zvišuje cene odlaganja.

Na področju okolja imamo v zadnjih letih opraviti z inercijo delovanja MOP, brez kakršnih koli resnejših prebojev na kritičnih področjih (odpadki, vode). Problem okoljske politike v Sloveniji v zadnjih štirih letih ni toliko v vsebini in usmeritvah – te so določene že z evropskimi smernicami, temveč v pomanjkanju učinkovitosti in postopni razgradnji strokovnih kompetenc pristojnega ministrstva. Opazna je tudi odsotnost jasnega političnega vodenja. Opraviti imamo z nek vrsto institucionalne krize oblikovanja, izvajanja in nadzora okoljske politike, zato bo ponovno potrebno oceniti institucionalno strukturo MOP, pri tem pa upoštevati naslednje:

- uskladitev **celotnega** področja izdajanja okoljevarstvenih soglasij (oz. OVS) in dovoljenj (oz. OVD) v neposredni povezavi z izdajanjem gradbenih dovoljenj (oz. GD), predvsem pa uporabnih dovoljenj (oz. UD) da bi poenostavili postopke in hkrati dosegali cilje učinkovitega varovanja okolja;
- strogo ločitev med oblikovanjem politik (MOP) in izvajanjem politik (Agencija Republike Slovenije za okolje - ARSO). Naloge, ki se nanašajo na izvajanje politik, je treba prenesti na ARSO;
- preoblikovanje ARSO v agencijo z javnimi pooblastili in nalogami, saj lahko le tako lahko tudi na tej ravni uresničujemo načelo *onesnaževalec plača*;
- nujno okrepitev (kadrovske, finančno itd.) inšpekcijskih služb in vzpostavitev pogojev za neodvisno delovanje inšpekcijskih služb;

- resen pregled in morebitne spremembe pristojnosti na področju sektorja za ravnanje z odpadki (npr. pristojnosti za termično obdelavo odpadkov, ravnanje z odpadki itd.) s ciljem učinkovitejšega reševanja nekaterih okoljskih problemov, kot so umeščanje »spornih« okoljevarstvenih infrastrukturnih objektov v prostor (preseganje učinkov NIMBY, NIMEY ipd. ob upoštevanju direktiv EU ter mednarodnih aktov, npr. Aarhuške konvencije);
- okrepitev ekonomskih instrumentov Ekološko razvojnega sklada RS in vseh vzporednih ustanov (javnih zavodov itd.) - za doseganje učinkovite rabe energije ob hkratni koordinaciji vseh »igralcev« s tega področja;
- vzpostavitev sistemskih in konkretnih mehanizmov za doseganje ciljev trajnostnega upravljanja naravnih virov (npr. vzpostavitev zelo strogega, a preglednega sistema za prekvalifikacijo in ponovno uporabo vseh vrst predelanih odpadkov v »sekundarne surovine«, postavitve jasnih »pravil igre« za uporabo alternativnih virov energije, npr. podtalnice za izrabo v toplotnih črpalkah, za uporabo zajete padavinske vode kot vir pitne in »tehnološke« vode itd. itd.);
- sistemska uskladitev reševanja konfliktov razvojnih in naravovarstvenih interesov, predvsem na območjih Nature 2000.

Navajamo nekatere ključne programske usmeritve na področju varstva okolja, pri čemer je treba upoštevati, da so določene programske usmeritve podane že na drugih mestih v tem programu:

- na področju **varstva tal** zagovarjamo, da je treba s politiko prostorskega načrtovanja zaustaviti pozidavo zemljišč, ki so strateškega pomena za kmetijstvo. Zmanjšati je treba vnos onesnaževal v okolje, zlasti tla, dosledno je treba uvajati načela dobre kmetijske prakse. Sistematično moramo pristopiti k sanaciji okoljske škode v industrijskih središčih (npr. na območju Celja, Mežice, Kidričevega). Kjer je le mogoče je treba pri tem upoštevati postopke ekoremediacije.
- Na področju **gensko spremenjenih organizmov (GSO)** zahtevamo striktno uporabo načela previdnosti pri sproščanju GSO v okolje. Menimo, da glede na naravne danosti in strukturo slovenskega kmetijstva ni posebne potrebe po pridelavi gensko spremenjene hrane. Podpiramo rešitve, ki so navedene v predlogu zakona o sproščanju GSO v okolje. Podpiramo, seveda ob upoštevanju strogih varnostnih mehanizmov, znanstveno raziskovanje na tem področju.
- Na področju **ohranjanja biotske raznovrstnosti**, zlasti v zvezi s podnebnimi spremembami, se zavzemamo za ohranitev biotske raznovrstnosti vsaj na sedanji ravni. Sprejeli bomo dodatne ukrepe za zavarovanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst.

- Na področju **varstva zraka** zahtevamo dosledno izvajanje predpisov o dovoljenih mejah izpustov škodljivih snovi v zrak in predvsem zagotavljanje učinkovitega nadzora. Posebno pozornost je treba posvetiti kakovosti zraka v urbanih okoljih, predvsem pa onesnaževanju s prašnimi delci. Na področju prometne politike in rabe energentov je treba sprejeti ukrepe za zmanjšanje prašnih delcev v zraku.

4.5 Za trajnostno upravljanje in gospodarjenje z vodami

V Sloveniji na ravni države nimamo politike in strategije upravljanja in gospodarjenja z vodami. Imamo sicer nacionalni program upravljanja voda, ki je kot podpoglavje sestavni del Resolucije nacionalnega programa varstva okolja, kar že samo po sebi nakazuje **podrejen status voda kot naravnega vira** v strateških usmeritvah naše države. Voda je eden od najbolj pomembnih naravnih virov s katerimi razpolaga Slovenija, zato smo prepričani, **da trajnostno gospodarjenje in upravljanje z vodami predstavlja pomembno primerjalno in razvojno prednost** v svetu, ki se že sooča s problemom pomanjkanja pitne vode. Zato je izboljšane kakovosti površinskih in podzemnih voda ter skrb za ohranjanje in izboljšanje vodnih bilanc prednostna naloga, ki jo posebej izpostavljamo.

Za Slovenijo na splošno velja ugotovitev, da je "bogata z vodami", vendar ima to bogastvo več obrazov. Tudi v Sloveniji imamo območja, kjer prihaja do pomanjkanja vode, pritisk na vode se stopnjuje, ker se poraba vode povečuje, tako površinske kot podzemne vode so izpostavljene onesnaževanju, kar zožuje možnosti trajnostne rabe voda in temeljito ogroža ekosisteme.

Na področju upravljanja in gospodarjenja z vodami zaznavamo naslednje probleme, ki zahtevajo takojšnje ukrepanje in dolgoročne rešitve:

1. Pritisk na vode se stopnjuje

- gospodarska rast zahteva večjo porabo vode navkljub ukrepom za varčno rabo;
- onesnaževanje voda se nadaljuje; če so bili doseženi določeni pozitivni ukrepi pri zmanjševanju t. im. »točkovnega« onesnaževanja, se nadaljuje predvsem razpršeno onesnaževanje podzemnih voda;
- pojavljajo se konflikti v zvezi z različnimi rabami voda: za kmetijstvo, energetiko, ribištvo, gospodarsko rabo proda ipd.;
- soočamo se z nenadzorovano rabo naplavin in proda, z nenadzorovanimi posegi v vodno telo in priobrežna zemljišča.

2. Neustrezna organizacija upravljanja in gospodarjenja z vodami

Navkljub sprejetju Zakona o vodah, ki zahteva celovito upravljanje voda, je prišlo do razpršitve pristojnosti med kmetijstvo, ribištvo in energetiko na podlagi področnih zakonov. To otežuje oblikovanje enotne politike urejanja voda.

3. Pomanjkanje vlaganj v javno vodno infrastrukturo

Nekdanji obsežni sistem "gospodarjenja z vodami" iz časov pred letom 1990 s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi se je razgradil, nov sistem pa, razen na ravni zakonskih norm in institucionalne ureditve, deluje nezadostno, zaradi večjega obsega gradenj in posegov v prostor se večajo tveganja povzročanja poplav in plazov, poslabšuje se že dosežena poplavna varnost večjih naselij, propada vodna infrastruktura (jezovi, pregrade, zadrževalniki, pragovi itd.).

4. Neustrezna vloga vodnega sklada

sredstva, ki se zbirajo v vodnem skladu se porabljajo tudi za posege v vode, ki so nastali zaradi drugih energetskih in kmetijskih investicij, manj pa v javno vodno infrastrukturo, ki naj bi vzdrževala stabilne odtočne razmere. Tako se odstopa od načela, da mora vsak vlagatelj, ki s svojo investicijo posega v vodni prostor, sam nositi stroške za odpravo posledic takšnega posega, sklad pa lahko prispeva samo, kadar je takšen poseg v vodo kompatibilen in nadgrajen z določenimi izboljšavami v vodnem režimu.

V Zares se zavzemamo za naslednje usmeritve in ukrepe na področju gospodarjenja in upravljanja voda:

1. **Čimprejšnja izdelava upravljavskih načrtov obeh vodnih območij, ki mu morajo sledi podrobni upravljavski načrti in »vodarske osnove« vsaj za glavne vodotoke.** Ti načrti morajo temeljiti na celovitem upravljanju vodai in morajo usklajevati vse različne rabe in pritiske na vode. Temeljiti morajo na načelih udeležbe deležnikov v načrtovanju rabe in zagotavljanju ustrezno sodelovanje različnih javnosti. Pogoji za takšno participativno načrtovanje in upravljanje je stalna in brezplačna dostopnost do vseh pomembnih podatkov, ki zadevajo monitoring voda, na svetovnem spletu.
2. Zavzemamo se za izdelavo **posebnega nacionalnega programa izgradnje javne vodne infrastrukture do leta 2020**, ki bo zagotovila takšne vodne bilance, ki bodo omogočale nemoteno oskrbo s pitno vodo, tudi tam, kjer to danes še ni doseženo, in zadostne količine vode za drugo rabo. Izgradnja javne vodne infrastrukture (jezovi, zadrževalniki, ipd.) morajo biti načrtovani in izvedeni po načelih sonaravnega urejanja. Dejstvo je, da hidrološki monitoring odtočnih razmer opozarja, da se povprečni pretoki v večini slovenskih vodotokov zmanjšujejo, obenem pa narašča razlika med najnižjimi in najvišjimi pretoki, kar opozarja, da je treba sprejeti celovite ukrepe za ustavljanje voda in blaženje pretočnih razmer. Takšni ukrepi so nujni tudi za zagotavljanje večje poplavne varnosti.
3. Na področju skrbi za kakovost in količine voda **doseči »dobro stanje voda« po Okvirni direktivi o vodah do leta 2015.** Največji onesnaževalci morajo pripraviti programe za zmanjševanje onesnaženja podzemnih in površinskih voda ter morja.

4. **Reorganizirati institucionalno ureditev upravljanja voda** v smeri celovitega upravljanja, vključno s spremenjeno vlogo vodnega sklada. Nasprotujemo prenosu upravljanja voda na pokrajine, še posebej, če bodo te majhne. Zavzemamo se za oblikovanje institutov sodelovanja deležnikov in javnosti na ureditvenih območjih posameznih porečij.
5. **Upoštevati je treba vpliv podnebnih sprememb na vodne razmere.** Ukrepi zadrževanja voda in za zagotavljanje poplavnne varnosti so eni od najpomembnejših ukrepov prilagajanja na podnebne spremembe.
6. **Sprejeti je treba konkretne ukrepe za zagotavljanje biotske raznovrstnosti** v vodnem in obvodnem prostoru, saj ta pomembno prispeva h kakovosti in dobremu stanju voda.

4.6 Glavne smernice programa za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Kmetijstvo in z njim povezane dejavnosti morajo ostati osrednje dejavnosti na podeželju, zato se bomo trudili za ohranitev večnamenske vloge kmetijstva in gozdarstva pri razvoju podeželja:

- ohranjanje kulturne krajine,
- varstvo okolja,
- ohranjanje rodovitnosti kmetijskih zemljišč,
- varstvo pred onesnaženjem,
- ohranjanje virov za trajnostno pridelavo hrane.

Zagotovili bomo izboljšanje nadzora nad pridelavo in predelavo hrane, s povečanjem učinkovitosti (reorganizacija ustanov na področju prehranske varnosti) sistema za zagotavljanje varnosti živil. Predlagamo tudi javno dostopnost podatkov o izidih analiz oziroma monitoringa (varnosti in kakovosti) živil. Spodbujali bomo uživanje varne in zdrave koristne hrane, pridelane na lokalno trajnostni način.

Podprli bomo izvajanje ukrepov za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov ter nadgradnjo podpor ekološkemu in integriranemu kmetovanju v obsegu, ki ustreza naravnim danostim in omejitvam v Sloveniji.

Ob načrtovanem uvajanju sprememb skupne kmetijske politike EU, se bomo zavzemali za znižanje površin, namenjenih za proizvodnjo energetskih rastlin v prid pridelave proizvodov, namenjenih prehrani ljudi.

Zagovarjali bomo bolj postopne premike sredstev (predvidene pri spremembah SKP) iz tržno-cenovne politike v razvoj podeželja.

Kmetijska zemljišča je treba zavarovati pred nesmotrno rabo, povečati samooskrbo Slovenije ter izvajati zemljiško politiko, ki bo zagotavljala boljšo rabo, preprečevala in

odpravila zaraščanje kmetijskih zemljišč ter nenadzorovano urbanizacijo. Zato bomo oblikovali ukrepe koncentracije in zaokroževanja kmetijskih zemljišč, kar je pogoj povečevanja konkurenčnosti kmetij. To predpostavlja pripravo nove zakonske ureditve prometa in zakupa kmetijskih zemljišč, ki bo vzpodbujala k povečevanju posesti. Pripravljena bo sprememba zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov, kjer se bomo zavzeli za uveljavitev možnosti dolgoročnega odkupa kmetijskih zemljišč po ugodnih pogojih (dolgoročna posojila). Pri nakupu bodo imeli prednost tisti, ki ta zemljišča že obdelujejo (zakupniki) in bodo z nakupom zaokrožili svoje posesti.

Na področju čebelarstva bomo spodbujali uvajanje učnih vsebin o pomenu in vlogi čebelarstva v šolske programe. Podprli bomo subvencioniranje sredstev za zatiranje varoje na visoko strokoven in varen način. Spodbujali bomo lokalno obveščanje in izobraževanje prebivalcev o pomenu in varstvu čebel, na davčnem področju bomo podprli čebelarjem prijaznejšo zakonodajo.

Spodbudili in podprli bomo ustanavljanje in razvoj malih podjetij na podeželju.

Pospešili bomo prilagajanje kmetijskih dejavnosti podnebnim spremembam, kar pomeni osveščanje kmetov in ostalega prebivalstva z naslednjimi ukrepi:

- zavarovanje pridelkov,
- spodbujanje kmetijske pridelave, prilagojene podnebnim spremembam,
- načrtovanje namakalnih sistemov na znanih sušnih odmočjih,
- spodbujanje prehoda na kmetijske rastline, ki prenesejo ekstremne vremenske pojave, obveščanje ljudi o nujnosti zbiranja deževnih voda.

Zagovarjali bomo povečanje izkoriščanja gospodarske funkcije gozdov ob istočasnem zagotavljanju ostalih funkcij, saj ima Slovenija enega najmanjših deležev poseka v prirastku.

Nujna je reorganizacija ustanov v kmetijstvu, gozdarstvu in prehrani v smislu večje učinkovitosti. Podprli bomo poenostavitev izvajanja ukrepov skupne kmetijske politike in povečanje učinkovitosti njihovega izvajanja. Zagovarjamo ukinitve obveznega članstva v KGZ.

Dejavnosti na področju nekaterih javnih strokovnih služb so v zadnjih letih, žal, ostale v ozadju. Pozablja se na njihovo pomembno vlogo pri spodbujanju razvoja panoge. Raziskovalno delo, izobraževanje, razvojno-strokovne naloge na področju kmetijstva je treba ponovno oživiti in podpreti pripravo in financiranje razvojnih projektov na področju kmetijstva.

4.7 Temeljne usmeritve na področju energetike

Svetovno povpraševanje po energiji se, kljub naraščajočim cenam, povečuje. Pričakujemo, da se bo do leta 2030 povečalo za približno 60 odstotkov, s tem pa tudi emisije toplogrednih plinov.

Osnovni cilji, na katerih mora temeljiti energetska politika, so:

- **Zanesljivost in varnost oskrbe**
Slovenija se v zadnjih letih sooča s skokovito povečano rabo energije in velikim pomanjkanjem lastnih zmogljivosti za proizvodnjo električne energije (okoli 2,5 TWh/leto), pri čemer so mnoge obstoječe na izteku svoje življenjske dobe. Številne investicijske priložnosti so bile v zadnjih letih zamujene.
Potrebujemo nove: verigo hidroelektrarn na Srednji Savi in vrsto manjših objektov na druge obnovljive vire energije, eno večjo plinsko termoelektrarno, vrsto kogeneracijskih postrojev v slovenskih tovarnah, verjetno pa tudi drugi blok NEK, itd.).
Nujno in takoj potrebujemo nove daljnovidne povezave. Bistveno preveč smo odvisni od uvoza tudi pri energentih za ogrevanje (plin, kurilno olje, mazut, premog), zato bomo spodbujali pospešen prehod na "domače" obnovljive vire energije za ogrevanje. Od uvoza smo povsem odvisni tudi pri pogonskih gorivih. Spodbujali bomo uporabo biogoriv in uvajanje vozil na vodikov in električni pogon.
- **Zagotavljanje konkurenčnega okolja**
Visoke cene energije v svetu (zlasti nafte in njenih derivatov ter električne energije) bodo na daljši rok le še višje, zato je treba v največji možni meri omejiti uvozno odvisnost. Zaradi okoljskih pritiskov bodo najbolj konkurenčni tisti, ki bodo energetsko najučinkovitejši, dolgoročno pa predvsem manj odvisni od fosilnih goriv (prehod na tehnologije »brez ogljika«).
Nujna je zagotovitev ustreznih domačih zmogljivosti (predvsem na področju proizvodnje električne energije), vendar na način, ki bo zagotavljal energetsko neodvisnost in konkurenčnost in ne bo le (dodatno) spodbujal večje oziroma neracionalne rabe. Zato bomo pripravili in izvedli celovito zeleno davčno reformo, ki bo zagotavljala večjo konkurenčnost okolju prijaznejših tehnologij.
- **Okoljska sprejemljivost**
Okoljska sprejemljivost postaja bistvo energetske politike, zato je treba vse infrastrukturne posege v okolje načrtovati premišljeno.
Emisije toplogrednih plinov, ki povzročajo segrevanje ozračja, bomo omejili v največji možni meri. Naš cilji je izrazito ambiciozen: -50% emisij CO₂ do leta 2050 glede na izhodiščno leto 1986.
S trajnostno zasnovano energetsko politiko bomo omogočili razvoj energetike, ki ne bo dodatno obremenjeval okolja. Energetsko moramo v celoti prenoviti ves slovenski stavbni fond – z boljšo izolacijo, prezračevanjem, osvetljevanjem in intenzivnim

uvajanjem rabe obnovljivih virov energije. Naš dolgoročni cilj je, da vsaka stavba proizvede več energije, kot je porabi in da vso proizvede iz obnovljivih virov energije. Subvencije na področju učinkovite rabe in obnovljivih virov energije (OVE) bodo visoko selektivne. Spodbujali bomo le tista vlaganja, ki bodo zagotavljala trajnostni razvoj.

Prav tako bomo morali prenoviti večji del našega voznega parka. Sčasoma bodo imeli motorje s pogonom na naftne derivate le še v tehničnem muzeju. Učinkovita raba energije mora postati prednostna vsebina bodoče (razvojne) energetske politike, saj blaži potrebe in odvisnost po povečani energetske rabi ter nevtralizira negativne učinke rastočih cen posameznih energentov, hkrati pa spodbuja tehnološke naložbe in raziskave v industrijskih/ raziskovalnih panogah, ki se ukvarjajo s proizvodnjo in/ ali raziskavami naj sodobnejših tehnoloških rešitev.

Energetska politika **mora omogočati hitro prilagajanje posameznih elementov družbe na novonastale razmere**, ki jih zaznamuje predvsem naraščanje cen energentov in energije. Te na eni strani že omejujejo konkurenčno sposobnost gospodarstva, na drugi strani, v gospodinjstvih, pa izrazito vplivajo na ekonomski položaj posameznikov.

4.8 Temeljne programske usmeritve na področju prometa

Dolgoročna usmeritev stranke Zares na področju prometa je zagotoviti enako ali boljše stopnjo prostorske mobilnosti, kot jo imamo danes. Pri tem pa posebej poudarjamo, da te mobilnosti dolgoročno ne bo mogoče ohranjati in povečevati na enak način kot doslej, to je s spodbujanjem osebne avtomobilskega prometa. Zaradi vrste razlogov kot so višje cene goriv, pritiski na okolje, prometne gneče v urbanih okoljih večje prostorske mobilnosti ne bo mogoče zagotavljati samo z dodatno gradnjo cestne infrastrukture in odpravljanjem ovir v pretočnosti prometa – čeprav sta to v nekaterih primerih še vedno upoštevanja vredna cilja, kot to navajamo tudi v nadaljevanju.

Zavzemamo se za trajnostno mobilnost, ki naj ne bo samo stvar prisile zaradi visokih cene goriv, pač pa tudi izbire, ki jo omogoča privlačen in dostopen način javnega prevoza. Pri spodbujanju javnega potniškega prometa je potrebno posebno pozornost posvetiti:

- Mestnemu in primestnemu javnemu potniškemu prometu. V večjih slovenskih mestih kot sta Maribor in Ljubljana ter somestje obalnih mest se kot dolgoročna alternativa kaže ponovno uvajanje tirnega javnega prometa, tako z izgradnjo novih povezav, kot tudi z uporabo obstoječe infrastrukture in reanimacijo opuščenih prog.
- Za medmestne in medregionalne povezave je z rekonstrukcijo železniške infrastrukture potrebno uvajati »hitre vlake«, ki so po porabljenem času konkurenčni avtocestnemu prevozu.

- Posebej opozarjamo, da bi že danes lahko medmestni tirni potniški promet prepeljal bistveno večje število ljudi, če bi dosegli ustrezne frekvence hitrih povezav.
- Vsi ti in podobni ukrepi terjajo tesno sodelovanje med državo in lokalnimi skupnostmi. Uvajanje javnega tirnega mestnega in primestnega prometa ne more biti preloženo samo na mestne občine, pač pa mora pri tem sodelovati tudi država, še posebej tudi s pridobivanjem sredstev iz skladov EU.

Ko govorimo o prometni infrastrukturi, je treba upoštevati potrebo po prostorskem načrtovanju v naseljih in izven njih. Ob tem je treba zagotavljati tudi varnost, uvajanje sodobnih tehnologij in trajnostnega razvoja. Za povečanje pretočnosti prometa moramo posodobiti in dograditi sodobno infrastrukturo, vključno s signalizacijo. S sodobno prometno infrastrukturo je povezan tudi sodoben prevoz, ki mora upoštevati vsaj naslednja načela, zlasti pri potniškem prometu:

- varčnost,
- varstvo okolja,
- prijaznost do uporabnikov.

Največ pozornosti je treba v Sloveniji nameniti kopenskemu - železniškemu in cestnemu prometu.

Cestni promet

V Sloveniji se končno zaključuje projekt gradnje avtocestnega omrežja, ki je terjal velika finančna sredstva in je zadolžil tudi prihodnje generacije. Temu se ni dalo izogniti, preprosto smo morali izgraditi nujno potrebno avtocestno infrastrukturo sedaj in popraviti napako, ker ni bila zgrajena v šestdesetih in sedemdesetih letih. Pri tem v Zares zagovarjamo stališče, da povečanje pretočnosti ni mogoče povečevati samo z izgradnjo nove in dodatne infrastrukture, pač pa s spremembo prometne politike v pospeševanje javnega potniškega prometa.

Kljub temu pa zagovarjamo, predvsem zaradi povečevanja dostopnosti in s tem ustvarjanja razvojnih priložnosti, izgradnjo oz. rekonstrukcijo dveh tako imenovanih »tangencialnih povezav«

- tretje razvojne osi, ki naj povezuje Koroško od meje z Avstrijo z velenjsko-celjskim bazenom do Dolenjske in meje s Hrvaško. Konkreten potek povezave je še v usklajevanju, sami pa zagovarjamo stališče, da mora biti eden od pomembnih kriterijev število prebivalcev, ki imajo neposreden priključek na povezavo, seveda ob upoštevanju poselitvenih in okoljskih kriterijev, ter zaščite najboljše kmetijske zemlje.
- četrte razvojne osi – tako imenovane »keltike«, ki naj poveže območje tolminskega in zgornjega Posočja z osrednjo Slovenijo.

Pretočnost v cestnem prometu lahko povečamo:

- z izgradnjo izven-nivojskih sistemov - kar vključuje podhode, mostove, viadukte in ostalo infrastrukturo, ki preprečuje križanje cest oz. križanje z železniško progo - poleg večje pretočnosti ta sistem zagotavlja tudi večjo varnost;
- z zmanjšanjem števila semaforjev, kjer je mogoče, ki jih je smiselno nadomestiti z dvignjenimi platformami in otoki za pešce;
- z digitalizacijo obstoječih semaforjev digitalizirati, da bodo pametno uravnavali promet.

Na nekaterih avtocestnih odsekih predlagamo ukinitve omejitve hitrosti oziroma povečamo omejitve hitrosti, če tehnologija to omogoča.

Za večjo prometno varnost je treba:

- vlagati v preventivo z osveščanjem voznikov in poučevanjem otrok;
- zagotoviti večjo udeležbo policistov v predšolskih in osnovnošolskih programih o varnem gibanju v prometu;
- uvesti dvignjene platforme in otoke v križiščih in prehodih za pešce;
- pri izgradnji in obnavljanju cestišč obvezno uporabljati kruptivni asfalt, ki ne vpija vode in ne sprošča emulzije;
- na cestiščih in pred križišči obvezno namestiti opozorilni sistemi hitrosti (merilec hitrosti);
- zakonodajo prilagoditi razvoju tehnologije in tehnike, kaznovalna politika pa naj sledi trendu razvoja cestnega prometa;
- uvesti cestne poligone in dirkališča; s poligoni bi lahko bodoče voznike pripravili na nepričakovane dogodke in vožnjo z vozili v težkih vremenskih razmerah; z uvedbo dirkališč pa bi preusmerili motoriste in športne voznike na športna in varna vozišča.

Železniški promet

Železniška infrastruktura je zastarela, zaostaja za razvojem železnice EU in jo je nujno izboljšati. Potrebujemo izgradnjo novih in sodobnih železniških prog, pri čemer je pereče vprašanje predvsem zastoj v EU projektu izgradnje drugega tira Koper – Divača. Ta mora temeljiti na sodobnih transportnih tehnologijah, kot je **multimodalni** transport in zagotavljanje visokih hitrosti. Izgradnja takega tira ni zmožna na obstoječi trasi, ampak je potrebna nova. Z ne-izgradnjo drugega tira bo prišlo do preusmeritve dodatnega prometa iz Luke Koper na ceste zaradi že sedanje preobremenjenosti železnice.

Obstoječe proge je treba posodobiti s signalizacijo in elektronskimi komunikacijam ter elektrificirati celotno železniško omrežje.

Predlagamo načrtovano vključevanje potniškega in tovornega prometa v povezave EU. V petem koridorju Barcelona – Kijev moremo pospešiti projekte modernizacije železniških povezav.

Tovorni promet moramo prilagoditi železniškemu prometu, s spodbujanjem **multimodalnega in integriranega** transporta, pa omogočiti boljšo povezanost železniškega in cestnega prevoznika.

Takoj je treba z zapornicami zavarovati vse obstoječe železniške prehode.

Letalstvo

Na področju letalstva zagovarjamo posodobitev Letališča Jože Pučnik na Brniku in hkratno usposobitev drugih letališč, predvsem mariborskega. Pri teh projektih je treba spodbujati javno-zasebno partnerstvo. Podpirali bomo prihode tako imenovanih nizko cenovnih letalskih prevoznikov.

Pristanišča in morski promet:

Na tem področju zagovarjamo usmeritve o Sloveniji kot pomorski državi. Z vidika pomorskega prometa in v kontekstu globalizacije igra Luka Koper izjemno pomembno vlogo. Pri tem pa se zavedamo, da je razvoj koprške luke omejen tako na kopnem kot tudi na morskem delu. Zagovarjamo:

- postopen prehod od razsutih tovorov (premog, ruda) na kontejnerski in kosovni tovor;
- tretji pomol zagovarjamo le, če študije vplivov na okolje pokažejo, da ni večjih okoljskih tveganj in tveganj za okoliško prebivalstvo;
- zagovarjamo uvedbo rednega potniškega ladijskega prometa med mesti na slovenski obali in med jadranskimi mesti nasploh. Slovensko obalo je treba razviti tudi kot privlačno turistično destinacijo za velike turistične ladje.

Prometno-ekološki vidiki

Dandanes je največja dobrina živeti v zdravem in čistem okolju. Ker prevoz prispeva velik delež onesnaževanja okolja, moramo na tem področju veliko postoriti. Promet je treba prilagoditi novim zahtevam, pri čemer moramo uporabljati čim bolj ekološka prevozna sredstva. Pri uvajanju takih prevoznih sredstev je potreben moderen in inovativen pristop. V nekaterih pogledih so tudi futuristične poglede in projekti, kateri bodo prinašali rezultate na daljši rok, kakor finančni in ekološki napredek. Ker so največji onesnaževalci ozračja avtomobili in kamioni je potrebno prav na tej vrsti prevoza največ spremeniti. Danes težimo k prenosu tovora iz cestnega na železniški promet in zmanjševanje uporabo osebnih avtomobilov:

- Preusmeritev tovora na železnice in uvedba multimodalnega prevoza.
- Javni prevozi morajo biti prijaznejši do potnikov oz. uporabnikov. Torej: lažja dostopnost, večja frekvenčnost in večje udobje potnikov. Poleg tega pa moremo posodobiti in po možnosti elektrificirati ali v prihodnosti preiti na vodikov pogon.

- Pospeshevati in predvsem v mestih ustvarjati ugodne pogoje za kolesarjenje. Ločiti kolesarski promet od motornega prometa, zagotavljati varne hrambe koles in omogočati izposojlo koles.
- Vzpodbujati moramo uporabo električnih osebni prevoznih sredstev. Na tak način, da bi zagotovili dostop do vseh mestnih center in zagotoviti brezplačni parkirni prostor, kateri bi bili opremljeni z tarif-postajo (da bi proti plačilu lahko napolnil akumulatorje vozila). Ta vrst spodbude bi prišla še posebej v poštev v Ljubljani in večji mestih.
- Izgradnja garažnih hiš na obrobju mest (oddaljena najmanj 2km od vpadnic, da ne povzročamo zastoje na glavni cesti), katera bi bila povezana z sodobnim javnimi prevozom (idealno bi bila povezava z tekočimi trakovi). V garažah pa bi lahko menjali osebni avto za ekološko prevozno sredstvo, kot je manjši električni avto, elektro motor ali kolo.
- Spodbujati tudi taxi službe na električni pogon ali na vodikovo izgorevanje.
- Uvesti bi morali davčno olajšavo pri nakupu prevoznega sredstva, kateri bi bil prijazen okolju.
- Menjava obstoječih semaforjev in cestna razsvetljave z led diodami in obvezno uvedbo diod, ki bi prihranile tudi do 70% električne energije.

5. Za odgovorno javno politiko in upravljanje države

Učinkovit družben sistem zahteva pravno infrastrukturo, ki ljudem in pravnim subjektom pušča svobodo in zagotavlja, da je poseganje države v njihovo sfero pregledno, učinkovito in ustrezno omejeno.

Ustvariti je treba take institucionalne okvire na področju javne uprave, pravosodja in človekovih pravic, posledica katerih bodo učinkovita državi, odprta vlada, okrepljena civilna družba, politiki pa bodo odzivni in samoomejevalni. Zaradi nizke ravni politične kulture in nezavedanja o nujnosti samoomejevanja vsakokratne oblasti, je stopnjo demokratičnega primanjkljaja v Sloveniji moč zmanjšati le z ustrezno regulacijo oblastnih ravnanj.

Oblikovanje politik in njihovo izvajanje mora temeljiti na trajni interakciji in sodelovanju z javnostjo, zato je treba načine sodelovanja institucionalizirati.

Zavzemamo se za vzpostavitev aktivnega in poglobljenega dialoga med politiko in državljanji ter za vzpostavitev takega koncepta družbe in države, ki bo spodbujal in omogočal aktivno državljanstvo, to je aktivnega državljana, ki bo imel možnost sodelovati pri odločanju, o tem kakšna pravila bodo vladala na trgu in nasploh v državi.

Izkoristiti je treba socialni kapital v procesih oblikovanja politik, ker brez aktivne zainteresirane javnosti pomembni potenciali v družbi ostanejo neizkoriščeni. Zato je nujna vzpostavitev sistemskih pogojev za sodelovanje civilne družbe, ki bo prispevalo h krepitvi družbene kohezivnosti in vključenosti.

Spodbuditi je treba samoorganizacijo družbe z večjo finančno podporo države organizaciji učinkovitih načinov in oblik izvrševanja politik v zasebni – civilni sferi.

Doseči moramo čim širše soglasje o družbeni potrebnosti posameznega posega države. Nujno je treba zagotoviti, da bodo predpisi jasni, določni in usklajeni, nadzor nad izvrševanjem in spoštovanjem predpisov pa bolj učinkovit.

Da bi dosegli te cilje, je treba doseči dialog, sodelovanje in partnerstvo z različnimi partnerji in družbenimi skupinami (socialni partnerji, podjetniške skupine, lokalna združenja, interesna združenja, nevladne organizacije in strokovnjaki) v procesih odločanja na državni in na lokalni ravni upravljanja.

V Zares se zavzemamo za sprejetje zakona o sodelovanju javnosti pri pripravi predpisov in ga uresničiti v praksi. Vsak zakonski predpis mora biti v javni razpravi oziroma dostopen javnosti za pripombe. Pripombe mora pripravljavec zakona obvezno

obravnavati in nanje utemeljeno odgovoriti. Če odgovora ni oziroma, če zakon ne bo javno objavljen, imajo državljani zagotovljeno sodno varstvo.

Cilj zgornjih usmeritev in ukrepov je spodbujanje aktivnega državljanstva, ki je možno le, če imajo državljanke in državljani aktivno možnost sovpivanja na urejanje javnih zadev.

Na področju javne uprave je mogoče vzpostaviti racionalno upravljanje le z vzpostavitvijo profesionalnega in nepristranskega uradništva. Profesionalni uradniški menedžment je mogoče vzpostaviti le v razmerah, ko so visoki državni uradniki zaščiteni pred političnimi menjavami, njihovo varovalo pa je lahko samo zakonito ter politično nevtralnno delovanje.

V mandatu 2004 - 2008 je prišlo do sprememb zakonodaje, s katero se je razširil krog oseb, ki jih je ob nastopu nove vlade mogoče razrešiti brez krivdnih razlogov. S spremembami zakona o javnih uslužbencih in zakona o državni upravi bomo ponovno zagotovili profesionalno neodvisnost javnih uradnikov.

Volilni sistem

Ustava Republike Slovenije v prvotnem besedilu ni določala volilnega sistema, 80. člen ustave je urejal samo sestavo državnega zbora, način glasovanja na volitvah poslancev državnega zbora in volitve poslancev italijanske in madžarske narodne skupnosti. Z Ustavnim zakonom o dopolnitvi 80. člena ustave, ki ga je sprejel državni zbor leta 2000, je bil 80. členu dodan nov, peti odstavek, ki predpisuje: »(5) Poslanci, razen poslancev narodne skupnosti, se volijo po načelu sorazmernega predstavništva ob štiriodstotnem volilnem pragu za vstop v državni zbor, pri čemer imajo volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom.« V izvedbenem delu je ustavni zakon določil, da se volitve v državni zbor v letu 2000 ter **do uveljavitve sprememb zakona, ki ureja volitve v državni zbor**, izvajajo po zakonu o volitvah v državni zbor z nekaterimi spremembami.

Dopolnitvi 80. člena ustave bi morala slediti sprememba zakona o volitvah v državni zbor. Navedena rešitev v izvedbenem delu ustavnega zakona je samo začasna (po izrecni določbi ustavnega zakona samo za volitve poslancev v državni zbor v letu 2000 ter do uveljavitve sprememb volilnega zakona). Kljub navedenemu pa državni zbor še vedno ni dosledno uresničil prenosa pravne ureditve iz izvedbenega dela ustavnega zakona v zakon o volitvah v državni zbor in sicer *še vedno ne omogoča, da bi volivci imeli odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom.*

Tisto, kar bi omogočilo da bi volivci imeli odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom, je odprava volilnih okrajev in uvedba volilnega modela, kjer imajo volivci s preferenčnim glasom odločilen vpliv, kdo bo izvoljen v parlament. Se pravi, da bi volivec

na volišču lahko izbral med vsemi kandidati posameznih list, izvoljeni pa bi bili tisti, ki bi si nabrali največ prednostnih glasov v vsej volilni enoti. Upoštevali bi se vsi preferenčni glasovi, pri tem pa bi lahko volivec dal preferenčni glas samo enemu kandidatu z liste. V tem primeru bi bili prednostno izvoljeni kandidati, ki bi dobili preferenčne glasove, in sicer po zaporedju največjega števila preferenčnih glasov.

Boj proti korupciji

Za učinkovito delovanje javne uprave in sploh pravne države je nujno oblikovanje politike za preprečevanje korupcije. V Sloveniji se v zadnjem času razmere poslabšujejo zato je nujno sprejeti določene ukrepe: Nujen je sprejem novega predpisa s področja preprečevanja korupcije, ki bo utrdil položaj, mandat in naloge Komisije za preprečevanje korupcije (KPK) kot organa, ki ga zahteva 6. člen UNCAC in organa, ki bo koordiniral preventivne aktivnosti države na področju korupcije. Ta predpis mora urediti:

- spremljanje premoženjskega stanja poklicnih funkcionarjev in županov ter podžupanov (z uvedbo javnosti podatkov o njihovem premoženju, pridobljenem v času opravljanja funkcije),
- fleksibilno (od primera do primera) uveljavljanje prepovedi konflikta interesov za vse kategorije ljudi v javnem sektorju, posebej urediti tim. »revolving doors«¹
- uresničevanje nacionalne protikorupcijske strategije,
- uvedba dolžnosti prijavljanja korupcijskih dejanj za vse zaposlene v javnem sektorju, zaščito prijaviteljev korupcije (whistleblowerjev),
- ocena možnih proti/korupcijskih posledic vsakega predloga novega predpisa,
- obvezna uvedba tim. načrtov integritete,
- lobiranje (registracija pri KPK),
- vsebinski nadzor nad financiranjem političnih strank in volilnih kampanj (nič dodatnega administriranja, na podlagi obstoječih poročil RS),
- okrepljena pooblastila KPK za tim. administrativne preiskave, v primeru potrebe tudi policijska pooblastila (za vnaprej določen, najmanjši možni čas).

Potrebne so **spremembe in dopolnitve Zakona o političnih strankah** in zakona o volilni in referendumski kampanji v delih o financiranju strank in kampanj s ciljem zagotoviti res transparentno financiranje, ki bo vključevalo tudi učinkovit nadzor (pooblastila nadzornim organom!) in – v primeru kršitev – uveljavitev resnih sankcij (kazni za prekrške, vračanje nezakonito pridobljenih sredstev, izključitev iz proračunskega financiranja, ...).

---

¹ Situacije, ko se funkcionar dan po prenehanju funkcije v svojem bivšem organu pojavi kot predstavnih zasebnega interesa

Mednarodna zaščita (azil)

Slovenski zakon o mednarodni zaščiti, ki opredeljuje pravice prosilcev za azil in beguncev na področju zdravstva, izobraževanja, dela in zaposlitve znižuje pravne standarde pod mednarodno raven in prosilcem za azil omejuje možnosti za zaščito v Sloveniji, na kar opozarja Visoki komisariat Združenih narodov za begunce in mnoge nevladne organizacije, ki delujejo na tem področju. Po ocenah UNHCR ima Slovenija eno od najnižjih števil priznanih statusov begunca v Evropi.

V skladu z uveljavljenimi standardi o človekovih pravicah je potrebno na tem področju:

- Z namenom ustrezne možnosti zaščite v Sloveniji spremeniti veljavni Zakon o mednarodni zaščiti in zvišati pravne standarde vsaj na mednarodno raven.
- Spoštovati pravico do svobode gibanja prosilcev za azil, odpraviti zaporniški režim v zaprtem oddelku Azilskega doma.
- Nudenje učinkovite in neodvisne brezplačne pravne pomoči v jeziku, ki ga prosilci razumejo.
- Sprejeti sistemske ukrepe za primere oseb brez državljanstva, ki ne potrebujejo mednarodne zaščite v smislu statusa begunca ali subsidiarne zaščite. Osebe brez državljanstva, ki jih ni mogoče vrniti v njihovo državo izvora, so po veljavni zakonodaji nastanjene v centru za tujce, trajne rešitev zanje pa v Sloveniji ni, čeprav je Slovenija podpisnica Konvencije o statusu oseb brez državljanstva.
- Oblikovati celovit integracijski program za vse, ki pridobijo status po zakonu o mednarodni zaščiti. Program mora vsebovati izobraževanje, usposabljanje za delo, pomoč pri nastanitvi, svetovanje pri administrativnih postopkih in informacije o pravicah in ugodnostih, ki izhajajo iz pridobljenih statusov, s čimer bi dosegli uspešno integracijo priseljencev.

Problematika izbrisanih

Menimo, da mora vlada čim prej dokončno urediti status izbrisanih, ki jim odločbe ustavnega sodišča priznavajo neprekinjeno stalno prebivališče. Prepričani smo, da v Sloveniji ne sme imeti nihče občutka, da si eni pravno varnost zaslužijo, drugi pa ne. Ker smo z dosedanjo pravno ureditvijo kršili nekatera načela pravne države, je na nas, da ljudem, ki v Sloveniji dejansko živijo in so imeli pred osamosvojitvijo prijavljeno stalno prebivališče, uredimo položaj.

V Zares se zavedamo se, da mora državni zbor odločbo ustavnega sodišča udejanjiti v celoti, da se obstoječe protiustavno stanje ne bi nadaljevalo. Zato podpiramo zgolj rešitve, s katerimi bodo odpravljene ugotovljene protiustavnosti in nezakonitosti v zvezi z izbrisanimi na način, ki bo skladen z odločitvami ustavnega sodišča in ne pristajamo na rešitve s katerimi bi se poskušalo izigrati odločbo ustavnega sodišča.

Za spoštovanje različnosti in možnosti socialne vključevanja Romov

Romska skupnost v Republiki Sloveniji je posebna etnična skupnost. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2002 je število Romov v Sloveniji 3246, med katerimi je največji delež (40,3%) otrok.

Pravna podlaga za urejanje položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji je 65. člen ustave, ki določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. Določba 65. člena vsebuje pooblastilo zakonodajalca, da romski skupnosti, ki živi v Sloveniji, kot posebni etnični skupnosti z zakonom zagotovi poleg splošnih pravic, ki jih ima vsakdo, še posebne pravice. Gre za zagotovitev posebnega (dodatnega) varstva, ki je v pravni teoriji znano kot t.i. "pozitivna diskriminacija" ali pozitivno varstvo.

Status in pravice romske skupnosti v Sloveniji natančno in konkretno določajo že področni zakoni, področja, na katerih naj bi imeli pripadniki romske skupnosti pravice pa so dodatno opredeljena v zakonu o romski skupnosti v Sloveniji, kar še ne pomeni, da sprejeti zakon izboljšuje položaj marginalizirane skupine.

Za ustrezno ureditev položaja romske skupnosti in njihovo uspešno integracijo v družbo je v prihodnjem obdobju potrebno predvsem spodbujati čim večjo vključenost otrok v izobraževanje. Neučinkovito in neustrezno urejeno področje izobraževanja otrok posledično zmanjšuje prihodnje zaposlitvene možnosti za posamezne otroke. S tem se ohranja stanje neintegracije in marginalizacije romskih skupnosti.

Zato jetreba:

- Z namenom premagovanja jezikovnih in drugih ovir povečati dostop do predšolske vzgoje.
- Uvesti romski jezik na šolah s pomembnim deležem romskih učencev kot izbirni predmet tako za romske kot tudi za neromske učence;
- Vključiti romsko kulturo, zgodovino in običaje v učne načrte.
- Sistemsko vključiti zaposlovanje romskih pomočnikov v vseh šolah in vrtcih z romskimi otroki.
- Zagotoviti materialno podporo za učbenike, hrano in transport za romske otroke iz najrevnejših družin.
- Spodbujati sodelovanje pripadnikov romske skupnosti in nevladnih organizacij pri razvoju in vključevanju Romov v izobraževanje.
- Ukinitvev " fleksibilne diferenciacije" oziroma ločenih vrtcev, šol, razredov in prilagojenih programov.

5.1 Varnost in svoboščine

Politika, ki si prizadeva za aktivno (so)delovanje državljanov in njihovo udeležbo ter prispevek v procesih političnega odločanja, mora kategorično braniti posameznikov prostor svobode, ki omogoča varnost pred normalizacijskimi in siceršnjimi pritiski družbe.

V stranki Zares-nova politika smo zavezani ustanovni programski izjavi *Za novo politiko!*, v kateri smo zapisali, da v današnjem času svoboda ne more biti več omejena samo s svobodo drugega, ampak tudi s spoznanjem, da je **omejitveni dejavnik »prostega« ravnanja naravni kontekst človeka**. Zato pomemben kriterij našega političnega delovanja niso samo razmere, v katerih ljudje uveljavljajo svojo svobodo, pač pa tudi omejitve, ki si jih morajo postaviti sami, da bi lahko zagotovili trajen in vzdržen razvoj tudi za prihodnje generacije.

Varnost se je kot koncept znašla v precej paradoksalnem položaju – tako na trenutke diši že skoraj po metafiziki, medtem ko je po drugi strani povsem poglobljena. V tem kontekstu deluje »boj proti kriminalu/terorizmu« kot precej priročno mašilo praznine, ki je nastala, in ki skuša zakrpati tudi siceršnje pomanjkanje družbeno-politične vizije – politika, ki si danes pravi, da je pragmatična, je kvečjemu izčrpana, in zelo daleč o kakršnekoli »umetnosti možnega«.

Pojem »*družba tveganj*« danes zavezuje eno od osrednjih mest v socioloških raziskavah in naj bi tako rekoč zaznamovala novo obdobje družbenega in sploh civilizacijskega razvoja, ko so ljudje precej nemočni pred hotenimi in nehotenimi posledicami produktov in tehnologij, ki so jih sami ustvarili. Družba tveganj pa se vsebinsko močno navezuje tudi na problematiko tveganj in varnosti v urbanih okoljih, predvsem v tistih, ki so že izkusile preizkušnjo terorizma ali pa širše družbene anomalije. Ljudje se ograjujejo v svoje stanovanjske skupnosti, zato slabi pomen javnih prostorov, ki so bili nekoč najbolj pomembna lastnost urbaniziranega sveta. V razpravah o mestih jezik varnosti, zaščite, celo militaristična retorika zamenjuje tradicionalni jezik urbanizma in skupnosti.

Zakaj so nove oblike tveganj tako nevarne? Zato, ker občutek tveganja povzroča strah in negotovost. Strah in negotovost pa zmanjšujeta svobodo. Obstaja težnja, da se ljudje prostovoljno odpovedujejo svobodi, da bi zmanjšali tveganja, pristajajo na nadzorovanje, da bi bili bolj varni. In kar je še huje pod pretvezo, da povečujemo varnost in zmanjšujemo tveganja države opravičujejo poseg v zasebnost kar vnaprej in »na zalogo«, če bi se kaj zgodilo. In tu se nam zastavlja temeljno vprašanje: kaj nam bo varnost, če bomo zato izgubili svobodo? Ni nam treba pristati na trgovino med varnostjo in svobodo, saj je naše tveganje največje, če se odpovemo svobodi in pristanemo, da nas kamere, elektronske sledi, povezane baze podatkov spremljajo vsepovsod.

Zato se v Zares-nova politika zavzemamo **za varovanje pravice so zasebnosti**. Tehnično nadzorovanje javnih prostorov je vedno bolj realnost tudi v Sloveniji. Izhajajoč iz temeljne opredelitve, da je varovanje zasebnosti posameznika vrednota, ki ji sledimo tudi v Zares - nova politika, **podpiramo** uporabo nadzornih kamer tam, kjer gre za zaščito kulturnih objektov, ki so mnogokrat izpostavljeni vandalizmu, **podpiramo** uporabo nadzornih kamer, ki bi s svojo informativno vlogo prispevale k pretočnosti prometa, hkrati pa ne bi posegale v zasebnost udeležencev v prometu, **ne podpiramo** pa uporabo nadzornih kamer v smislu, kot so uporabljene v Londonu in globoko (čprav v skladu z zakonom) posegajo v zasebnost. Zato je treba politiko in zakonodajo na tem področju okrepiti in postaviti še strožje omejitve za uporabo nadzorstvenih kamer, hkrati pa je treba okrepiti dejavnost informacijskega pooblaščenca, ko ta deluje v skladu z določili Zakona o varstvu osebnih podatkov.

Pri odkrivanju in pregonu kaznivih dejanj sta Policija in tožilstvo v veliki meri neučinkovita zaradi organizacijskih, ne pa sistemskih vzrokov. Za izboljšanje je predkazenski postopek treba organizirati kot **celovito in enovito delovanje državnih tožilcev in policistov**. Vzpostaviti je treba jasno verigo odgovornosti, ki tožilce postavlja odgovorne za popolno, celovito in takojšnje usmerjanje dela policije.

Bistvo vsake dobre policijske dejavnosti je **vidnost in dostopnost policistov** in policistk. Način izvajanja dela policistov, ki temelji na peš patroljiranju, od policistov zahteva seznanjenost s problemi skupnosti in vpetost v lokalno okolje, poznavanje prebivalcev in odzivanje policistov na njihove želje, vprašanja in druge potrebe. Pri prebivalcih takšen način zagotavlja večji občutek varnosti, pri policistih pa občutek odgovornosti za reševanje varnostnih težav prebivalcev. V vsakem urbanem okolju mora biti policija vidna in dostopna prebivalcem, njena vidnost pa mora biti tudi predvidljiva – ljudje vedo, da lahko na določenem območju v določenem času srečajo policista.

Vprašanje uvajanja **finančne policije** v Republiki Sloveniji je aktualno že vrsto let, v zadnjem času pa lahko zasledimo vedno več argumentov, ki govorijo bolj v prid uvedbi, kot argumentov, ki govorijo za ohranitev enovite policijske organizacije. Zato zagovarjamo model ustanovitve finančne policije, ki bi morala biti sestavljena iz inšpekcijskega dela Davčne uprave RS, Carinske uprave RS ter oddelkov za gospodarski kriminal, ki trenutno delujejo znotraj kriminalistične policije. Finančno policijo bi bilo zaradi narave njenega dela potrebno organizacijo umestiti kot organ v sestavi Ministrstva za finance ali kot del samostojne vladne agencije, pripadniki finančne policije pa bi morali imeti policijska pooblastila, značilna za kriminaliste, nadgrajene s pooblastili inšpektorjev DURS in pooblaščenih oseb Carinske uprave RS, ki že delujeta v okviru Ministrstva za finance.

Policijsko delo je kompleksno in zahteva mnogotera znanja in veščine, način izobraževanja in usposabljanja mora zagotoviti visoke zahteve po kompetentnih policistih in policistkah. Zato je potrebno tako izobraževanje in usposabljanje policistov

prilagoditi tem zahtevam; osnovno policijsko izobraževanje mora temeljiti na pridobitvi vsaj **višješolske izobrazbe**; velika večina policistov za izvajanje osnovnega policijskega dela potrebuje višješolsko izobrazbo, ki jo pridobi na Policijski akademiji, to izobraževanje pa mora odsevati potrebe sodobne družbe, in mora biti sodobno oblikovano.

Profesionalizacija policije temelji na ustrezni stopnji in smeri izobraževanja in usposabljanja policistov ter policijskih šefov ter na jasnem **kariernem sistemu**; karierni sistem v policiji je predpogoj za napredovanje in razvoj v policiji, pri čemer pa karierni sistem ne sme biti enotirni; policijsko delo kot profesija se ločuje od upravljanja policijske organizacije in zahteva različne kompetence. Zato je v policijo potrebno uvesti **dvotirni karierni sistem**, med katerima pa mora biti visoka stopnja povezanosti in soodvisnosti. Karierni sistem mora obsegati celotno policijsko organizacijo, pri čemer je treba izvzeti le generalnega direktorja policije, ki pa mora biti strokovnjak s področja policijske dejavnosti. **Depolitizacija policije je mogoča le ob visoki stopnji profesionalizacije policije.**

Policija mora razviti jasne načine **odgovornosti**; bistvo odgovornosti temelji v procesih odgovornosti policije do lokalnega prebivalstva (skupnosti), do neodvisnih nadzorstvenih institucij ter do vlade. Pri imenovanju policijskih šefov na lokalni in pokrajinski ravni je treba oblastne strukture lokalne skupnosti (občinske svete in župane) ter pokrajinske svete pred imenovanjem obvezno obvestiti in seznaniti z vzroki kadrovske spremembe (obvezno seznanjenje, ne pa soglasje); to še posebej velja za komandirje policijskih postaj ter za šefe uniformirane policije in kriminalistične policije na pokrajinski ravni ter za direktorje pokrajinskih policijskih uprav. Na lokalni ravni morajo komandirji policijskih postaj vsaj štirikrat letno občinske svete in župane **seznanjati z delom** njihove policijske organizacije na njihovem območju, isto velja za pokrajinske policijske uprave v relaciji do pokrajinskih svetov. V skladu z bodočo zakonodajo o delovanju policijskih nadzorstvenih komisij morajo policijski šefi za svoje letne načrte dela dobiti soglasja občinskih in pokrajinskih svetov, prav tako pa morajo pokrajinski sveti pozitivno oceniti poročilo policije za delo v preteklem letu.

Za uspešno in učinkovito delovanje policije je potreben tudi **učinkovit nadzor** nad delom policije; ta mora temeljiti na sodnem nadzoru, parlamentarnem nadzoru, nadzoru varuha človekovih pravic ter nadzoru nevladnih organizacij, ki delujejo na področju policijske dejavnosti (na primer Amnesty International...). Vendar je za vzpostavitev odgovornosti policije potrebna tudi posebna, od vlade neodvisna, nadzorstveno – usmerjevalna institucija, ki se ustanovi na ravni pokrajin.

Gre za **pooblaščenca za nadzor policije**, katere naloge in pravice morajo biti zapisane v zakonu, člani te institucije pa imajo pravico do neposrednega nadzora nad policijskimi postopki, o svojem delu ji morajo poročati tako organi notranje zaščite v policiji kot skupine, ki se pri državnem tožilstvu ukvarjajo s preiskovanjem policijske deviantnosti. **Pooblaščenec za nadzor policije** daje obvezno mnenje o letnem načrtu dela policije na pokrajinskem nivoju, je tudi organ, kjer lahko policisti iščejo pomoč in

zaščito v primerih, opisanih v točki štiri (nasilje na delovnem mestu), daje obvezno soglasje k poročilu policije o delu in ima v posebnih primerih pravico zahtevati tudi posamezna preiskovalna dejanja pri preprečevanju policijske deviantnosti.

Obveščevalno-varnostna dejavnost sodi med specifične, vendar temeljne funkcije države kot politične tvorbe, kateri se tudi sodobne politične elite, ki vodijo državo, ne morejo odpovedati. Bistvo učinkovitega organiziranja tovrstnih služb pa tiči v tem, da si jih vsakokratne vladne elite ne (z)morejo podrediti do te mere, da bi jih lahko (zlo)rabili za lastne politične interese. V prihodnje bi bilo potrebno doseči, da se zagotovi visoka profesionalnost zaposlenih v omenjenih službah, kar pomeni, da razen predstojnikov služb (pa še tu verjetno le direktorja SOVE), ostalih vodilnih ne bi smeli nastavljeni, v kolikor ni za njimi ustrezna karierna pot. Čeprav naj bi bilo tako že do sedaj, je to stvar predvsem politične kulture vladajoče politične elite, da v takšno načelo verjame in vanj ne posega. Po drugi strani bi bilo potrebno natančneje normativno-pravno regulirati delovanje Obveščevalno-varnostne službe MORS, saj ta sedaj deluje na osnovi (nekaj členov) Zakona o obrambi in hkrati analogno uporablja tudi Zakon o SOVI in Zakon o kazenskem postopku. Takšna ureditev zamegljuje dejstvo, da so v tej službi združena vsa pooblastila obeh ostalih obveščevalno-varnostnih služb, tudi tista, ki omogočajo najhujše posege v temeljne človekove pravice in svoboščine. Najmanj kar bi bilo zato potrebno (in higienično) storiti je, da bi ali sprejeli poseben Zakon o OVS MORS, ali pa oblikovali **integralni zakon o obveščevalno-varnosti dejavnosti**, ki bi reguliral dejavnost vseh obveščevalno-varnostnih služb v državi.

Izhodišča, iz katerih bi pri upravljanju **obrambne politike** v Sloveniji morali izhajati, so ločitev področja obrambe (področje MORS) ter zaščite in reševanja (lahko kot vladna agencija) ter vzporedno definirati **sistem celovitega kriznega upravljanja / odzivanja** v državi. V okviru slovenske vojske bi bilo potrebno **zmanjšati število pripadnikov stalne sestave v SV** na okoli 7.000 in pogodbene rezerve na do 3.000 pripadnikov pogodbene rezerve. Pri slednjih je treba natančno doreči koncept njihovega vključevanja v aktivnosti slovenske vojske (metoda 6mesecev usposabljanja + 6 mesecev služenja, na primer v mednarodnih misijah), s hkratno izdelavo sodelovanja in medresorske povezanosti SV ter ministrstev, zadolženih za gospodarstvo in delo, družino in socialne zadeve. V okvir sprememb na obrambnem področju uvrščamo **vzpostavitev obrambnega štaba** kot način povezovanja funkcij generalštaba SV in MORS, s čemer bi dosegli tudi vzpostavitev sistema, ki temelji na vzajemni kontroli vojaške in civilne obrabne strukture. **Obrambni proračun** je treba za obdobje delovanja vlade (štiri leta) **nominalno zamrzniti** na stopnji proračunskih izdatkov v letu 2008 in s tem zmanjšati stroške za delovanje MORS in SV, hkrati pa je treba porabo obrambnega proračuna vsakoletno programsko vezati na razvoj civilnega raziskovalnega področja.

Zares se zavzema za **demilitarizacijo občinskih redarstev**. Za občinske redarje trenutno ni organiziranega primernega izobraževanja, ki izhaja iz določil Zakona o občinskem redarstvu. Ker gre za lokalno a hkrati javno funkcijo izvajanja varnostnih storitev, bi morala odgovornost za načrtovanje, izvajanje in nadzor izobraževanja in

usposabljanja občinskih redarstev biti pri ministrstvu za javno upravo, ki pa bi to področje moral koordinirati z ministrstvom za lokalno samoupravo in notranjim ministrstvom. Temeljna sprememba, ki jo je treba na področju delovanja občinskih redarstev izvesti, je **odvzem vseh represivnih pooblastil občinskim redarjem**, ki redarje vsebinsko približujejo delu policistov. Zakonodajo, ki opredeljuje pooblastila občinskih redarjev, je treba spremeniti tako, da bodo pooblastila redarjev vsebinsko podobna pooblastilom varnostnikov na področju zasebnega varovanja in detektivom, ne pa policistom.

5.2 Za neodvisno sodstvo

Temeljni cilji Slovenije na področju pravosodja so čim večja pravna varnost in zagotovitev pravice do sojenja v razumnem roku ter vzpostavitev večjega zaupanja v pravosodni sistem. Prav sodstvo lahko pomembno prispeva h kvaliteti in učinkovitemu varstvu pravic, saj sodni zaostanki oz. število nerešenih zadev podaljšujejo postopke na sodiščih, zmanjšujejo pravno varnost in s tem negativno vpliva na družbeno zaupanje in posledično na blaginjo družbe kot celote

Pripad zadev na sodišča je še vedno visok, hkrati pa niso vzpostavljeni mehanizmi, ki bi omogočali reševanje sporov izven sodnega sistema. Zlasti v primerih, kjer je stranka država, bi moral biti obvezno opravljen poskus rešitve spora z enim od mehanizmov alternativnega reševanja sporov. Uvesti bo treba vse tiste ukrepe, ki bodo vzpodbujali ljudi in pravne subjekte, da nastale spore najprej rešijo med seboj. Šele, če spor ni rešljiv po najmilejši poti intervencije drugih - na civilnem področju z mediacijo, na gospodarskem področju preko arbitraž, na področju kazenskega prava pri državnih tožilcih s poravnavanjem, z odloženim pregonom, preko kaznovalnega naloga, naj se rešuje na sodišču, ki je in mora biti tista zadnja stopnica, kjer bo zadeva reševana.

Večjo učinkovitost bi lahko dosegli tudi z reformo upravljanja in vodenja slovenskih sodišč in sicer bi morali preiti iz sistema merjenja delovne obremenjenosti in doseganja ciljev posameznega sodnika na sistem merjenje delovne obremenjenosti in uspešnosti sodišča. Zagotoviti bi torej morali prehod s sistema sodniških norm na sistem ugotavljanja in merjenja uspešnosti sodišča.

Poleg tega bi morali zmanjšati število sodnikov na razumno mero v razmerju do števila prebivalcev Slovenije (v Sloveniji imamo z 901 sodnikom/co skorajda najvišji delež sodnikov v EU). Povsem zmotna pa je ocena, da se lahko problematika sodnih zaostankov reši z zaposlovanjem novih sodnikov. Namesto tega bi morali stremeti k temu, da bi angažirali pravnike specialiste z zadostnimi izkušnjami, jih primerno plačali ter jim zagotovili ustrezno (večje) število sodniških pomočnikov in strokovnih sodelavcev, predvsem pa jim z zakoni zagotovili postopke, ki bi jim omogočali hitro, učinkovito in pravično odločanje. Namesto tega pa sodniški poklic postaja vse bolj podoben administriranju.

Pospešiti je treba modernizacijo poslovanja sodišč. Projekt e-pravosodje je eden ključnih projektov modernizacije poslovanja sodišč. Sodiščem bi morali čim prej zagotoviti enotno tehnološko podporo poslovanja sodišč ter vzpostaviti pravni informacijski sistem sodišč. Projekti informatizacije so lahko uspešni le, če jih spremlja tudi sočasna prenova procesov, kar pa predstavlja največji izziv in najtežjo nalogo, ki se pri informatizaciji sodstva skorajda ne izvaja. Prenovo poslovanja oziroma procesov namreč spremlja cela vrsta administrativnih, organizacijskih in tudi zakonskih ovir.

Nujna je nabava ustrezne varnostne opreme, saj v obdobju zadnjih deset let vprašanju varnosti na slovenskih sodiščih ni bilo posvečeno dovolj pozornosti. V državnem proračunu je treba zagotoviti dodatna proračunska sredstva tako za sisteme tehničnega varovanja kot tudi investicijskih del za povečanje varnosti sodnih zgradb.

Izobraževanje v pravosodju oz. izobraževanje sodnikov in sodnega osebja zagotavljal je na kar na primerni ravni. Vsebine izobraževanja pa bi bilo treba dopolniti z zagotovitvijo izobraževanja za sodniške pomočnike in za vodstvene delavce.

Zamejitev pripada sodišč in učinkovitejši postopki

Naše ustavno sodstvo je na prelomnici: ali bodo sprejeti ukrepi za njegovo razbremenitev in za povečanje njegove učinkovitosti, ali pa se bodo zaostankom rednega sodstva pridružili še zaostanki pri ustavnem sojenju. Dejstvo je namreč, da ustavno sodišče zaradi izredno številnih pristojnosti in izjemno širokega dostopa do sodišča oziroma preobremenjenosti ne more več učinkovito opravljati svoje ustavne funkcije. Zato bi bilo treba na podlagi 168. člena ustave predlagati državnemu zboru, da začne postopek za spremembe Ustave Republike Slovenije in sprejeti takšne rešitve, ki bodo omogočile:

- da se ne bi povečevali zaostanki pri delu sodišča, kar bo zagotovilo spoštovanje pravice do sojenja v razumnem roku;
- da bi se dosegel tisti normalni obseg dela, ki bi ustavno sodišče razbremenil odločanja o zadevah, ki so z vidika ustave in človekovih pravic manj pomembne. Sodišče bi tako lahko ponovno izvrševalo svoje temeljno poslanstvo - varovanje ustave in človekovih pravic. Slednje bi lahko dosegli tako, da bi bila ustavnemu sodišču omogočena diskrecijska izbira vlog za obravnavo med ustavnimi pritožbami in pobudami, pri čemer bi sodišče vloge izbiralo bodisi povsem po lastnih kriterijih (prosta diskrecija) ali pa bi ustava določila orientacijske kriterije (diskrecija vezana na izpolnjenost ali neizpolnjenost z ustavo določenih orientacijskih kriterijev). Prosta diskrecija bi bila smiselna le ob istočasni zagotovitvi nepristranske selekcije vlog za obravnavo;
- da se ustavnemu sodišču ne bo treba ukvarjati s spori, ki pomena za razvoj ustavnopravne prakse ali pa ne posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine;
- da ustavna pritožba resnično postane posebno in izredno pravno sredstvo, na podlagi katerega ustavno sodišče preverja le posebej utemeljene primere,

pomembne za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter zadeve, ki so načelnega pomena za razvoj ustavnopravne prakse.

Prekrškovno pravo je visoko prenormirano. Potrebno bo izločiti predpise, ki sploh niso zaživel ali so tako malo pomembni, da bi bilo namesto njih mnogo bolje rešiti tiste pomembne, ki sedaj zaradi množice ne pridejo na vrsto.

Pogoste spremembe in ti. reforme zakonodaje na področju pravosodja ne nudijo stabilnega pravnega okolja, kar tudi vpliva na manjšo učinkovitost sodišč, saj se odpirajo vedno nova vprašanja, sodna praksa pa se ne more ustaliti. Sodelovanje sodne veje oblasti pri pripravi zakonodaje ni ustrezno, saj se prepogosto zgodi, da naj bi sodišča oblikovala svoje pripombe na zakonske predloge, ki se tičejo položaja sodstva, v izredno kratkem času, tako da gre le za navidezno sodelovanje. Sodna veja oblasti mora biti v postopek priprave predpisov vključena že v začetni fazi priprave, z zadostnim časovnim obdobjem za oblikovanje stališč in predlogov.

Tudi v primeru sprejetja novega Kazenskega zakonika pravna stroka ocenjuje, da gre za reformo pravosodja, saj s številnimi spremembami veljavnega zakonika posegamo v vrednote, varnost in pravice državljanov v svobodni družbi. Sprememba zakonodaje, kakršna je Kazenski zakonik, pa bo po oceni strokovnjakov zaostanke še povečala, saj državni organi niso strokovno pripravljene na tako velike in korenite spremembe, ki jih bodo pri svojem delu morali vsakodnevno upoštevati. Zakon, ki je bil sprejet v taki naglici, tako skrivoma in skoraj brez strokovne razprave, hkrati pa prinaša tako obsežne in pomembne spremembe, kakor jih novi kazenski zakonik, bo torej povzročil zastoje poteka kazenskih postopkov in tako še povečal problem, s katerim se slovensko pravosodje ukvarja že vrsto let. Zato bi morali njegovo uveljavitev odložiti, tožilstvu, sodiščem ter strokovni javnosti pa omogočiti, da se dotični z njimi seznanijo, na podlagi pravne teorije in ugotovitev iz dosedanje sodne prakse pa izoblikujejo oceno in merila o posameznih spremenjenih ali na novo uvedenih institutih ali kaznivih dejanjih.

Vlada in Vrhovno sodišče sta že 2003 ocenila, da so sodni zaostanki in neučinkovitost dela sodišč tudi posledica procesne zakonodaje na vseh področjih, izpostavili pa sta predvsem kazenski postopek. O nujnosti prenove Zakona o kazenskem postopku že dalj časa obstaja tudi polno soglasje kazenskopravne teorije in pravosodne prakse. Pomembnejše predlagane spremembe bi se morale nanašati predvsem na začetek in končanje kazenskega postopka in odpraviti delitev na neformalni policijski predkazenski postopek in formalno sodno preiskavo. Gospodar novega preiskovalnega postopka bi moral biti državni tožilec, ki odloča o njegovem poteku in končanju, usmerja in nadzoruje policijo, lahko pa tudi sam neposredno opravlja posamezna dejanja. namesto preiskovalnega sodnika je treba uvesti nov institut, ki ga predlaga tudi stroka in sicer predobravnavnega sodnika. Strokovna javnost pa opozarja, da odprava preiskave namreč ne povzroča največ težav v urejanju predhodnega postopka, temveč prav v koncipiranju sistemsko nove vmesne faze. Če je namreč relativno lahko odpraviti preiskavo in preiskovalna pooblastila preiskovalnega sodnika prenesti na tožilstvo,

garantna pa na predobravnavnega sodnika, je bistveno težje primerno zasnovati vmesno fazo ter vzpostaviti enakost med tožilstvom in obrambo. Iz navedenega je razvidno, da mora država, še preden korenito poseže v ureditev kazenskega postopka, najprej razčistiti kakšne so sploh njene temeljne vrednote. Nova zasnova kazenskega postopka mora počivati na priznavanju večje stopnje avtonomije posameznika pri odločanju o njegovih temeljnih pravicah in na novem razumevanju vloge sodišča kot varuha ustavnosti in zakonitosti. Učinkovitega kazenskega postopka zato ni možno zagotoviti brez razumevanja vloge sodišča kot varuha pravne države in vladavine prava in ne kot le člana v verigi državne represije.

Zagotovitev institucionalne neodvisnosti

Načelo neodvisnosti sodnikov temelji na načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno (drugi odstavek 3. člena Ustave). Načelo delitve oblasti ima dva pomembna elementa, to je ločitev posameznih funkcij oblasti ter obstoj zavor in ravnovesij med njimi. Prvi element zahteva, da so zakonodajna, izvršilna in sodna veja oblasti ločene druga od druge, kar tudi pomeni, da so organi oziroma nosilci teh posameznih vej oblasti ločeni oziroma da niso isti. Drugi element zahteva, da mora med posameznimi vejami oblasti obstajati sistem zavor in ravnovesij, s katerim vsaka od njih vpliva na drugo in jo omejuje, na drugi strani pa morajo do določene mere med seboj sodelovati, saj si sicer ni mogoče predstavljati delovanja sistema državne oblasti kot celote.

Ključna vloga pri zagotavljanju varstva položaja vsakogar pred morebitnimi arbitrarnimi posegi drugih dveh vej oblasti pripada prav sodstvu. Predpogoj za to, da lahko sodstvo učinkovito izvaja svojo vlogo, je, da se mu zagotovi neodvisnost v razmerju do drugih dveh vej oblasti. Neodvisno sodstvo ima več vidikov. Poleg individualne neodvisnosti sodnikov je treba zagotoviti tudi neodvisnost sodstva kot celote, saj se posegi v neodvisnost sodstva kot celote nujno odražajo v neodvisnosti posameznih sodnikov. Na sodniško neodvisnost pomembno vpliva tudi ureditev sistema nagrajevanja sodnikov. V slednjem primeru govorimo o materialni neodvisnosti sodnikov. Materialna varnost sodnikov pomeni eno od temeljnih jamstev sodniške neodvisnosti. Ustrezna sredstva za delovanje sodstva in v tem okviru za plače sodnikov mora zagotoviti država. Pri tem je dolžna upoštevati, da mora obseg zagotovljenih sredstev ustrezati vlogi sodne veje oblasti in odgovornosti sodnikov. Ker je sodstvo financirano iz državnega proračuna, se določenemu vplivu zakonodajne in izvršilne veje oblasti na ureditev (materialnega) položaja sodnikov ni mogoče izogniti, ga je pa treba omejiti tako, da v kar največji možni meri varuje sodniško neodvisnost.

Glede na mnenja raznih mednarodnih organizacij (npr. posvetovalni sodniški svet pri Svetu Evrope, Open Society Institut itd.), da so sedanje volitve sodnikov v državnem zboru sporne oziroma problematične, saj predstavljajo grožnje politični neodvisnosti sodnikov, bi morali razmisliti tudi o prenosu pristojnosti za izvolitev oziroma imenovanje sodnikov, in sicer z državnega zbora na predsednika republike. S tem bi ob upoštevanju ustavnega položaja predsednika republike ter njegovih pristojnosti upoštevali tako načelo delitve oblasti kot načelo ljudske suverenosti (nosilec oblasti je ljudstvo, ki na

neposrednih in splošnih volitvah voli predsednika republike) in odpravili tveganje politizacije sodstva.

Odvetništvo

Odvetništvo ima drugačen status kot drugi segmenti pravosodja, saj je ustavno zagotovljena samostojna in neodvisna služba. Država žal pozablja na dejstvo, da je odvetništvo svoboden poklic, prepuščen v veliki meri pravilom trga. Samostojnost in neodvisnost odvetništva sta danes tudi ustavni kategoriji, zapisani v 137. členu slovenske ustave. Zadnji spremembi zakona o odvetništvu ter zakona o odvetniški tarifi predstavljata poseg v ustavno zagotovljeno samostojnost in neodvisnost odvetništva. Država lahko z zakonom ureja oz. posega v položaj odvetnikov samo v toliko, kolikor je to potrebno zaradi zavarovanja pravic in pravnih interesov strank. Odpravljanja sodnih zaostankov ter zagotavljanja enakega varstva pravic strank ni moč doseči s (finančnimi in drugimi) posegi v neodvisnost in samostojnost odvetništva.

Državno tožilstvo

Organi pregona v tem trenutku niso sposobni v celoti uveljavljati pravnega reda in zagotavljati pravne varnosti in enakosti pred zakonom. Ta ugotovitev velja še posebej za področje boja proti korupciji in gospodarskemu kriminalu. Državnemu tožilstvu je treba posvetiti bistveno več pozornosti kot doslej. Tožilstvo ni usposobljeno za učinkovito analiziranje zapletenejših primerov gospodarskega kriminala in korupcije. Tožilci nimajo visoko specializiranih znanj, ki so potrebna za izvajanje transakcij in špekulacij v času lastninjenja in uvajanja tržnega gospodarstva, kot tudi transakcij, ki potekajo v tržnem gospodarstvu. Tožilstvo in policijo je potrebno v največji možni meri usposobiti za obravnavanje vseh primerov gospodarskega kriminala in korupcije. Eden od pomembnih problemov je tudi ta, da ni jasno, kakšno je razmerje med tožilstvom in policijo. Zaradi pogoste pasivnosti tožilcev prevzema vodilno vlogo pri preiskovanju primerov gospodarskega kriminala in korupcije policija. Zagotoviti je potrebno delovne okvire in metode za uveljavitev vodilne vloge tožilstva in usmerjanje policije pri raziskovanju gospodarskega kriminala in korupcije. Vse razvite države se že dalj časa zavedajo, da brez neposredne vključitve strokovnjakov, ki imajo izkušnje in poglobljena dodatna znanja s področja ekonomije, računovodstva, revizije, financ, davkov, vrednostnih papirjev, transfernih cen itd., v multidisciplinarnе preiskovalne skupine, z vsemi potrebnimi pristojnostmi in pooblastili, odkrivanje in preiskovanje težjih oblik gospodarskega kriminala ni mogoče. Dosedanje izkušnje, tako domače kot tuje, nedvomno kažejo, da možnost angažiranja zunanjih strokovnjakov, ki jo pri nas ponuja strokovni center pri vrhovnem državnem tožilstvu, ne zadostuje za učinkovito delo na področju pregona organiziranega gospodarskega kriminala in z njim povezane korupcije na višjih ravneh odločanja.

Izvrševanje kazenskih sankcij

Aktualna oblast želi z novimi spremembami zakona o izvrševanju kazenskih sankcij zagotoviti čim bolj učinkovito in ekonomično izvrševanje kazenskih sankcij. Ena od novosti je uvedba pravosodnih policistov, ki naj bi nadomestili paznike. Poleg klasičnega

dela bi ti policisti opravljali tudi varnostno službo na vseh sodiščih v naši državi. Z uvedbo sodne policije in vmeščanjem nekaterih uslužbencev, ki so doslej opravljali naloge vzgojne službe, v policijo, celoten sistem izvrševanja kazenskih sankcij tako pridobiva bolj represivno naravnost kot je v teh zavodih veljala doslej. Penologi že opozarjajo na omejevanje pravic zapornikov in intenziviranje nadzora nad njimi in povečanje možnosti uporabe prisilnih in omejevalnih ukrepov.

Problem pa tiči povsem drugje: v povečanem številu obsojenih storilcev kaznivih dejanj in vrsti oz. strukturi storjenih in odkritih kaznivih dejanj in s tem povezanim profilom storilcev ter posledično zapornikov, ki so vse zahtevnejši in vse težje obvladljivi. Zato nove razmere zahtevajo dodatne naloge. Bolj kot nove spremembe zakonodaje je potrebno zagotoviti nove prostorske zmogljivosti in primerno število paznikov ter drugih strokovnih delavcev, jih primerno izobraziti, izuriti, usposobiti, moderno opremiti in ustrezno plačati.

5.3 Za novo in odprto zunanjo politiko

Navajamo tri razloge, zakaj je zunanja politika Zares nova zunanja politika.

- 1. Zunanja politika je instrument integracije v svet.** Zunanja politika Zares želi združevati in ne ločevati. Zato stremi k visoko integrirani mednarodni skupnosti, kjer sta mir in stabilnost naravno stanje, konflikti pa vsled univerzalno sprejetih temeljnih načel človekovih pravic, demokracije in vladavine prava preseženi.
- 2. Zunanja politika Zares je politika, ki ni oddaljena od javnosti, ampak iz nje izhaja.** Utemeljena je na intenzivni komunikaciji s civilno družbo in iskanju širokega javnega in političnega konsenza za sprejetje in izvajanje zunanjepolitičnih zavez.
- 3. Zunanja politika Zares ni politika, kjer ozek krog elite sam določa, kaj je dobro za državljane.** Zunanja politika je politika države, katere strokovni aparat lahko znotraj države in v mednarodnih odnosih krebidilno in samozavestno nastopa le, če vseskozi komunicira z državljani in civilno družbo ter je v navezavi s ključnimi akterji – gospodarstvom in znanostjo.

Sedem stebrov, ki podpirajo zunanjepolitične usmeritve Zares

- 1. Doslednost in vztrajnost** pri vodenju zunanje politike in uveljavljanju interesov na podlagi spoštovanja suverene enakosti držav ter mednarodnega prava in spodbujanjem medkulturnega dialoga, temelječega na sprejemanju različnosti.
- 2. Aktivno negovanje stikov s Slovinci v zamejstvu** in po svetu.
- 3. Utrjevanje odnosov s sosednjimi državami.**

4. Uveljavljanje temeljnih **človekovih pravic** ter pravice do **čistega okolja**.
5. **Globalna solidarnost** pri odpravljanju problemov v svetu, **trajnostni razvoj** in omogočanje pogojev za **človeka dostojno življenje**.
6. **Preventivno** delovanje pri obravnavi vseh problemov v mednarodni skupnosti.
7. **Mirno** reševanje sporov.

Sedem zunanjepolitičnih prednostnih nalog stranke Zares

1. Povezovanje z gospodarstvom in znanostjo

Uspeh Slovenije v procesih globalizacije bo merjen z njeno uspešnostjo pri soočanju s ključnimi negativnimi učinki globalizacije, tj. razvojnem zaostajanju in povzročanju škode okolju. Nova zunanja politika bo v okviru zmožnega zagovarjala razvoj čistih, okolju in človeku prijaznih industrij in storitev. Za dodano vrednost zunanji politiki – okrepiti prepoznavnost njene gospodarske razsežnosti kot okolju in človeku prijazne – bo treba vzpostaviti ustrezno strukturo doma. Naložbe v znanost in nove tehnologije doma so predpogoj za tekmovalnost navzven. V tem kontekstu je smiselno redefinirati obseg izdatkov za vojsko in načinih izpolnjevanja obveznosti do zveze NATO in jih prilagoditi dejanskim potrebam Slovenije pri izgradnji svojega zunanjepolitičnega profila, ki jih kot take razume slovenska javnost.

2. Partnerstvo s Slovenci izven meja in promocija slovenskih gospodarskih in drugih interesov

To partnerstvo mora biti utrjeno z iskanjem možnosti in priložnosti za izkoriščanje njihovega znanja in stikov pri krepitvi položaja v Sloveniji in svetu na znanstvenem, gospodarskem, kulturnem in športnem področju. Vsa veleposlaništva morajo živi stik s Slovenci v tujini obravnavati prioritarno. V strateško pomembnih državah se ta dejavnost ne sme prepuščati improvizaciji in volunterstvu posameznih diplomatov. Improvizacija ima svoje slabosti, saj diplomati teh funkcij ne morejo opravljati optimalno, kar ima lahko tudi konkretne negativne posledice pri iskanju kulturnih, gospodarskih in drugih priložnosti za uveljavitev v ciljni državi.

3. Odnosi s sosedi

Te določajo trije dejavniki.

- Spoštovanje temeljnih norm sodelovanja v mednarodnih odnosih, kjer se države med seboj spoštujejo kot enakopravne članice mednarodne skupnosti, kjer si medsebojno priznavajo suverene pravice in sodelujejo na različnih področjih in kjer medsebojne probleme rešujejo strpno in v dialogu.
- Skrb za probleme, s katerimi se srečujejo prebivalci na obmejnem območju ter občutljivost za njihove interese. Slovenija je tako ravnanje upravičena in dolžna zahtevati od vseh svojih sosed, tako kot imajo te pravico in dolžnost to zahtevati od Slovenije. Kot članica Evropske unije ima Slovenija še posebno pomembno odgovornost, saj s sprejemanjem novih članic soustvarja krepitev ali slabitev integracije.

- Aktivno medsebojno sodelovanje na področjih kot so znanost, kultura in šport ter medsebojno izkoriščanje gospodarskih priložnosti.

***

Ena izmed držav, ki kandidirajo za članstvo v Uniji, je tudi sosednja država **Hrvaška**. Nova zunanja politika Zares si bo prizadevala pokazati, da izgrajena podoba odnosov s Hrvaško ne ustreza realnosti, da najrazličnejše oblike medsebojnega sodelovanja obstajajo in da sta gospodarstvi močno medodvisni. **Stranka Zares trdno stoji na stališču, da je neresenje odprtih problemov posledica nezaupanja med državama**, ki je po nesprejetju sporazuma Drnovšek-Račun postalo vsakdanjost. Takšno nezaupanje, ki ga **sistematično širijo** tako akterji na hrvaški kot na slovenski strani je treba preseči, dogovarjanje med državama pa vrniti na točko, kjer bo mogoče iskati rešitve, sprejemljive za obe strani.

4. Jugovzhodna Evropa in Zahodni Balkan

Stranka Zares se zavzema za hitro približanje in odpiranje Evropske unije prebivalstvu Zahodnega Balkana – to je edini recept za to, da se prepreči nestabilnost v tej regiji. Slovenija mora dati poseben poudarek mladim kot ciljni skupini bodočih mnenjskih voditeljev, gospodarstvenikov in politikov, ki bodo takšno pomoč v času, ko je bila najbolj potrebna, vedno znali ceniti. Prizadevanje za drugačen pristop k mladim v zahodnobalkanski regiji se mora uveljavljati prek različnih projektov razvojne pomoči, npr. na področju štipendiranja in izmenjave študentov iz držav regije, prek donacij, podpore izobraževalnim ustanovam ipd.

Pri iskanju načinov in oblik pospeševanja in poglobljanja odnosov z državami Zahodnega Balkana je treba upoštevati in izkoristiti dejstvo, približno 10 % slovenskega prebivalstva tako ali drugače goji stike z državami iz te regije. Njihove vezi in hkrati motiviranost živeti in ostati v Sloveniji so elementi, ki jih mora Slovenija s pridom uporabiti pri uveljavljanju svojih interesov na območju držav Zahodnega Balkana.

5. Sredozemlje

Slovenija se svoje vloge v sredozemski regiji premalo zaveda in jo premalo izkorišča. V političnem smislu ima Slovenija določene primerjalne prednosti, saj ne nosi nobene negativne politične dediščine v odnosu do vseh ključnih političnih vprašanj v regiji. V gospodarskem smislu je Slovenija, kot država s skromnim deležem kmetijstva v bruto družbenem proizvodu, kompatibilna z gospodarstvi sredozemskih držav. Slovenija v sredozemskem prostoru nima močne diplomatske mreže, kar je v neskladju s slovenskimi sredozemskimi ambicijami, ki jih simbolizira nastanek Sredozemske univerze.

6. Trajnostni razvoj

Nova zunanja politika Zares zagovarja ekocentrično interpretacijo trajnostnega razvoja. Trajnostni razvoj je tako tisti razvoj, ki v središče postavlja soodvisnost narave in

človeka, kjer podrejenosti enega drugemu ni – znotraj zmožnega je mednarodna skupnost v stalnem iskanju vzdržnostnega kompromisa med njima. Kot 'zelena oaza Evrope' Slovenija mora biti pobudnica in zagovornica okolju prijaznih politikih tako v tujini kot doma. Stranka Zares bo podpirala investiranje, sprejemanje pobud, vzpostavljanje projektov razvojne pomoči in sklepanje zavezništev, ki bodo zagovarjali razvoj čistih tehnologij, zagotavljanje alternativnih virov energije, ekološko pridelavo hrane in spodbujanje pravične trgovine.

7. Mirovne operacije

Kot suverena država in enakopravni akter v mednarodni skupnosti mora Slovenija prevzeti svoj del odgovornosti za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Toda Slovenija ni vojaška velesila in nima odločilnega vpliva pri oboroženih spopadih. Slovenija je za doseganje temeljnega cilja – uspeh mirovne operacije – mnogo bolj pomemben akter takrat, ko v posamezne mirovne operacije ponudi znanje in izkušnje s specifičnih vojaških dejavnosti in še posebej v civilni sferi, tako v preventivnem delovanju kot v pokonfliktni obnovi kriznega območja, ter svoje sposobnosti kot nevtralen in pošten posrednik.

Predlog programskega dokumenta je v sodelovanju s programskimi odbori stranke in pod vodstvom dr. Pavla Gantarja pripravila skupina v sestavi: mag. Jelena Aleksić, Bogdan Biščak, Marjan Jarkovič in Sašo Stojanovič.

Beleške:

Beleške:
